

Kemal KURDAŞ'ın yazısı

Kalkınmanın tek yolu

(ORTA SAYFADA OKUYUNUZ)

Elmek için kavga

Kooperatiflerin hali

Memleketimizdeki son zamanlarda revaç bulan hükümet fikirleri ve sosyal düşüncüler hakkında bir arkadaşım la fikir teatisinde bulundu yorduk. Memleket kalkın masını ben, devlet yardım ıyla kooperatifçilik fikrinin yerleşmesi ve çok sayıda kooperatiflerin kurulması ile gelir dağılımındaki ada letsizliğin asgariye ineceği ni, herkesin kazancının nor māl seviyede olacağını söy ledim. Arkadaşım bana co binde taşıdığı «YÖN»'ün 54 üncü sayısını açtı. Ve Hı mî Özen adındaki yazarın yazısını okudu. Hakikaten bu işin çhli bir yazar. Mes leği de bu imiş. «Not: Be nim gibi düşünenler varsa tavsiye ederim.» Arkadaşım bundan sonra bir koopera tif hikâyesi anlattı.

Efendim, bir zamanlar vita yağının, şekerin, yağı kâğıdın ve sairinin bakkal lara defterleri dağıtıldığı yüksek kalkınma devrinde ... ilî bakkalları defter al mak için esnaf kanununı göre bir dernek kurmuşlar Derneğin kurucuları nızın alamamışlar bir de koopa ratif kurmuşlar. Koopera tif derneğin ve belediyenin yardımı ile palazlanmış Bakallar da derneğin tazı ki, ortak olma mecburiyeti ile kooperatifle alış veriş ede ede ortak sayısını ük seltmişler Kooperatifin ser mayesi arttırılmış, itibar çoğalmış, fakat idare heyeti hep aynı kalmış. (Hem Derneğin, hem kooperatı fin). Gel zaman git zaman Vehbi Koç da kredi ver

miş, Nuh makarnası da, Şubeler 5 — 6'ya çıkmış. Vasıtalar ise 4. — 5'e yük selmiş. Fakat ortaklar ara sında bazı işgüzarlar çıkıp masrafların fazlalığından, maaşların yüksekliğinden ne supuz gidisten, adamı kayır malardan sulistimalleri bah setmiş, 13 yıllık idare heyeti başlanmış ihraça, Evvelâ bazı fikir ortakları ihraç edilmiş. Sonra çok konuşanları ve aklı erenleri ihraç ede ede gel mişler az çok menfaatlanan lara, fazla görenlere de. Ve bir gün ortakları topla yıp «biz şampanya fabrika sı kuracağız, ortak olun» demişler. Fakir bakkallar ne anlasın. Filanca 50 bin, falanca 100 bin koyu yor diye işler yürütülmüş, şirketin şekli de limited o luvermiş. Küçük ortaklar şimdi sermayeleri kadar mal almaya yetkililer. Ser mayeleri ise hapis. Koopera tifin bütün birikmiş amar tismanları, demirbaşları, te sisleri, hak ve ihtira berat ları bilâ bedel yeni şirke te devredilmiştir.

Tabii, kooperatifte üye o lan yüzlerce küçük esnafın çalışması, emeği, ideah hep üç kişiye gitmiş. Hakları da şikâyet olduğu hâlde Bölge Ticaret Müdürlüğü, seyrirci kalmış. Sosyal Ada let diye başlayan bir Ana yasanın uygulandığı Türki yede, Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Dairesi uyumuş. Ya ni üç akıllı, binlerce kişiyi kullandı yıllar yılı sermaye ler, emekleri ve alışverişle riyle besledikleri bu mües seseyi onların elinden alıp götürmüş. Kimse gık bile dememiş.

Hele esnaf kefalet koopa

ratifleri hakkında en az yüzlerce hikâye doluyor. Onları duymayan kalmamış tır diye yazmıyorum.

Bülent AKDENİZ — İZMİR
Ulunaya açık mektup

Sayın Ulunay,

Milliyette okuyucularınız dan Sayın Ahmet F. Onur lu'nun sorusunu ve cevab ınızı okuduk. Onurlu olayla ra ve sonuçlarına bakıyor çareyi kendi içtihadınca din de reformda buluyor. Siz olaylara ve sonuçlarına göz lerinizi yumuyor ve anlatt ırları «şeytana tapmak» la cevaplandıracağınızı sanab iliyorsunuz. Peki bu çok ö nem verdiğiniz şeytan ki min içinde? Türkiye'de, Su riye'de, Endonezya'da ... ya şıyan sizin ya da benim i çimde. İleri ulusların gesh melerini açıklamak için «bu gün terakki ve refah yolun da saadete, selâmete erişen lerin idare sistemlerine ba kın. Hepsî İslâm kanunları İslâm hukuku uyguluyorlar» buyuruyorsunuz. Bu açık lamaya göre ileri hristiyan memleketleri, şimdi, Pey gamberimizin sözlerini ka bullenmişler ve dolayısıyla «şeytan» a tapmayı çoktan bırakmış oluyorlar.

Düşündük, taşındık Yir mibirinci Yüzyıl esigünde si zin gibi nice tecrübeleri o lan kırk yıllık bir gazetecinin nasıl böyle sakat bir man tık ve zayıf bir bilgi ile o kuyucuları karşısına çıkabil diğini anlıyamadık. Çok iyi anladığımız tek şey; sizin gi bi aydın (!) lar yönetmen liğinde bu toplumun neder şimdiye kadar kalkmamadı şıdır.

Dahası var. Sizin mantı

ğınza göre «İslâm Devlet lerinden hiç birisinin selâ mete, terakkiye, refaha ula şamaması yalnız isimlerin İslâm olmasındandır». Hay di mantığınızı devam ettire lim:

(a) Bunlar gerçek müslü man olsalar idi «İslâm'ın em rettikleri ile amel» edecekler ve sözünü ettiğiniz hedef re kolayla ve çoktan ulaşacak lardı.

(b) Almanya, İngiltere Sovyet Rusya, Amerika, Jap onya v.b. «İslâmın emret tikleri ile amel» ederek söz konusu hedeflere ulaşmışlar veva yaklaşımlardır!

Bir ümitsiz nokta daha Siz Türkiye'de Devletin laik olduğunu ve din işi ile dün ya işlerinin artık ayrıldığını yoksa mübarek ramazanda unuttunuz mu? Yahudisi, Rumu, Ermenisi, Türkü bir arada askerlik bile yapan bir laik toplumda, «İslâm dini yoluvla kalkınma» yı nasıl savunabilirsiniz?

«Dünyevi» bir alternatif savunuldu diye hapislerde çürütülen meslekdaşınız Cum huriyet sorumluları ortada dururken, «uhrevî» bir alter natifle dünya sorunlarını çözmeye uğraşan siz sayrı yazarı kimse kinamiyacak mı?

İşte Sayın Ulunay biz i ri oturduk doğru konuştuk ve sizin gibi güngörmüş bir va zara bövle bilime uymayan şeyleri vakıstıramadık Lüt fen, zaman zaman bu ulusa, okuyucularınıza karşı vazar olarak sorumluluğunuzu hat ırlayınız. Yazılarınızda ha vadan, sudan, merkebinizle gittiğiniz istasyondan ban sedin, Gebzenin tarihini tak vimin varnağını övün ama

Boşa dönen çark

Günlerdir üzerinde durduğ u muz bir konu var devlet örgü tü. Bunun yanı sıra halkın örgüt hakkındaki düşüncüsü nü sıralamak gerekir. Bu da gösterir ki acı gerçeğin üze rinde adumlarımızı hızla iler ye değin atıyoruz. Sonunun ne olacağını bilemediğimiz bi gidışı büyüyen yalnırlık dur gularıyla seyreliyor.

Devlet çarkı bozulmuş, ar tık boşa döner duruma gel miş, ama döndürülmeğe ça lışılıyor. Bundan yararlanm ı sını bilenler başkalarını ez mekten çekinmiyor. Ekono mik düzen bozulmuş top lumsal denkserlik eşitliğini yitirmiş, halk halkçılık düşün leriyle aldatılmış, sosyal da yarıma başka yönde geli şmiş ve töre varlığını yitirmiş bir toplumun kavalı çalmı yor. Gerek kutsallık, gerek özdeşlik yönünden eleştir mek fırsatını bulduğumuz devlet otoritesinin örgütsüz lüğü acı düşüncemiz arası da usumuza yerleşiyor. Ve yeni kurtarıcı bekleniyor.

Devletin örgütsüz olması topluluğu töresizliğe vünet mekte... Töresizliğin ucunda gelişen akımlar daha yığın olmaktadır. Onlar yirminci asrın içerisinde tâ gerilerde kalan düşünceleri yaymakta, çekinmemekte, hattâ bu dav ranışlarıyla halkımızı inandı rmaktadır. Böylece daha iyice berkitilmiş bu düşünceler kül tür bakımından gelişen top lumu sarsmakta ve inanan toplumun gücü azalmaktadır. Peki, bunun sonu ne olacak? Ne örgüt, ne töre, ne hoş görürlük, ne kutsallık, ne d erdem var bu ilkelerin içinde. Yalnız ve yalnız büyüyen bil giçlik, ve insanlıktan yoksun düşünceler var. Sonumuzu em niyet altına alamayan devle tin edebiyatı dinleniyor, im di.

Kaos öncesi beliren utku suzluk, kaos sonrası gelişen ulusallık dışı düşünceler bu u mudu biraz daha gerilere it tiyor. Ozanlarımız «Yoksul yoksulu kemirecek, o zaman demekle bu umudu az daha gün ışığına çıkarıyor. Devle gücü olmayan halk yığını bas ladığı işi ileride yöneltemiyor. «Türk gibi başla İngiliz gi bi bitir» sözü unutuluyor. Ekonomik düzensizlik büyü yor, azınlığın başarısı artı yor. Ve Devlet gücü olmayan toplum akıntıya kürek çeki yor.

İçinde bulunduğumuz ka osun sonu pek iyi biteceğ benzemiyor. Genç ozanlarımız dan Ali Tekin Büyüktutku bir şiirinde bu bunalıma yön ve riyor «Bir başlangıçsız yem den bir çıkışız... Uzaklaşma hızı artık o ortaçağ güvesin den, Kanlarımızı korumalıyız kim bilir hangi naftalinlerle»

Turgut ÇAKIR

Sevinç SEVİM

BUDAVOX

MANYETOLU ve OTOMATİK Telefonlarını

BUDAVOX

TELEFON SANTRALLARINI

mutloka görünüz, tercih edeceksiniz, zira

- ★ EN ÖSTÜN KALİTE,
- ★ EN EHVEN FİAT,
- ★ TEDİYEDE KOLAYLIK
- ★ EN İYİ SERVİS,
- ★ BOL YEDEK PARÇA

Yalnız **BUDAVOX'** dadır

YÖN — 35

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE: ZİYA GÜKALP CADESİ

28/1 Yenışehir — ANKARA

Telefon: 17 59 89 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari

Sokağı: 32 Cağaloğlu, Posta kutusu 512 — İstan bul, Tel: 22 95 70 ★ Diziip basıldığı yer:

VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı (26 sayı) 25 T.L. üç aylık (13 sayı)

1963

12.50 T.L.'dir, yılı için özel indirimli

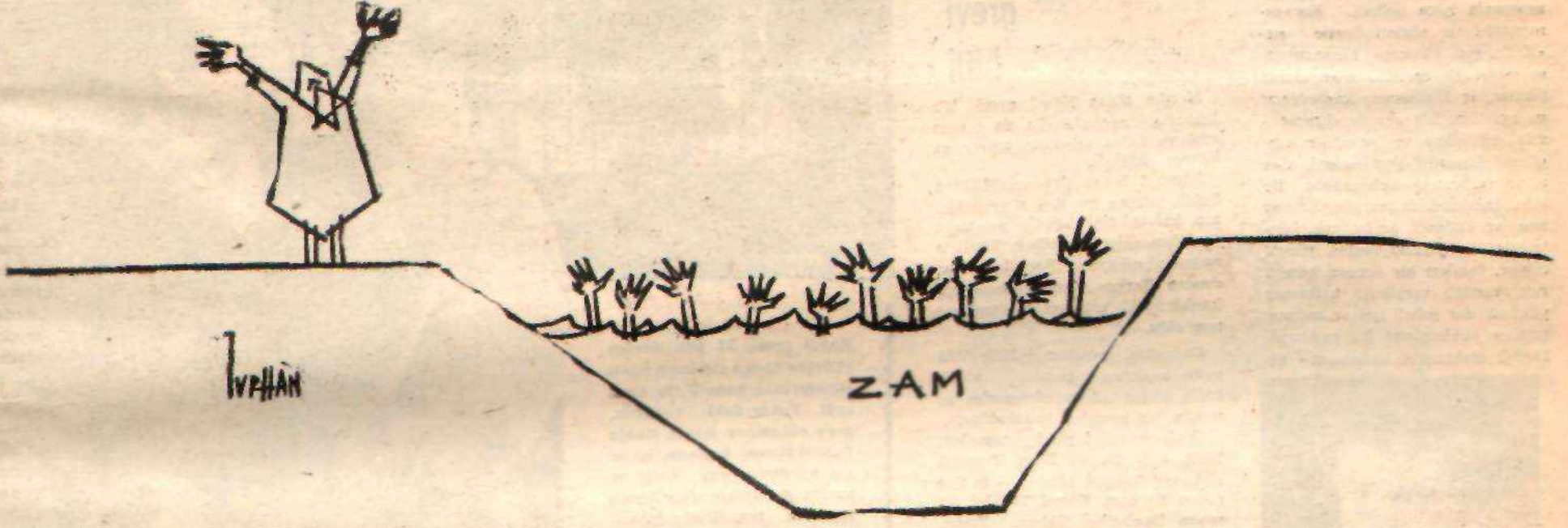
abone tarifesini: Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL.,

Üç aylık 10 T.L. dir Yurt dışı abonelerinde posta

ücreti tutarında lütfen yazınız.

Behar sütününde santimetresi 25 T.L. dir. İLÂN: 1. 3. 4. 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tãrifeye ve pazarhğı 135'dir Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlag malar yapılır ilânlar dan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

İNÖNÜ HALKTAN YARDIM İSTEDİ (GAZETELERDEN)

İNÖNÜ - İMDAAAT...

BAKİŞ

Müesseseseleşme yolunda

Atatürk 1923'te başı fesi, boynu kıvraklığı hiç bir Osmanlı'nın havasına sığmayacak kadar solcu idi.

Çünkü Atatürk milliyetçi idi: Bu, Osmanlı'nın ümmetçiliğine karşı soldur. Çünkü Atatürk laik idi: Bu dini, Devlet düşüncesine karşı soldur. Çünkü Atatürk devletçi idi: Bu, yabancı özel şirketlere otmadık imtiyazlar veren liberal görüşe karşı soldur. Çünkü Atatürk halkçı idi: Bu, Osmanlı aristokrasisine öncelik tanıyan saray düşüncesine karşı soldur. Çünkü Atatürk Cumhuriyetçi idi: Bu, Padişahlık fikrine karşı soldur. Çünkü Atatürk devrimci idi: Bu her türlü muhafazakâr düşünceinin karşısında topyekûn soldur. Çünkü Atatürk Medeni Kanuncu idi: Bu, Şeriat çığına karşı soldur. Çünkü Atatürk müsabet bilimci idi: Bu rasyonalizme karşı hurafelerin egemenliğini savunan yobaz düşüncesine karşı soldur. Çünkü Atatürk Latin harflerinden yana idi: Bu, Arap harflerinin devamını isteyenlere karşı soldur. Çünkü Atatürk Türkçeci idi: Bu, dilde Osmanlıcadan yana olanlara karşı soldur.

Neresinden tutarsanız tutunuz, Atatürk, bütün iktisadi, sosyal ve siyasî fikirlerinde belki de o zamanki kafası faslıların akıllarının alamıyacağı kadar soldur. Nitekim bu soyluluk bir devlek karakteri niteliğinde yıllarca sürmüştür. Bundan da daha tabii bir şey olamazdı. Madem ki Türkiye Cumhuriyeti devrimci idi: Bu halde Türkiye Cumhuriyeti solcu olacaktı.

Bir devletin yapısı ve bütün teşkilatı ile sol olması ne demektir? Elbette halk yönetiminde bu yolda çalışmasını gerektirecek tedbirleri alması demektir. Bir devlet, idare mekanizmasında belli bir yön, doğru giden adımlar atarak yürürse zaten eski devrimlerin «Jandarma - Polis» devlet tarafsızlığını toplum hayatında bozmuş

olur. Türkiye'de devlet Atatürk devrinde sol istikamette adımlar attı. Halkçılık ve devletçilik ilkelerinin tatbikatına girişti. Bunun eğitimdeki ve iktisadi hayattaki sonuçlarını hepimiz biliyoruz.

1946'dan sonra

Geliyoruz, bilhassa 1936'dan sonra düşse kalkan 1946 ya... Manzara sudur: Devlet eliyle atılmış bir takım adımlar, halk yığınları tarafından henüz benimsenmemiştir. Devrimci devlet fikrini memlekette gerçekleştirmek için çalışan idare teşkilatı Osmanlı Bâbıâlisinin felsefesinden kurtulamamış, bütün Türkiye'de bir memur aristokrasisi yürürlüğe girmiştir.

Atatürkçü fikirlerin halk içinde müesseseseleşmesine imkân yaratılmamıştır. Halk içinde müesseseseleşmeyen devrimci fikirler, halkın üstünde bulunan bir devlet teşkilatının elindeki kanunlarda, yeni kâğıt üzerinde kalmıştır. Anadolu eşrafı ile ağası ile ve İstanbul, Galatasaray ve Bevoğlusu ile Osmanlı devrinin tabii sosyal müesseselerini devam ettirmektedir.

Böyle bir durumda iken San Fransisko Konferansının icaplarına ve galiplerin felsefesine itibar eden zamanın hükümeti 1946'da devlet teşkilatını tarafsız hakem rolüne sokarak seçtin müessesesini kabul ediyor. Ancak 1936'da memleketin manzara baktığımız zaman tek bir devrimci müessesesinin varlığına rastlayamıyoruz. Bu nun içindir ki ilk serbest seçimi büyük bir çoğunlukla kazananlar sağcılardır. Dil devriminden, halkçılık devrimine... Laiklik prensibinden devletçilik prensibine kadar Atatürk'ün getirdiği bütün yeni fikirler cephe alınmıştır. Sağ ve sol fikir hürriyetine karşı tarafsız olması gereken idare, ilk iş olarak çok cılız solcu fikirleri sürdürmekle işe başlıyor. Çünkü memleket te sol teşkilatlı değildir. Ama sağ, bin yıllık geleneklerin oturduğu müesseseseleri

elinde tutmaktadır. Türkiye'de demokratik hareketinin Atatürk ihtilâline karşı bir davranış şeklinde gelişmesinin sebebi budur.

1960'dan sonra

Geliyoruz 27 Mayıs 1960'a... Tek kanatlı demokrasimiz iflâs etmiştir. Yalnız iflâs etmekle kalmamış on yıllık karanlık, dili tutulan toplumu bütün büyüklük büyük dâvalarıyla başbaşa ve şaşkın bırakmıştır. Bu şaşkınlığın ana forlarında bir avuç aydının çok zayıf fikirleri halkın volumu aydınlatmaktan uzaktır. Bu kargaşalık içinde 13 Ekim 1961 seçimlerine ve bugüne kadar ulaşmış buluyoruz.

13 Ekim 1961 seçimlerini de gene büyük bir çoğunlukla kazanan sağcılardır. Bu da tabiidir. Tıpkı 14 Mayıs 1930 seçimleri kadar tabiidir. Çünkü aradan geçen 11 yıl içinde memleketin ilerici kuvvetlerinden hiç birine teşkilatlanmak ve müesseseseleşmek için en ufak bir fırsat verilmemiştir. Demokratik düzende bir tek ferdi, teva bir müessesese fikrinde birleşmemiş ayrı ayrı yüz bin ferdi hiç bir değeri ve tesiri yoktur.

Öğretmen okumuş ve ilerici bir insandır. Ama öğretmenler devletin dışında kendi kendilerine özgür bir müessesese kuramazsa demokratik düzende hiç bir etki edemez. İşçi toplum hayatındaki mevkii bakımından ister istemez ilerici bir tavır takınmak durumundadır. Ama işçiler özgür bir mesleki müessesese kuramamışlar sa demokratik düzende hiç bir tesiri edemez.

Sosyal şuur demek, müessesese şuru demektir. Tek başına sosyal şuur olmaz. İlerici kuvvetlerin şuurlu olmadığı toplum

larda ise demokrasi ve seçimler, ileriye değil, geriye götüren mekanizmalar olarak işler.

Şimdi Türkiye'de bu konudaki ilk davranışlar sonuçlarını vermeye başlamıştır. Öğretmenler sendikası doğru adımlar atılmış, işçi sendikaları seslerini duyuracak kadar güçlenmişlerdir. Daha sonra memurların birleşmesi beklenmektedir. Sosyalist kültür derneğinin hedefleri çevresinde aydın kitleleri elele vermektedirler.

Türkiye'de ileri fikirler müesseseseleşmek üzere. Bu bir iyi işarettir. Artık gerici kuvvetler bir temizlik hareketini göze alamıyacak kadar yılmışlardır. Böyle bir davranışa bugün çeşitli sebeplerle güçleri yetmiyeceği gibi, güçleri yetse bile hareketin yaratacağı büyük sarsıntıların toplum hayatında hiç beklemedikleri gelişmelere sebep olacağını hesaplamaktadırlar. Son Kavel grevinde hükümet ve idare mekanizması içindeki çatışmalar bu belirtinin delilleridir.

Bu sonuca nasıl ulaşılmıştır? 27 Mayıs'tan sonra Türkiye'deki ileri fikir hareketlerini zinde kuvvetlerin idaresi desteklemiştir. Yavaş, yavaş, ama inatçı bir mücadele ile basında yankılarını bulan bu fikirler aydınlar ve işçiler çevresinde gittikçe daha çok taraftar bulmaktadır.

Bu müesseseseleşme hareketinin ise faydaları tartışmaya bile tahammülü olmayan bir açık gerçektir. İster seçimde, ister ihtilalde, ister normal durumlarda, ister olağanüstü durumlarda bir memleketin ileri kuvvetlerinin sağlam müesseseseler çevresinde takınacağı tavır o memleketin geleceğinin sıhhati bakımından tek teminatıdır. Hatta temel kanunlardan bile büyük teminatıdır.

İlhan Selçuk

Sosyalist Kültür Derneği ve zamlar

Sosyalist Kültür Derneğinin her Cumartesi, günün aktüel konuları üzerinde tertiplediği sohbet toplantısında, bu hafta tabii ki zamlar ele alındı. İlk konuşmayı yapan Atilla Karaosmanoğlu, zamların sınıfı karakterini güzel bir şekilde ortaya koydu. Zengin vergilendireceği yerde, ona vergi indirimleri tanıyan, fakat fakiri vergilendirmekte mahzur görmeyen iktidarın çehresi, bu konuşmayla iyice belirdi. Karaosmanoğlu'nun sözleri özetle şu: «Kalkınma Planının Finansmanı nı sağlamak zorunda olan siyasal iktidar, iç finansman kaynaklarını ararken, hiç vergilendirilmemiş sektörlerle ve yeterince vergilendirilmemiş olan sanayi, ticari ve serbest meslek erbabı ile lüks meskenlerin vergilendirilmesine ve iktisadi devlet teşebbüslerinin reorganizasyonuna yöneleceğine, bunları bir kenara bırakarak, vasıtalı vergilerle kalkınma yükünü, dar gelirli işçi ve memur sınıfına yüklemiştir. Bu zamların Maliye Bakanının iddiasının hi-

Atilla Karaosmanoğlu
«Sınıf kavgası mı isteniyor?»

lfaına hayatı pahalılandıracağına lan hiç şüphe edilmemelidir. Bugün başvurulan bu usul halkınmayı sağlanmayacağı için önümüzdeki yıllarda da bu vergi konuları yine bir numaralı tartışma konusu olma şansını muhafaza etmektedir.

İktidarda bulunan siyasal güçler, yururlu olarak kendi menfaatlerini veya temsil ettikleri sınıfların menfaatlerini iyice koruyan bir tutumla, bu sınıfları vergilendirmekten kaçınmış ve kalkınmanın bütün yükünü, karşısında bulunan büyük kütleye yüklemiştir.

Bütün bunlar, Türkiye'de ilk defa bu kadar açıklıkla farkına varılan bir olayı ortaya koymak tadır. O da, plan ve plân kalkınmanın getirdiği aydınlık ve açıklık önünde, menfaat oyunlarının gün ışığına çıkması ve böylece çalışan kütlelerin şuur kazanmasıdır.»

Sosyalist Kültür Derneği Genel Sekreteri Necat Erder de «Ziraat erbabının yüzde 85'i vergiden muaf tutulmak şartıyla, geri kalan yüzde 15, memurlar ve işçiler seviyesinde vergilendirilse, 2 milyar gelir sağlanacağını» açıklayarak, zamların meskenini düşürdü. Gerçekten Hükümet çiftçilerin yüzde 15'ini, yani orta halli ve zengin çiftçiyi memurlar ve işçiler kadar vergilendirseydi, hem fakire yüklenen zamlara ihtiyaç kalmıyaktı, hem de iki misli bir gelir sağlanabilecekti!

Hesap Uzmanı Zeki Kuruca da, «Parlamento, vergiler ve sosyal adalet konusunda ancak kendisin-

den beklenilene yapmıştır. Yani Parlâmentoda temsil edilen menfaat gruplarının menfaatini korumuştur.» diyerek aynı görüşü savundu.

Toplantı, Sosyalist Kültür Derneğinin mütevazı salonuna sığdırılması mümkün olmayan geniş sayıda seçkin bir topluluk tarafından ilgiyle izlendi. Sami Küçük, Şükrü Koç, Muammer Aksoy, günün misafirleri arasındaydılar.

Kavel grevi bitti

35 gün süren Kavel grevi, Hükümetin arabuluculuğu ile sona erdi ve kablî fabrikası tekrar çalışmaya başladı.

İstanbul Bölge Çalışma Müdürü Sabih Türsan ile Vali Niyazi Akı'nın hakemliğini kabule yanan işverenler Sendikası Konfederasyonu, nihayet Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu'nun başkanlığında uzlaşma toplantısına razı oldu.

Cumartesi gecesi saat 21'de Vilâ yette toplanan taraflar, sabah 6.30'a kadar süren görüşmeler sonunda bir protokol imzaladılar.

Toplantıya işçileri temsilen, Türk - İş Birinci Bölge Temsilcisi İsmail Topkar, Maden - İş Sendikası Başkanı Kemal Türkler, İbrahim Denizeiler, Şaban Yıldız, Bahir Ersoy, Rüştü Güneri katıldılar. İşverenleri, Konfederasyon Başkanı Şahap Kocatopçu, Haldün Kip, Mümtaz Altınelli, İlhan Lök, Sedat Tuncay, Şekip Manço temsil ediyorlardı. Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu ve Çalışma Bakanı Bülent Ecevit ile Vali Niyazi Akı'nın aracılığında başlayan görüşmede, Feyzioğlu ilk olarak taraflardan olayı dinledi. Grevin başlangıç sebeplerini, işverenler olarak Şahap Kocatopçu ve İlhan Lök belirttiler. İşçileri temsilen söz alan İsmail Topkar ve Kemal Türkler olay hakkındaki görüşlerini açıkladılar.

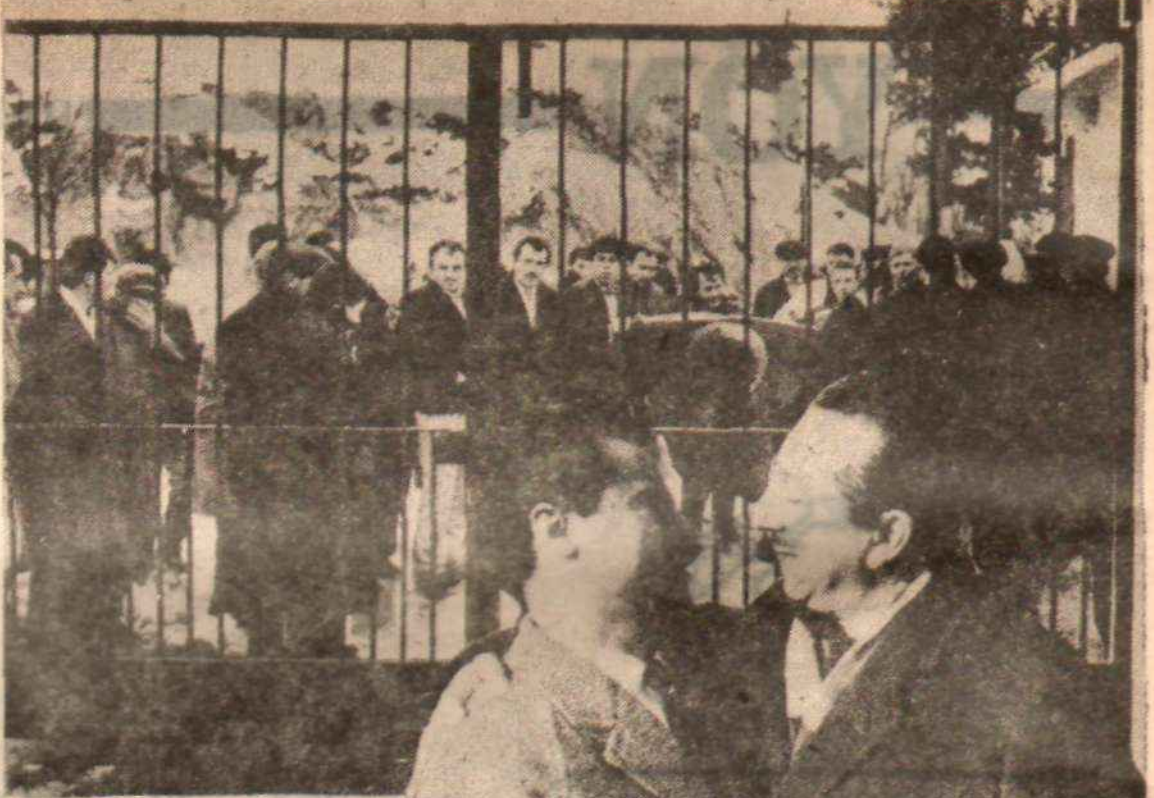
Feyzioğlu, Hükümeti temsil ettiğini belirtti ve taraflardan, iyi niyet ile hukuk nizamları içinde davranmalarını istedi.

Feyzioğlu, «uzun süredir devam eden ve tartışılan bir mesele karışındayız. Bu akşam yapacağımız çalışmaların olumlu bir sonuca varacağı hususunda kesin bir söz veremem. Ancak tarafların iyi niyetleri ve yapacakları fedakârlıklarla, hâl çaresi bulunabilir.

Karşı karşıya bulunduğumuz olay, artık bir Kavel meselesi olmaktan çıkmıştır. Yeni kanunla rın eşliğinde bulunduğumuz şuralarda, bütün gözler bu işveren ve işçi anlaşmazlığına çevrilmiştir. Bu bakımdan, şu an masabasında almamız sonuçlar ilerdeki hareketlere örnek teşkil edecek ve iş hayatına güven verecektir. Sizlerden ricam bu meseleyi olgun bir hava içerisinde halletmemizdir» dedi.

Feyzioğlu'ndan sonra söz alan İsmail Topkar, bugüne kadar yapılan çeşitli görüşmelerde kâfi derecede taviz verdiklerini, bu bakımdan artık arzulanıkları sonuçları almakta kararlı olduklarını belirtti. Bunun üzerine İlhan Lök: «Taviz» kelimesi üzerinde durdu ve böyle bir kelimenin kullanılması masının fayda yerine zarar vereceğini, bu yüzden değiştirilmesini istedi. İsmail Topkar, uzama belirtileri gösteren bir tartışmayı, «tüz vermekten kastım, yakınlık ma'dır» diyerek kısa kestirdi.

Uzun zaman bu tip kelimeler ve detaylar üzerinde ceryan eden görüşmelere, Feyzioğlu ara vere rek grupların önce kendi aralarında kararlar varmalarını gerektiğini söyledi. Bu kısa fasladan sonra, anlaşmanın ana prensiplerine te-

Kavel grevi, 35 gün devam ettikten sonra işçilerin haklı isteklerinin kabulü ile sona erdi. Yukarıdaki resimde, grev süresince Kavel Kablo Fabrikasının önünde işçilerin kurduğu grev hattı ve yanda da anlamadan sonra işçilerin temsilcisi İsmail Topkar ile işverenlerin temsilcisi Şahap Kocatopçu'nun kucaklaşması görülüyor.

masedildi ve taraflar protokolda yer almasını istedikleri maddeleri açıkladılar.

Topkar ve diğer işçi liderleri isteklerini şu şekilde sıraladılar:

«13 işçinin tekrar işe alınmasını da karardıydık. Fakat ortam bizim fedakârlık yapmamızı gerektiriyor.

Bu bakımdan 9 işçinin Kavel'e alınmasını ve yılbaşı ikramiyesinin verilmesini talep ediyoruz.»

Bunun üzerine Haldün Kip, «Siz birşey kaybetmiyorsunuz, zaten bizim karşı çıktığımız hareket noktası işçilerin geri alınmasıdır» dedi. Topkar, haklı dâvala rında direneceklerini bir defa da ha tekrarladı.

Mümtaz Altınelli'nin «Bizim iş veren hükûmeti ne olacaktır? sorusunu: «Ne işveren hükûmeti ni, ne de işçi hükûmeti ni var dır » diyerek cevaplandıran işçi temsilcileri aracılardan sempatisini kazanmayı bildiler.

Uzun tartışmalardan sonra Feyzioğlu ve Ecevit'in ısrarları üzerine işveren temsilcileri, İsmail Topkar ve diğer sendikacıların teklif ettikleri bütün şartları kabul etmek zorunda kaldılar. Temsilciler tarafından Pazar sabahı saat 6.30'da bir protokol imzalandı.

Protokol 4 Mart 1963 günü yürürlüğe girecek ve fabrika çalışmaya başlayacaktır. Buna mukabil, işverenler 1962 ikramiyelerinin 1961 esaslarına göre ve en geç bir hafta içinde ödemeyi kabul ediyorlardı. İşçi Temsilcileri, anlaşmazlığın başlangıcından önce iş ten çıkarılan 4 işçinin işe iadesin de ısrardan vazgeçiyor, fakat bu işçilere tazminat verilmesini protokol hükümleri arasına ekuyorlardı.

En önemli anlaşmazlık konusu olan 9 işçinin işe iadesi protokol da kesin bir hükme bağlanamamakta beraber, 20 gün içinde fabrikaya alınmalarının «memleket menfaati bakımından zaruri» olduğu kaydı protokolda yer alıyor ve İşverenler Konfederasyonu bunu sağlamak için «bütün güçleri seferber ediyordu.

«Memleket menfaati bakımından zaruri» olduğu tescil edilmek le, 9 işçinin iadesi konusunda da işçiler istediklerini kabul ettirmiş oldular. Bu durum karşısında belirtilen süre içinde ya bu 9 işçi yeniden işe başlayacak, ya da iş veren «memleket menfaatini» hiçe saymış olacaktır.

Kavel fabrikası bu anlaşma üzerine Pazartesi sabah çalışmaya başladı. Bu, işçilerin esasta hiç bir fedakârlık yapmamakla beraber iyi niyeti ve barışçı çözüm yollarına candan bağlı tutumlarının eseri oldu.

Eğer 9 işçi 20 gün içinde işe iade edilmezlerse Hükûmete güven kalmıyacaktır. Zira varılan anlaşma, iş verenden çok Hükûmete ve Ecevit'e işçilerin açtığı kredinin neticesidir.

İnönü'nün konuşması

Bayram gezisinden hemen sonra Başbakan İnönü bir radyo konuşması yaparak, zamları ve plân lı kalkınmayı halka anlatmaya çalıştı. İnönü, her zamanki mecburi iyimserliğiyle, «vatandaşların plânı benimsediğini» söyledi. Fakat «Plânın başlamasında ve tati biki devresinde vatandaşın çok anlayışını lazımdır» demekten de kaçınılamadı.

Ashında plânın halk tarafından benimsendiğini iddia etmek çok güçtür. Zira plân, yüz yılları verdiği tecrübeyle, haklı olarak gerçekçilikten ayrılmayan halk kütlelerine lâfıa anlatılamaz, ancak müşahhas tedbirlerle anlatılır. Halk ise plândan şimdiye kadar endişe ile karşıladı. Zamları görmüştür. Bu sebeple, halkın plânı benimsediğine inanmak zordur. Ancak hızlı kalkınmanın vazgeçilmez unsuru olan ciddi bir sosyal adalet politikası, plânı halka benimselirdi. Bu yapılmadı.

Feyzioğlunun Bayram Tablosu

Bayram ertesi İstanbul'da bir basın toplantısı yapan Başbakan Yardımcısı Feyzioğlu, istatistikleri ustalıkla kullanarak ve «yarınki Türkiye'yi kurmak yolundayız. Mil letimiz tarihi bir dönüm noktasında. 1963 hamle yılı olacak» gibi heyecanlı ifadelerle başvurarak, parlak bir kalkınma tablosu çizmesini bildi. Feyzioğlu'na göre,

Turhan Feyzioğlu
Kalkınma edebiyatı

1962 büyük bir başarı yılıydı. Zira istihsal yüzde 8,2, sanai istihsal yüzde 10,9 arasında artmıştı. Hal buki bu oranlar dahi, 1962 yılının başarısızlığını göstermek için kâfidir. Bilindiği gibi 1962 yılında yüzde 7 civarında bir kalkınma hızı öngörülmüş, fakat ancak yüzde 5,5'e erişilmişti.

Tarım istihsalı, Hükümetin hiç bir kerâmeti olmadan, iyi hava şartları yüzünden yüzde 8,2 gibi olağanüstü bir artış gösterdiği halde, yüzde 7 kalkınma hızına erişilmemesi büyük bir başarıdır.

İktisat. Zira milli gelirin yüzde 40 kadari tarımdan geldiğine ve bu sektörde yüzde 82 istihsal artışı sağlandığına göre, kalkınma hızının yüzde 5.5 a düşmesi için, tarım dışı sektörlerde gelir artışı nın kabaca yüzde 3 civarında kalması söylenebilir. Hava şartlarına tâbi olmayan tarımdışı faaliyetler de ise yüzde 3 bir artış demek, kalkınmadan vazgeçmek demektir. Çünkü tarımda, üstüste yüzde 8.2 gibi büyük artışlar sağlamak imkânsızdır. Tarımda ortalama yüzde 3 ilâ 4 bir artış bile çok büyük başarıdır. Bu durumda, yüzde 7 kalkınma hızının gerçekleştirilmesi, tarım dışı sektörlerin asgari yüzde 9 ilâ 10 oranında devamlı artış göstermesini gerektirecektir. Hele sanayide yıllık devamlı yüzde 20 artış bile bugün kü gelişme seviyemizin ışığı altın da büyük bir rakam değildir. Halbuki sanayide yüzde 10, ziraat dışı bütün sektörlerde ise kabaca yüzde 3 gibi çok düşük bir artış sağlanmıştır. Bu sebeple 1962 başarısız bir yıldır. Gelecek yıllar, tarımda 1962 de olduğu gibi olağanüstü şartlar gerçekleşmeyeceğine göre, daha kötü sonuçlardan korkulur.

Devlet parasıyla kurulan Ereğli Çeliki de özel sektörün aktifine kaydetmekte mahzur görmeyen Feyzioğlu'nun bayram tablosunda tek tenkit devlet yatırımlarına yöneltilmiştir. Feyzioğlu, «devlet yatırımlarında, gelir darlığı başta olmak üzere, çeşitli sebeplerle hedefe yüzde yüz ulaşamadık» diyor ve kabahatini da, modaya uyarak Milli Birlik İdaresine yükliyor: «Biz 1961'de yarım milyarlık bir açık devraldık. Bu açık 1962 yılında kalkınma hızını kesmiştir. Hakikatte 1962 programın da yazılı yatırımları yapacak paraya sahip değildik. Bunun da sebebi yarım milyarlık açıktır.»

Halbuki Hükümet Başkanı geçen yılki sayısız beyanlarında, yatırımlar için gerekli bütün paranın karşılandığını çeşitli vesilelerle açıklamıştı. Demek ki bunu namamış. Fakat bulunamadıysa kabahat herhalde 1961 bütçe açığının değil, gerekli parayı bulamayan bugünkü hükümetindir.

Nitekim Feyzioğlu'nun konuşmasında ileriki yıllarda da gereken paranın karşılanmayacağını ve vergi adaletinin sağlanmayacağını belirten ifadeler var. Feyzioğlu: «Bundan sonraki yıllarda iktisadi hayatın normal gelişmesi ile vâridatın artacağı ve vergi ihtiyacının karşılanacağı plânda belirtilmiştir» diyor. Bu gerçekle ilgili olmayan son derece iyimser bir ifadedir. Hükümet bu yıl ciddi bir vergi reformundan kaçınarak, aspirin tedavisiyle yetinmiştir. Eğer Hükümet, aspirin tedavisiyle, yüzde 7 kalkınma hızını gerektirdiği finansmanın sağlanabileceğini, sembolik bir vergiyle tarımın yeteri kadar vergilendirildiğini ve vergi adaletinin gerçekleştirildiğini sanıyorsa, hayal içinde yaşıyor demektir.

Kabinede değişiklik!

Bayramda haber sıkıntısı çeken bir gazetecinin, kabinede değişiklik konusundaki yakıştırama haberi, hedefini buldu. Habere hemen herkes inandı ve kabinede bir değişiklik yapma zarureti üzerinde birleşildi. Gerçekten geçen Hükümette olduğu gibi bu Hükümette de, plânlı gidişe ayak uydurmak şöyle dursun; günlük işlere bile hâkim olamayan çok sayıda yetersiz bakan vardır. Aksayan kabinede, bir Celâl Tevfik Karasapan, bir Abdülhak Kemal Yörük, bir Fahrettin Kerim Gökav. bir Şevket Rasit Hatiboğlu

Rifat Öçten
Bu defa hakkı

herkesten çok aksamaktadır. Bu aksaklıkları gidermek, genel gidişi zerrece değiştirmemekle beraber, elbette ki faydalıdır. Yalnız bu işi, koalisyonun nazik dengesini bozmamak için Hükümet Başkanı yapamaz. Koalisyonun öteki liderlerinin de değişikliği benimsemesi ve gruplarına kabul ettirmesi lâzım. Bu da kolay olmayabilir. Nitekim İnönü, kabine değişikliği düşünmediğini söylemiştir.

Bununla beraber, Kayseri affı konusundaki CHP — YTP. çekişmesi henüz ortadan kalkmış değildir. YTP. ipleri koparmadan, Kayseri affı müzayidesinden azami randuman almaya niyetli gözükmektedir. CHP. ise Kayseri affına şimdilik kesin bir hayır cevabı vermiştir. Bu arada Feyzioğlu'nun, PTT. ve Şehir Hatları zamlarını, haksız olarak Ulaştırma Bakanı Rifat Öçten'in sırtına yükler şekilde konuşması, koalisyonunda yeni bir fırtına yarattı. YTP'nin, CHP. il. Başbakan yardımcısının kabine dışı bırakılmasını isteyeceği söyleniyor. Fakat ne İsaye, ne de Musaya kendini sevdiremediği halde, İnönü'nün, büyük kusurlarının yanında zekâ, bilgi, çalışkanlık ve sür'atı intikal gibi büyük meziyetleri olan yardımcısından vazgeçebilmesi çok zayıf bir ihtimal.

C.H.P. de program değişikliği

C.H.P. Genel Sekreteri Kemal Satır, C.H.P. Gençlik Kolları ile başkanlarının Ankara'da yaptığı toplantı dolayısıyla, olağanüstü bir Kurultay toplanacağını ve bu Kurultayda sosyal adalet açısından, Parti tüzük ve programının tâtıl edileceğini açıkladı.

Program değişikliği ihtiyacı, alttan ve özellikle C.H.P. Gençlik kollarından gelen baskının sonucudur. 27 Mayıs öncesi günlerde, C.H.P. Saflarının en önünde çarpı şan ilercî gençlik, bugünkü sosyal adalete yer vermiyen statüko cu gidişten hayal kırıklığına uğramış ve partiden soğumuştur. Nitekim Gençlik Kolları il. başkanları toplantısında, il. başkanlarının önerdiği bir kısmı gelmemiştir. Toplantıda karamsar bir hava esmiş ve Ferit Melen, «Arkadaşlarımız buraya karamsar bir hava ile gelmişlerdir» diyerek durumu açıklamıştır.

İşte partiden uzaklaşan gençliği ve bütün ilercî unsurları tek rar kazanmak amacıyla, olağanüstü Kurultay ve program değişikliği fikirleri ortaya atılmıştır. Yal-

nız böyle bir çarışmanın başarılı olabilmesi için C.H.P. nin sosyal adâlet ilkelerini altalta sıralamak la yetinmeyip, —ki bu parti programında, son seçim beyannamesinde ve Kurultayda kabul edilen sosyal ve İktisadi Hedefler Beyannameinde ziyadesiyle mevcuttur— sosyal adâlet ilkelerinin uyası getirileceği de açıkça belirtilmelidir.

Bu yapılmadıkça, program değişikliği, gönül oyalamaktan öteye gitmeyen lüzumsuz bir faaliyet olarak gözükecektir. Bu yapıldığı takdirde ise, C.H.P. hangi sosyal zümrelerin savunucusu olduğunu açıkça belirtmek zorunda kalacaktır.

Partinin sosyal yapısı, halk yararmaya yapılacak olan böyle kesin bir tercihe sanırız ki elverişli değildir. Nitekim sosyal adâletin tartışıldığı toplantıda, bazı başkanlar, il. başkanlarını ümitsizliğe düşüren konuşmalar yaptılar. Eğitim Bakanı Hatiboğlu, Halk Eğitim Teşkilâtının Halk Evlerinin verim alacağını belirtmekle yetinmeyip, orta öğretimin paralı olacağını müjdeledi. Hatiboğlu'nun sözleri şu: «Orta Okul ve liselerde okuyanlardan masraflara katılacak bir para alınması düşünülmektedir. İleride ortaöğretim paralı olacaktır.»

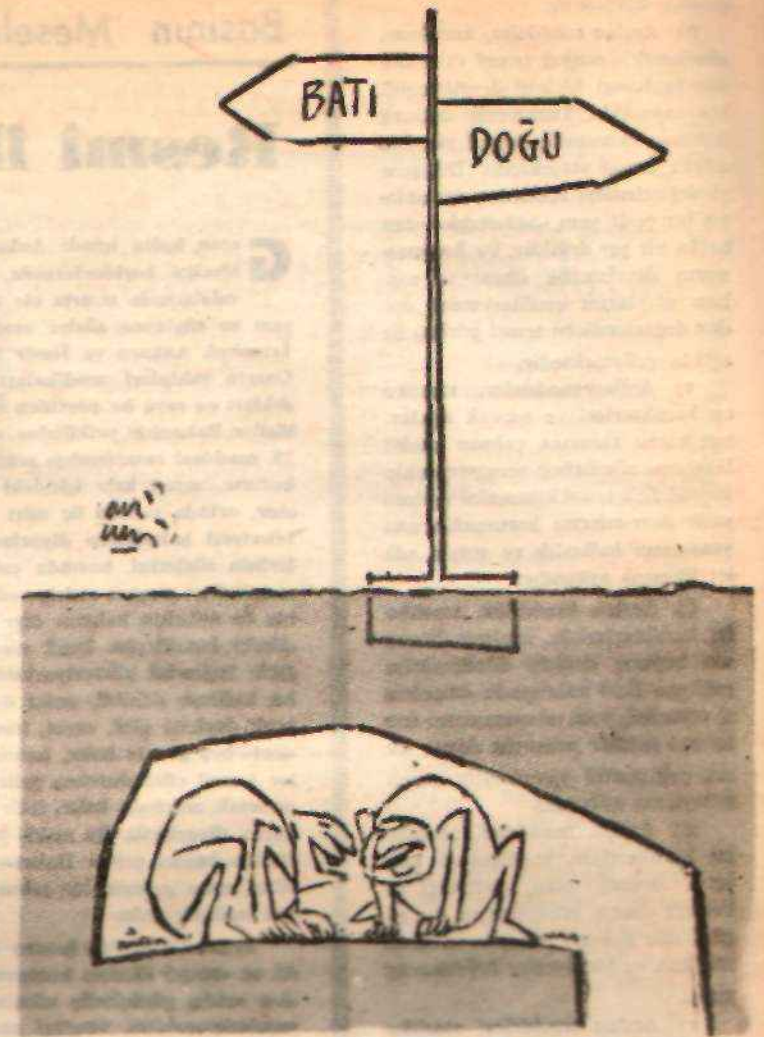
Evet, sosyal adaletin parti programına geçirilmesinin tartışıldığı bir gençlik toplantısında bir Milli Eğitim Bakanı, paralı orta öğretimin başka söylüyor. Söz bulamıyor! Böyle bir şey, Bakanlığın bugünkü düzen içinde çeşitli çaresizlikler içinde hocaladığı düşünüldüğünde, geniş bir burs ve parasız yatılı okul sistemine gidildiği takdirde bir ehvenî şer olarak belki düşünülebilir.

Fakat orta öğretimde böyle bir burs sistemi yoktur ve parasız yatılı öğrenci sayısı çok azdır. Kemal Kardaş'ın Sosyalist Kültür Derneği adına yaptığı konuşmada yer alan şu sözler, rahatlıkla paralı eğitimden sözden Hatiboğlu tarafından ibretle okunmalıdır: «Bugün için ortaokul ve liseler de parasız — yatılı okuyabiliriz imkânı, son derece dar bir çerçevede ve içine sıkışmış bulunmaktadır. 1960 — 61 ders yılında orta okul ve lise seviyesindeki 452 bin öğ-

Ferit Melen
«Sosyalizmle mücadele!»

renciye mukabil sadece 1245 adet parasız yatılı imkânı olduğu anlaşılmaktadır. Şu halde, orta okul ve lise seviyesinde parasız yatılı okuyabilecek öğrenciler bu okullara devam eden küllenin binde 4 ünden de az bulunmaktadır. Şâya ni hayret olan cihet, ortaokul ve lise sistemimizin varlıksız öğrenciye parasız — yatılı imkânı veremekten doğan durumun, geçen 30 yılda pek büyük ölçüde fakir öğrencinin aleyhine değiştiğidir. 1934—35 yıllarında orta okul ve

— NEREYE GİDİYORUZ?...

lise seviyesindeki 35 bin civarında öğrencinin yüzde 10 una yakın bir kısmının parasız yatılı okuduğu anlaşılmaktadır. Parasız — yatılı çocukların lise ve orta okulda ki öğrenci kütesine nisbeti yüzde 10 civarından binde 4 seviyesine düşmüştür!

Eğitim Bakanı, Paralı orta öğretime giderek, sadece parası olanların okumasını istediğini söylemiş oluyor! C.H.P. iste böyle Eğitim Bakanlarıyla, sosyal adâlet yapacak!

Maliye Bakanı Ferit Melen ise, dış yardım alabilmek maksadıyla bir defaya mahsus olmak üzere vergilerde bir «sıçrama» yapıldığını söylüyor, vergi adâletsizliğini azaltacak ciddi bir vergi reformuna asla niyetli olmadığını açıkladı ve «Biz devletçiyiz, fakat sosyalist değiliz. Sosyalizmle mücadele edeceğiz» bıkmetini savurdu. Halbuki sosyalizm en basit bir fiyle, halktan yana devletçilik demektir. Devleti özel teşebbüse verip ma ettirmenin adına devletçilik demiycek dürlüslüğe sahip her insan, eğer devletçiye, sosyalist olmasa bile halktan yana devletçilik olan sosyalizmle mücadele edeceğiz demez. Divenler: devletçi değildir.

C.H.P. nin sosyal adâlet toplantısında bile, bu görüşler fütursuzca ortaya atılabilmektedir! Bu durumda sosyal adâlet yönünden bir program değişikliğine, her halde ihtiyaç yoktur. Sadece, parti programını daha büyük bir samimiyete kavuşturmak için, devlet parasıyla özel teşebbüs olarak kurulan Ereğli—Çelik'in mutlaka devlet elinde bulundurulmasını kesinlikle söyleyen hükümetlerin ve emeği en üstün değer sayan maddelerin kaldırılması uygun olur.

Anasaya avkırı kanunlar ve T.I.P.

Ankara Senatörü Niyazi Ağır nash'ın iltihakıyla, Anayasaya avkırı kanunlar konusunda, Anayasa Mahkemesine başvurma hakkını kazanan TIP, müracaat müddetinin biteceği son gün, bu işi yaptı.

İş Kanunu, Sendikalar Kanunu, Memurlar Kanunu, Cemiyet

ler Kanunu, Ceza Kanunu ve Usul Kanunlarını dikkatle tarayan TIP in, Anayasaya avkırı kanunların temizlenmesi yolunda en samimi çarışmayı yaptığını kabul etmek lâzım özellikle T.C.K. nu 141/1 ve 142/1 maddeleriyle ilgili gerekçe entellektüel bakımdan son derece doyurucu. Gerekçede şöyle deniyor: «Türk Ceza Kanununun 141/1 ve 142/1 maddeleri, Anayasamızın her şeyden önce yukarıda açıklanan temel ilkelerine aykırıdır. Söyle ki:

a) 1930 İtalyan Faşist Ceza Kanununun 270 ve 272 nci maddelerinden aynen dilimize çevrilerle mevzuatımıza alınmış ve sonra birkaç kere değiştirilmek suretiyle, bugün kü biçime sokulmuş olan T.C.K. nun 141/1 ve 142/1 nci maddeleri, Faşist dünya görüşünün ve bu felsefe ve görüşe dayanan Faşist devlet ve toplum anlayışının birer ifadesidir. Faşist İtalyada Adâlet Bakanı Rocco ile cezacı Manzini'nin kaleminden çıkan bu iki maddenin gerekçesinde, bu maddelerin faşist devlet ve toplum düzeni anlayışını dile getirdiği ve Faşist devleti koruma amacıyla yürürlüğe konulduğu açıkça belirtilmektedir. Dört defa değiştirilmiş olmasına rağmen, temel unsurları olduğu gibi muhafaza edilmiş bulunan bu iki maddenin, bugün yine faşist karakterde oldukları muhakkaktır. Sanıl tahakkümünü önliyorsun gibi görünen maddeler, aslında mevcut bir tahakkümü korumak ve devam ettirmek amacıyla yürürlüğe konmuştur. Bir diktatörijiminin dayanaklarıdır. Mussolini İtalyasında bunun böyle olduğu her halde tartışma konusu yapılamaz. Türkiyemizde de bu maddeler tek parti rejiminin kurmasına yarayanlar, kurulu ekonomik ve sosyal temel düzenleri, özellikle ortaçağ kalıntılarını top rak rejimini ayakta tutmuşlardır. Bu da tartışma konusu yapılamaz sanırız. Tutucu ve gerici gelenekler karşısında, uyarıcı, ilerici ve ilerletici her türlü eğilim ve akımı ezen ve susturan bu iki maddenin totaliter bir düşünüş ve davranış temsil ettiği, bu yüzden de demokratik görüş ve yayayışın, hürriyetçi ve insançı felsefenin tam karşılığı olan bir felsefeyi yansıttığı açık bir gerçektir. Bu bakımdan, anılan maddeler anayasamızın yuka-

Resmî ilânlar kalkmalı mı?

Gecen hafta içinde Ankarada Büyük Millet Meclisi koridorlarında, Maliye Bakanlığı odalarında ısrarla bir tem işlendi. İşlenen tem ve söylenen sözler aşağı yukarı şöyleydi: İstanbul, Ankara ve İzmir basınına temelli eden Gazete sahipleri sendikaları temsilcileri yakala dıkları şu veya bu partiden milletvekillerine veya Maliye Bakanlığı yetkilisine, «2490 sayılı kanunun 19. maddesi tasarlandığı şekilde kanunlaşursa biz batırız, zaten kriz içindeki Türk Basını yok olur, ortada sadece üç dört gazete kahr, fikir hürriyeti baltalamır» diyorlardı. Patron temsilci lerinin sözlerini, basında çalışan kol işçilerinin temsilcileri devam ettirip, «doğru, bunlar batır, biz de sokakta kahrız» diye yakınıyor ve sonra dönüp kendilerine tanık olarak basında çalışan fikir işçilerini gösteriyorlardı. Fikir işçileri de bu kafiyeyle dahildi, onlar da kahve dövecünün hink deyişci gibi, «evet, basın âleminde sadece dört-beş gazete kalır, kamu oyunu sadece bun lar temsil eder duruma gelir, onlarca gazete ka panmak zorunda kalır, fikir işçileri de açığa kalır» diyorlardı. Bu acıklı yakınımları, aynı ka filenin başını çeken Basın-İlân Kurumu yetki lileri sonu gelmez bir takım rakamlar sıralaya rak noktahuyordu.

Temaslar hemen hemen bir hafta kadar sür dü ve «resmî ilânları kurtarma ekibi», yetkililer den «sizin görüşünüz alınmadan bir değişiklik yapılmayacaktır» vaadini alarak yerlerine dön dü. 2490 sayılı kanun da bir ölçüde, bir süre için de olsa kurtulmuş oldu.

Büyük şehirler basınına, yani şu adlarını he pinizin bildiği bir takım gazeteler sahiplerini, bu gazetelerde çalışan fikir işçilerini, kol işçile rini böylesine telâşa düşürüp, kafiyele halinde Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosu, Maliye Ba kanlığı koridorlarına atan, «aman batıyoruz» di ye bağtıran 2490 sayılı kanun nedir? Gazetelerle, gazetecilerle ilgili nedendir? Önce bu soruyu ce vaplandırmak gerekir.

2490 sayılı kanun, ihale kanunudur, yani devletin yapacağı işlerle ilgili artırma, eksiltme lerin nasıl ilân edileceğini, açkılı devlet işlerinin nasıl yürütüleceğini gösteren bir kanun. Devlet meselâ bir bina yaptıracaksa, bunun için hangi yollardan geçecektir, müteahhid firmalar arasın da nasıl bir seçme yapacaktır, kuru fasulye ala caksa, en uygun şekilde nasıl almalıdır? 2490 işte bu sorulara cevap getiren, bu işlerin yolu nu gösteren bir kanundur. Bu kanunun bir mad desi ise, devlete ve yarı resmî kuruluşlara ait alım satım, ihale ilânlarının nasıl, nerelerde, kaç kere kaç gün ara ile yayımlanacağını göster mektedir.

Öteden beri, alım satım işlerini fazla forma lıteye bağladığı öne sürülerek şikâyetlere yol açan bu kanun değiştirilmek istenmektedir. Ma liye Bakanlığı bu konuda bazı ön çalışmalar yap mış, bir kanun tasarısı taslağı hazırlayarak bu nu görüşlerini öğrenmek üzere çeşitli kuruluşla ra göndermiştir. 2490 sayılı kanunu değiştirmek amacıyla hazırlanan taslak tasarısı ise, bilhassa 19. maddesi ile bir takım gazetecilerin ve gaze te sahiplerinin dikkatini çekmiştir. Bu madde, ilânların gazetelerde yayımlanması şeklini büyük ölçüde değiştirmektedir. Söyle ki, resmî ilân ve reklâmların büyük şehir gazetelerinde ve bu ara da mutlaka da bir Başşehir gazetesinde yayımlanması zorunluluğu kalkmakta, büyük şehir gaze telerinde dört defa yayımlanma zorunluluğu da aynı şekilde kaldırılmakta, 10-15 bin liranın yukarıdaki ihale ilânlarının gazetelerde yayın lanması zorunluluğu hususunu 150 bin liraya çı karmakta, dolayısı ile yılda 20 milyon lirayı bu lan resmî ilân gelirini büyük ölçüde azaltmak tadır. Resmî ilân ve reklâmların böyle yızde 50-60 azalmasına ve üstelik büyük, şehirler ga zetelerinden dağılmasına yol açacak olan değ

şiklik gerçekten ustaca yapılmış bir değişiklik tir.

Bu, Türk Basınında yıllardanberi alttan alta devam eden mücadelenin, hattâ mücadeleden de öteye muharebenin yeni bir tezahürüdür. Şayet Türk Basınına beş veya üç büyüğü bu manevra larında başarı sağlar ise, uzum vadede ve belki de beş altı yılda tamamlanacak olan küçük ga zatelerin ortadan silinmesi olayı birkaç ayın için de gerçekleşecektir. Zira bugün Türk Basını, bl zım beş büyükler dediğimiz, Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet, Tercüman ve Akşam hariç resmî ilân koltuk değneği olmadan ayakta kalabile cek nitelikte değildir. Hattâ o kadar ki, bu beş gazetenin dahi sondan ikisi, resmî ilândan al dıkları para ile varlıklarını devam ettirebilmek tedirler ve gazeteleri gerçekten gazete yapıp, büyük kâr sağlayan özel ilân ve reklâmlar as lında başta gelen üç gazete arasında bölüşülmek tedir.

Büyüklerle küçükler arasındaki savaşın 'ç yüzünü ve nedenlerini anlatmayı bir başka sefe re bırakarak bu here sadece büyük gazetelerin, özel ilân firmalarından veya doğrudan doğruya kuruluşlardan aldıkları ilânlar dışında, Basın İlân Kurumu aracılığı ile 1962 yılında aldıkları ilân miktarını açıklayalım:

Hürriyet 1962 yılında Basın İlân Kurumu a racılığı ile 1.445.858 liralık ilân almıştır. Bunun 402.225 lirası resmî ilân ve reklâm, 665.943,50 li rası kurum aracılığı ile yayımlanan ilân, 240.462,50 lirası hususî ilân, 137.225 lirası ecnebi ilândır. Cumhuriyetin Basın İlân Kurumu aracılığından geçmiş ilânlarının toplamı 1962 yılı içinde 1.134.392,50 liradır. Bunun 459.860 liralık kısmı resmî ilân, 425.007,50 liralığı kurum aracılığı ile yayımlanan ilân, 137.735 liralığı hususî ilân, 113.735 liralığı ecnebi ilândır. Milliyet ise 1962 de Basın İlân Kurumundan yayımladığı ilânlar karşılığı 1.134.216,40 lira almıştır. Bunun 499.915 lirası resmî ilân, 435.406,40 liralığı kurum aracılı ğı ile yayımlanan ilân, 147.695 liralığı hususî ilân, 51.200 liralığı da ecnebi ilândır. Akşam Gazetesi, Basın İlân Kurumu aracılığı ile 1962 yılında 828.989,37 liralık ilân yayımlamıştır. Bunun 482.562,50 lirası resmî ilândır. Yeni Sabah 732.837,50 liralık ilân yayımlamış olup bu mikta rın 491.215 liralığı resmî ilândır. Son Havadisle 1962 deki Basın İlân Kurumu aracılığı ile yayımladığı ilân ve reklâmlar yekûnu 631.556 lira olup, bunun da 499.855 liralığı resmî ilândır. Yeni İs tanbul 602.211 liralık ilânının 477.485; Dünyanın 592.472,50 liralık ilânının 487.630, Tercümanın 539.387,50 liralık ilânının 452.550, Hür Vatan ve devamı olan Hareketin 493.300 liralık ilânının 439.945, Vatandaşın 499.187 liralık ilânının 445.515, Tasvirin 413 bin 220 liralık ilânının 417.540, Ulus un 1.231.961,65 liralık ilânının 790.581,65, Öncü nün 701.898 liralık ilânının 608.950, Yeni Günün 697.920 liralık ilânının 637.615, Kudretin 680.979 liralık ilânının 600.545, Zafer'ın 629.177,50 liralık ilânının 538.965, Yeni Asır'ın 422.931 liralık ilân ının 320.368, Ege Ekspres'in 394.134 liralık ilân ının 310.462 Demokrat İzmirin 391.306 liralık ilân ının 313.274, Sabah Postasının 358.001,50 liralık ilânının 307.841,50 liralık kısmı resmî ilândır.

Bu rakamlarda göstermektedir ki, resmî ilân larla yapılacak bir kaydırma veya kaldırmanın sonucu, Türkiye'de 3-5 gazetenin varlığını de vam ettirmesi ve diğerlerinin sür'atle batması olacaktır.

Soruyu, bu gerçeği ilye inceledikten sonra sormak gerekmektedir. Resmî ilânlar kaldırılmalı mıdır? Yahut resmî ilânlar başka bir formüle bağlanmalı mıdır, bağlanmamalı mıdır?

İlhamî Soysal

Ucuz Radyoculuk

demişler bir eşitlik anlayışıyla anayasaya aykırı sayılması oldu. Gerçi şehirli varandaşla, köy lü vatandaş arasında bâriz bir eşitsizliğin olduğu ortadadır. Yal nız bu eşitsizliğin geniş ölçüde köy ve şehir özelliğinden ileri gel diğini ve ımece ve sahnana kal dırılması köylerin daha perişan hâle düşebileceklerini ve müsterek çalışma duygusunun azalabileceği ni unutmamak gerek.

Bir süre önce, Türkiye radyo larında yarım saatlik yeni bir haber programına başlanıldığı zaman herkes sevinmişti: Yıllar danberi bakkınlıkla dinlenen prog ramlar değişecek, ajans bültenleri nin okunmasıyla bitiriliveren «ha ber verme» görevi daha ilgi çekici hâle getirilecekti. «Haberler, Yo

rumlar, Günlük Olaylar» adını ta şıyan bu programda, yorumlu si yasi haberler ve arkasından, çoğu eğlenceli ve değişik mahiyette ol mak üzere, hafif aktüalite olayla rı verilecekti. Bütün aksaklıkları na ve eksikliklerine rağmen, prog ramın ilk günleri herkeste ümit uyandırmıştı.

Ama şimdi öyle anlaşıyor ki, her işte olduğu gibi, bunda da tembellik tarafına kaçmak, so

rumuların pek kolayına gelmiş tir. Yalnız, mesele sadece tembel likle olup bitseydi, yine de bu kadar tehlikeli olmayabilirdi. Türk radyoları, kendi elleriyle, mikro fonlarını yabancı propagandacıla rın emrine vermişlerdir. «Ameri kanın Sesi» tarafından hazırlanan ve Amerikan Haberler Bürosu ta rafından bedava temin edilen si yasi propaganda bandları bu prog ramda bol bol çalmakta, dakı kalar böylece doldurılmaktadır. Meselâ, geride bıraktığımız Cuma akşamı, programın tam onbeş dakikası, hafif aktüalite olaylarına ayrılacak yerde, Amerika'da banda alınmış propaganda konuşmalarıyla ve Dean Rusk'ın nutuklarıyla geç miştir. Tabii, böylesine «kültürel işbirliği» Amerika'da görevli ya bancı propagandacıların pek ho şuna gitmektedir; kimbilir işlerin den, «biraz daha isteseler de ver sek» diyorlardır. Ama, bu arada, Türk dinleyicilerinin kafası şışi rilmiş, Türk devletinin radyoların da onbinlerce lira değerindeki da kıklar çalmış kime ne? Ya bir gün bu radyofonik kapitülasyon

Altınur Kılıç
Söz yok!

dan pay istemek öbür devletlerin de aklına gelirse ne olacak? Ken di görevlerini yapmayıp hazırcı ğa heveslenenler nelete âlet ola bileceklerinin farkında mıdır? Devirdiği çamlar baylı çoğalan Al temur Kılıç'ın bu çeşit tatbikata artık bir son vermesi şart. Yok, bütün bunlar onun emriyle yapı lıyorsa, o başka

Ürkek idareciler

Robert Kolej öğrencilerinin düzenlediği «Atatürk Konferansı» nı baltalamayı iş edinen zorba gruplar teşvikiçileri geçici bir başa rı sağladılar. Robert Kolej idaresi görüşüne göre ürkeklik, söylenti lere göre ise çok ince bazı hesap lar sebebiyle, Kolej'in salonunu Ata türk Konferanslarına kapadı.

Bu şüpheli başarı, Atatürk Konferanslarının devamına engel olamadı. Konferansları düzenle yen Robert Kolej Mühendis Mekt ebi Talebe Cemiyetine, Türkiye Millî Talebe Federasyonu derhal Çagalogludaki binasının kapılarını açtı. Konferanslar bu haftadan itibaren T.M.T.F. binasının küçük salonunda devam edecek.

Bu yer değişikliği, Robert Ko lej Mühendis Mektebi Talebe Ce miyeti idare Heyeti bildirisinde şöyle izah ediliyor:

«Robert Kolej idaresi tarafın dan alınan idari bir karar neticesi Atatürk Konferansları bundan böyle Robert Kolej Konferans Sa lonunda yapılamıyacaktır. Konfe ransların ilk bölümünde bir takım zorbaların karışıklık çıkarmaya gayretleri ve bazı basın mensup larının konferansları kendi emel lerine hizmet edecek şekilde tefsi re çalışmalarını bu kararın alınması na sebep olmuştur. Yabancı oluk ları halde Türk politikasına karıştı ları kendilerine telkin edilmeğe çalışan idarecilerimizi böyle ilkel metodlarla fışkırtmağa çalışanlara cevabımız başta olduğu gibi Kon feransların ilmi olmaktan başka başka bir gaye gütmektedirler»

b) Anılan maddeler, kurulmuş ekonomik, sosyal temel düzenler den herhangi birinin devrilmesini suç saymakla, Türkiye'nin ortaçağ kalıntısı ekonomik, sosyal yapısını olarak kabul etmektedir. Değişme yi değiştirmeyi reddeden bu anla yış bir çeşit yeni «bidatçılık» tan başka bir şey değildir. Ve Anayasa-mızın devrimcilik ilkesi ve top lum olaylarını evolyusionist açı dan değerlendiren temel görüşü ile açıkça çelişmektedir.

c) Anılan maddeler, statüko cu karakterleri ve toprak ağaları nın kamu zararına çalışan spekülasyoncu sömürücü sermaye sahip lerinin fiili tahakkümünü ve ımti yazlı durumlarını korumakla ana yasamızın halkçılık ve sosyal ada let ilkesine aykırıdır.

ç) Anılan maddeler, statüko cu karakterleriyle, toplum düzeni nin boyuna değişip dönüşmesini sağlayan Batı anlamında demokra si rejimine, yeni anayasamızın top lumsaf sınıflar arasında denge ku ran çok partili demokratik düzen anlayışına aykırıdır.

d) Anılan maddeler, statüko cu karakteriyle, statükonun tam tersi demek olan hürriyetçi ve insançı dünya görüşüne ve bu gö rüşü dile getiren anayasamızın tem el hak ve hürriyetler rejimine ay kırıdır.

e) Anılan maddeler, statüko cu, dolayısıyla tutucu ve gerici karakteriyle, Şovence duyguların gelişmesine, ırklar, dinler ve ulus lar arasında düşmanlık tohumla rının filizlenmesine elverişli bir ortam yarattıkları için, anayasam ızın halkçı, insançı, ırk, din v.s. bakımlardan insanlar arasında eşitsizlik yaratan ayrımlar gözet meyen felsefesine ve özellikle «yurtta sulh, cihanda sulh» ilkesi ne aykırıdır.

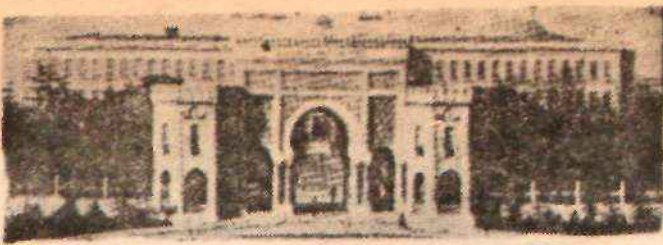
TIP, 141 ve 142. nci maddeler dışında, Sendikalar ve İş Kanun larındaki sendika kurmak hakkını ve işçi tarifini çok dar şekilde sı nırlayan, hükümlerin iptalini istedi ve İş Kanunun çalıştırdığı işçi sa yısına bakılmaksızın bütün iş yer lerinde uygulanması gerektiğini be lirtti.

TIP'in dâvâ lâyihasında, me murlarla ilgili anayasaya aykırı hükümlere geniş yer verildi. Me muriyete giriş şartları arasında yer alan «askerli hizmetini yapmış olmak, ecnebiyle evli bulunma mak» gibi hükümlerin, ödevin gerektirdiği niteliklerden olmadığı da belirtilerek anayasaya aykırı olduğu ileri sürüldü.

Memurlarla ilgili daha birçok kanunlarda TIP, anayasa mahke mesine baş vurmuş bulunuyor. Bu arada TIP'in ölüm cezasının da anayasaya aykırı olduğu tezini be nimsediğini belirtmek isteriz. Sos yalizmin insançı vasfını bu vesileyle de ortaya koyan iddianın ge rekçesi şudur:

«Anayasamız ölüm cezasını mo dern hukuk telâkkilerinden ilham alarak kaldırmış bulunmaktadır... Gerçekten anayasamız yepyeni bir ilke vazetmiştir. Bu ilke insan oğ lunun yaşama hakkıdır. Kişi, 14 üncü maddede vazedildiği üzere, yaşama hakkına sahiptir. Diğer taraftan kanun, kamu yararı, ge nel ahlak, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa bir hakkın ve hürri yetin özüne dokunmaz. Demek oluyor ki kişinin yaşama hakkı vardır ve mutlakdır. Kanunsa, ne sebeple olursa olsun, bu yaşama hakkının özüne dokunamaz...»

TIP'in başarılı çalışmasında benimsemediğimiz tek önemli nok ta, Köy Kanununda yer alan ıme ce ve salma gibi hayatın empoze ettiği zarurî müesseselerin, biraz

Üniversitenin meseleleri

Üniversiteden medreseye...

Burası Hukuk Fakültesi değil...

Darül Funun'un dağıtılarak yerine Üniversitenin kuruluşuna sebep, Ord. Prof. Sıddık Sami Onar'a göre idari kadroların seahiyetlerini yerinde kullanamayı, genç öğretimi üyesi yetistiremeyeceği ilmi yayınlar yapamayışı öğrenicileri üniversite zihniyeti ile hazırlamayı, Rektör, Dekan gibi kendi seçtiği organların seçilmesini birer siyasi ihtiras ve şahsiyet meselesi yapışı ve öğretimi üyeleri arasındaki ahengin bozulmasıdır. Bunun üzerine artık Onar, Müessesenin işleyemeyeceği ve ıslah edilemeyeceği kanısına varmakta ve sonuç olarak kökünden değiştiğini tavsiye etmektedir.

Şimdi aynı konuları güncel üniversitesinde birer birer inceliye-

İdari kadrolar ve selâhiyetlerin kullanılışı

İdari kadrolarda hakim olan zihniyeti geçen yazımızda belirtme çalışmıştık. (Bak: Yön. Sayı 58), 115 sayılı Kanunun yalnızca hocalar seviyesinde tatbiki ev öğrencilerle ilgili maddelerin üstüne yazıldığı zaten bunun açık belirtisidir. Yönetim Kurullarında daima red edilen, eğer bir sebep bulamaz larsa günler günü bekletilen dilekçeler de durumu ispatlar.

Bunun yeni bir örneği Fen Fakültesi Kimya Mühendislik bölümünde verildi. Yönetiminde hiç yeri olmamasına rağmen Doç. Muzafer Arcahay kendi icadı bir kaide ile laboratuvarına giren öğrenciler için yeni bir imtihan sistemi koydu. Oysa diğer tarafta aylarca önce eski laboratuvarın bittirenler, yersizlikten sıra beklerken, bu takdirde karar yüzünden telâfisi imkânsız zararlara uğradılar. Talebe Cemiyeti durumu bildiren bir dilekçe ile Dekanlığa başvurdu. Dilekçeden aylarca cevap çıkmadı. Hususi temaslarda dilekçenin bulunamadığını söylediler. 15 günde cevap verilmesi gerektiği hatırlatılınca «Burası Hukuk Fakültesi değil, haktan, hukuktan bahsedip durmayın» dendi. Oysa Hukuk Fakültesinde hak arayanlar okuldan kovuluyordu!

Öğrenciler idareden cevap beklerken Sayın Arcahay gene selâhiyetini kullanarak imtihanı tekerrirliyor. Yalnız üç kişi katılıyor. Diğerleri protesto ediyorlar. Fakat günler günü bekleniyor idareden cevap yok, Hoca imtihanı ikinci defa tekrarlıyor, bu defa da cemiyet yöneticileri başka yerde imtihan yapma bahanesiyle de yarı çıkarılıyor. Aralarında tartışma başlıyor, Hoca selâhiyetini kullanarak hakaret ediyor. Öğrenciler de zabıt tutuyorlar ve mahkemeye vermeye düşünüyorlar. İmtihanlarda ise takdirli yetkilerin nasıl kullanıldığı bilinmemekte...

Üniversitede adam harcama makinası

Bilhassa İstanbul Üniversitesi adam harcama makinasıdır. Asis-

Ord. Prof. Onar
Rektör...

tanların, ağızdan çıkacak bir «ilmen kufayetsiz» sözüyle bütün emekleri bir anda yok olabilir. Bir kürsüde, hocaların kanaatinin aksini söylemek için oldukça büyük cesaret ister. Onun izin vermediği bir harekete katılmamaz. Öğrencilerin bir kongresinde bulunduğu için bir doçent ve iki asistan hakında tahkikat açılabilir. Üstelik Demoklasın kılıcı gibi tehdit vasıtası yapmak amacıyla sonuçlandırılmaz...

Yabancı ülkelerin verdiği ihtisas burslarından pek azı genç elemanlara düşer. Onlar da en elverişsiz olanlardır. Eğer kısaca söylemek gerekirse eski kuşak yeni eleman yetistirmemek için bütün vasıtaları kullanır. Yeni elemanın yetişmesi ancak kendi gayretlerine bağlıdır. Eğer kendi kendilerini yetistirmezlerse kaybolmağa veya sıradan bir adam olmağa mahkûmdurlar.

Üniversitede kitap rezâleti

Yayınlanan kitaplara, ne ilmi eser ne de ders kitabı denebilir. Bir çoğu dış yayımlardan yapılan kötü tercümelerdir. Misal olarak gösterdikleri olaylar dış kaynaklardan alınmıştır. Tıp Fakültesinde dahi bu misaller yabancı kaynaklardan olduğuna göre, önemli bir araştırmanın yapıldığını inanmak zordur. Zaten orta yerde geniş yankılar yapan ilmi eser de yoktur.

Gelelim ders kitaplarına: İlmî yayınlar yapamadıkları için bütün kabiliyetlerini ders kitaplarında göstermeğe çalışan protosöhrler, onları da fonksiyonsuz bir hale getirmişlerdir. Ticarî zihniyetin verileri olarak bu kitaplar her yıl sadece birkaç forması değiştirilerek yeniden basılır. Tabi fiyatları da iki katına çıkar. Sık sık derslerde de yeni kitaptan çalışılması tavsiye edilir. İmtihanlarda sorular daima değiştirilen kısımlardan seçilir. Öğrenci, sınıfta kalmışsa, ikinci yıl eski kitabı atıp yenisini alma-

ğa mecburdur. Fiyatlar ise çok pahalı. Bir öğrencinin aham gücünün çok üstündedir. İşte güzel bir örnek: Gazetelerde son günlerde sık sık çıkan bir ilân: Ord. Prof. Halil Arslanlının Kara Ticaret Hukuku 35 Lira, Kollektif ve Komandit Şirketler 50 Lira, Anonim Şirketler 100 Lira, Limited Şirketler 20 Lira. Bir sınıfta okutulan bir dersin kitapları bunlar. Toplamı 205 lira. Sadece bir sınıfta ders kitaplarını almağa bir memurun bütçe sinin yetmesi imkânsızdır. Yardımcı kitaplar edinmek zaten düşünülemez. Ashında kendi kitabından başka bilgiyle sınıf da geçilemez...

Kitapların çoğunluğunu yabancı kaynaklardan alınmaların teşkil ettiğini söylerken, Ord. Prof. Dönmezer usulü hocasından aktaranları da unutmamak gerek. Sayın Dönmezer, «pireye kızıp yorgancı yakanlar» gibi hocası Ta-hir Taner'e kızarak öğrencilerini yaktı. Sen misin beni mahkeme-ye veren diyerek oturdu, dört cilt kitap yazdı. Daha doğrusu

MERMERLİ HİKÂYE!

İhtilâlin getirdiği yenilikler Üniversite'de kendini göstermeğe başlamıştı. Üniversite Senatosu büyük bir ciddiyetle toplanarak önce mermer sütunların parlatılmasına karar verdi. Formaliteler yeri ne getirildi. Oldukça büyük bir meblâğ karşılığı merkez binadaki sütunlar ihale edildi.

Yeniliğin, üniversiteye mermer parlatmaya girişti öğrenciler arasında üzüntü yarattı. Yurt yoktu. Yemekhane yoktu, kitap yoktu, olanlarda ateş pahası idi. Kütüphanelerden pastahanelerde çalışıyorlardı.

Mermerler parladı. Orta yere bir havuz dikildi. Önce yöneticiler sonra öğrenciler büyük bir gururla parlatma mermerlerinin altından geçerek havuzdan fışkıran suyu zevkle seyrettiler. Fakat zevkle uzun sürmedi. Havuz, yazı, susuzluktan, kışın soğuktan, akmadı. Öbür taraftan işi üzerine alan müteahhit mermerleri sert araçla parlatmış, yumuşak yerler fazla yenmiş, sert yerleri de yüz sekte kalmıştı.

Şimdi parlak sütunların arasından geçiliyor, düz sütunların arasından seçilemiyor. Bunu önlemek için ustalar bugünlerde çalışmalara başladılar. Fakat çalışmalar yenden durdu. Galiba başka bir müteahhide ihale edilmekmiş. Umarız ki kısa zamanda hem düz, hem de parlak mermerlerin arasından geçerek, çağlayan suya bakarak tatlı hayaller kurabiliriz. Öğrenci sokaklaymış, ondan bize ne?

Ord. Prof. Dr. HALİL ARSLANLI'nın

- 1 — Kara Ticaret Hukuku (35 Lira)
- 2 — Kollektif ve Komandit Şirketler (50 Lira)
- 3 — Anonim Şirketlerin Kuruluş, İdare ve Hesaplarına dair (3 Cilt 100 Lira)
- 4 — Limited Şirketler (1 Cilt 20 Lira)

Ders kitapları ilânlarından biri Kâr yılı...

dört ciltlik tercüme yaptı. Sonra da «ne yapalım çocuklar bunlar ders kitabı değil ama, idare edin, anlamına getirerek okutmaya devam etti.

Bir çok kitapların yazılışı ayrı bir hikâye. Hazırlayan asistanlardan, imzası profesörlerden. Fakat bir nişane imza kitabı asıl emek sahibine büyük ithaflarla hediye etmeyi unutmazlar.

Buraya kadar anlattıklarımız kitap yazarları veya yazdığını sananlar. Bir de hiç kitap yazmayanlar var. Kendi düşüncelerine göre bir sebebe dayanmışlar, yalnızca ders notlarıyla yetinmiyorlar. Bunlar teksir edilmiş öğreniciye dağıtılan notlar değil, öğrenicinin derste tuttuğudur. Kırık dökük, içinden çıkılmaz bir durumda, olan notlar. Dışardan yardımcı kaynak temin etmeğe kalkarsan o da karaborsa... Örneğin Prof. Arnd'in 1953 de yayınladığı 600 sayfalık ve üzerinde 16 lira fiyat yazılı İnorganik Kimya 300, Kimya kitabı 250 lira... Temin yeri de sınıf hademesi...

Tıp Fakültesinin kliniklerinde hemen hemen hiç kitap yok. Bu na karşılık yabancı dillerde çok güzel eserler olduğu halde tercüme de edilmiyor. Eldeki kitaplar çok eski tarihlerde yazılmış, son gelişmeleri kapsıyamıyor. Bu durum bilhassa Tıp sahasında büyük eksiklikler doğuruyor.

Medrese zihniyeti

Üniversitelerimizde hocalar gelir, dersini verir gider. Araştırmalar ve tartışmalar toplantılar çok kısırdır. Hiç bir meselenin ruhuna inilmez. Dersler ezberlenir, en fazlası bilgi olarak kalır. Olaylar üzerinde düşünülmesi ve onun kullanılması öğretilmez.

Bir üniversiteli yasantısı yoktur. Burada suç elbette öğrencinin değildir. Eğitim sistemimizle beraber, Üniversite Öğretim Kadrosudur.

İç çalışmalar

Son İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü ile Tıp Fakültesi arasındaki çekişmeler durumu çok güzel açıklamaktadır. İhtirasların, şahsiyet meselelerinin kamçıladığı duygular, bir fakülteyi ikiye bölene kadar ileri gitmiştir. Sonunda hakkı meydana çıkmasına rağmen, öğretim üyeleri kliniklerde birbirlerine düşman gibi bakmak tadırlar. Hocalar arasında samimi yet kalmamıştır. Geçen yazımızda da belirttiğimiz gibi klikler, fakülteleri bir çok parçalara bölmüştür. Tarafların birbirlerine selâm verirken oynadıkları komediyi ancak görenler bilir.

Darülfünundan fark ne

Üniversite bütçesi çok israf edilmektedir. Bir tarafta laboratuvarsız, kütüphanesiz, salonsuz, araçsız, dershanesiz üniversite, öğrenciler yarı sokakta... Diğer tarafta mermerler parlatılır, olma di düzeltilir. Herhalde yakınında ki Hürriyet meydanından örnek alınması olacak ki israflar birbirini kovalar durur.

Şubat hakkı, lisan meselesi ve diğer sistemsizlikler yüzünden, binler girer onlar çıkar, bir tarafta kürsüler, idari kadrolar şahsiyet kavgası yapar. Artık bu kimselerin kaybolan yılların harcanan kişilerin değerlerini anlayabileceklerini düşünmek fazla iyimserlik olur.

İşte günün üniversitesi. Acaba Darülfünundan farkı ne? İçten ıslah edilebileceği ümidi yıllarca boşuna beslendi durdu. Ama hiç bir iyiyeye gidis görülmediği için Üniversite ve Yüksek okul öğrencileri arasında hareketler başladı. Bunlar kaybolan ümitlerin doğurduğu huzursuzluklardı. Şubat tatilinde durmasına rağmen daha da devam edecektir. Tâ ki 1946 da adı değişen üniversitenin içine hakiki üniversite havası gelineceye kadar.

DOĞAN KİTABEVİ

- 1 — KERİM SADI
«Osmanlı İmparatorluğunun dağılma devri ve Tarihî Maddecilik»
Fiatı: 2,5 T.L.
- 2 — A. CERRAHOĞLU
«İslâmiyet ve Sosyalizm Bağdaşabilir mi?»
YENİ ASRINDINI
Fiatı: 2,5 T.L.
- 3 — SOSYALİZM TARİHİNDE
«Ünlü düşünceler ansiklopedisi»
I ve II. fasiküller çıktı.
Hazırlayan: A. Cerrahoğlu
Fasikülü: 2 T.L.
- 4 — FURUZAN HÜSREV TÖKİN
«Basım Ansiklopedisi»
Fiatı: 10 T.L.
- 5 — İ. SAFA GÜNER
Köy Enstitüleri Hâtıraları
Fiatı: 6 T.L.
- 6 — H. SUNGUN
BOŞ VERDİM
(Şiirler - Fiatı: 2 T.L.)

Umumi dağıtım: DOĞAN KİTABEVİ, Sahhaflar Çarşısı No: 6, Beyazıt - İstanbul
Ödemeli gönderilir, kitapçılara indirim yapılır. YÖN — 36

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ
VE ESKİ MALİYE BAKANI KEMAL KURDAŞ,IN
SOSYALİST KÜLTÜR DERNEĞİ İÇİN VERDİĞİ
KONFERANSIN BÖLÜMLERİNİ YAYINLIYORUZ

Nasıl kalkınabiliriz ? ..

KURDAŞ SORUYOR :

Azami yüzde 4 veya 4,5 arasında yatırım sağlamak ümidi ile millî gelirin yüzde 35'ini, çalışan nüfusun yüzde 1,5 ine bırakmak caizmidir? Sosyalist düşünce çerçevesi içinde vergi yoluyla ve temel iktisadî teşebbüsleri toplum, yani devlet eliyle yürüterek ve diğer gelirleri şuurlu tedbirler olarak, bu zümreye millî gelirin meselâ sadece yüzde 10'unu bırakmak ve geri kalan yüzde 25'i yatırıma yönlterek gerçek ve tam yeterli bir yatırım seviyesi sağlamak daha uygun olmaz mı?

Kemal Kurdaş

millî gelir kötü paylaşılıyor

Türkiye sosyalist düşünce açısından canlı ve kaynayan bir devreye girmiş bulunmaktadır. Anayasaya sosyal adalet ilkesi yerleşmiştir. Kısaca ifade edilirse sosyal adalet, fırsat eşitliği ile millî gelir ve servetin dengeli bir dağılışıdır. Yurdumuzda ilk defa hadiseler toplumun menfaati açısından bakmak gayesini güden bir kültür (1) kurulmuştur. Memleketin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlar, böyle bir münakaşa hareketini yalnız yaratmakla kalmamakta fakat onu zaruri de kılmaktadır.

Türkiye, 200 doların altında fert başına düşen millî geliri ile dünyanın iktisadî kalkınması en geri kalmış bölgelerinden biridir. Daha da üzücü olarak bu düşük millî gelirin fertler ve zümreler arasında dağılışıda çok ileri bir adaletsizlik mevcuttur. Devlet Planlama Teşkilatının yaptığı ve son defa M.I.T. Üniversitesi Profesörlerinden J. L. Enos'un bir kere daha dikkat nazarına getirdiği istatistiklere göre 1963 yılında iç millî gelirin % 32'si, çalışan nüfusun sadece % 1,3'ünü teşkil eden bir zümrenin elinde toplanmaktadır (2). Bu mutlu azınlığa tarımda büyük arazi sahipleri ile ticaret sanayii ve genel olarak mübadele alanlarında çalışan ve müteşebbis diye adlandırılan kimseler dahildir.

Gelir dağılışı istatistiklerinin toplanmasında, tarımdaki yüksek kazançlarla müteşebbislerin kazançları, vergiye esas olmak üzere bildirilen gayri safi kazançlar olarak alınmıştır. Türkiye'de 1961 yılı umumî bütçe gerekçesinde verilen ve 1962 bütçe gerekçesi ile teyit ve tevsi olunan bilginin de gösterdiği gibi ticari ve sınıf kazançlarda beyannamelere konan gelirler, gerçek kazançlara nisbetle çok büyük bir düşüklüğe sahiptir. Yani bu sektörlerde çok yaygın bir vergi kaçakçılığı vardır. Diğer taraftan, vergiye tabi kazançlar hesap edilirken, gayri safi gelirde masraf olarak düşülen kısımlar arasında pek çok şahsî maksatlar için kullanılan kalemin olması ümitsiz edilebilir. Bu vaziyette çalışan nüfusun % 1,3'ünün hissesine düştüğü gösterilen millî gelirin % 32 nisbetinin, en az bir nisbet olarak kabulü uygun olacaktır. Emniyetli bir tahminle, çalışan nüfusun % 1,5'inin

millî gelirin % 35'i civarında bir hisseyi aldığı söylenebilir. Buna karşılık aynı istatistikler çalışan nüfusun % 72'sini teşkil eden çok geniş bir kütlenin, millî gelirin sadece % 21'ine sahip olabileceğini göstermektedir. Bu, gelir dağılışıda büyük bir farklılaşmanın mevcudiyetini isbat eden üzücü bir tablodur.

Adaletsizlikler artıyor!

Gelir vergisi sisteminin, bu gayri adil gelir dağılışı üzerine hissedilir bir düzeltici etkisi bulunmadığı bugün pek çok kimse bilinen bir hakikattir. Beyannameye tabi gelir vergisi mükelleflerinde geniş bir vergi kaçakçılığının varlığı 1961 bütçesinde cerh edilemez bir şekilde ispatlanmıştır. Bugünkü şekliyle gelir vergisinin en ağır yükü maaş ve ücretler üzerine in'kâs etmektedir. Kısaca Türkiye'de gelir vergisi sisteminin düzeltici rolünün hemen hemen yokluğu sebebiyle ferdî kabili sarf gelirlerin, adam başına gelirler gibi ve o ölçüde gayri adil bir şekilde dağıldığı söylenebilir.

Gelir Vergisi dışındaki büyük kısmı vasıtalı vergilerden mürekkep diğer vergi, resim ve harçların ise hissedilir düzeltici bir rolü olmadığı ve muhtemelen aksi istikâmette bir etkisi olabileceği bir ihtimal olarak düşünülmektedir. Diğer taraftan, devlet masraflarının gelir zümreleri arasında dağılışı da incelenmeye değer. 1962 ve 1963 mali yılı bütçelerine basit bir göz atış bu bütçelerin regresiv, yani, gelir dağılışıdaki adaletsizliği azaltmak yerine arttırıcı hüviyeti üzerinde ciddi şüpheler yaratmaktadır. Atrımdaki yüksek kazançlarla mütesinde birikmiş dış ticari borçların 1958 devletasyonu sebebiyle doğan kur farklarını karşılamak üzere 150.000.000 civarında bir ödenek konmuş bulunmaktadır. Bu ithalattan ithalatçılar ve yüksek gelirli kimselerin büyük kârlar sağladığı göz önüne alınarak kur farklarının icabında gümrük vergileri veya kambiyo sistemi üzerine tedbirler alınarak yüksek gelirli zümrelere ödetilmesî düşünülmek lâzım gelirken, bu farkları vergi yoluyla toplanan gelirlerden karşılamak, Bütçe giderlerinin gelirlerdeki adaletsizliği düzeltici vasfını gideren bir tutum telâkki edilebilir. 1962 bütçesine kur farkları için konan 150 milyon lira bir maddada yüksek gelirli sınıflara ödenen bir prim telâkki edilebilir. Aynı bütçede sosyal mesken yapımı için cüz'î bir ödenek

(3) ayrıldığı düşünülürse bütçenin düzeltici rolü üzerindeki şüpheler tabiatıyla kuvvetlenecektir.

Türkiye'de gelirlerin dağılışıda mevcut olduğu belirtilen büyük farklar ve adaletsizlikte, servetlerin dağılışıdaki ilk denge-sizlikler kadar, geçen 20 yıllık devrede devamlı enflasyonlar içinde fiat mekanizmasının sömürücü bir yönde işleymesinin vergi sisteminin, bilhassa gelir ve veraset vergilerinin, güllünç bir acz içinde bırakılması; kambiyo kur politikası dahil bu devrede dakip edilen iktisadî, mali ve içtimai politikanın her yönde bir özel sektör yaratılmak istenmesinin ayrı ayrı tesirleri olmuştur.

Bütün bu tutumun son neticesi olarak bugünün Türkiye'sinde servetler ve yaşayış seviyeleri arasındaki farklar ihtimal ki başka hiç bir memlekette olmayan bir keskinliğe ve açıklığa erişmiştir. Verilen bilgilere göre, Ankara, İstanbul, Bursa, Eskişehir ve İzmit gibi sanayi teşebbüslerinin toplandığı şehirlerimizde daha şimdiden nüfusun % 50'ye yakın bir kısmı gecekondu-larda veya tek odalı meskenlerde yaşamaktadır. Ekspertlerin uyarılarına göre, bugünkü şartlar önlenmediği takdirde, 8-10 yıl sonunda büyük şehirlerimizdeki gecekondu ve tek odalı mesken % 75'e çıkacaktır. Nüfusun hayat seviyelerinde ve yaşayışlarında mevcut bu korkunç farklar ve göze hergün kendini haykırmasına batıran sefalet sahneleri karşısında bir vatanperverin endişelenip heyecanlanmaması ve vatanının sesine uyarak bu farkların hiç olmazsa durdurulması ve düzeltilmesine doğru bir adım atılmasını istemesinden tabii bir şey olamaz. Böylece 1960'ların Türkiye'sinde sosyalist düşüncenin devamlı bir haykırış ve çarpışma içerisinde olması beklenebilir.

Gönül, bu farkların hiç olmamasını isterdi. Gönül, büyük Atatürk'ün «imtiyazsız ve sınıfsız bir kitle» yaratma ilkesinin onun ölümünden sonra da fanatizm ile yürütülmesini isterdi. Fakat bunlar olmamış, geçen 20-22 yılda, şuursuz bir politika silsilesi ile bugüne gelinmiştir. Bu gidişi burada durdurmak ve adalete doğru hiç olmazsa bir düzeltiş getirmek, bu cemiyetin bir beka şartıdır. Sosyalist düşünce çerçevesinde yapılacak tartışmalar hiç olmazsa doğru ve faciayı belirtmeğe yardım edecektir.

Bu münakaşalarla yön çevrilebilirse, bir umit doğar. Yön çevrildikten sonra adalet doğru atılacak her adım ise Türkiye'nin isticbalının kendi ölçüsünde birer teminatı olacaktır.

Az gelişmiş dünya da Kapitalizmin iflâsı

Her iktisadî doktrinin ve anlayışın nihai varış noktası ve hedefi sür'atli bir ekonomik ve bunlarla müterafik olarak, kültürel bir kalkınmadır. Sosyalist düşünce, emeğin, cemiyetin gerçek değeri olduğunu kabul ve fırsatlarda eşitlik, gelir ve servetlerin dağılışıda denge isteyerek; iktisadî hayatta işbirliği ve toplumun teşebbüsünü de ön plânda nazarı itibara alarak hem dengeli hem de adil ve çok sür'atli bir kalkınmayı sağlayacağı iddiasındadır. Evvelce de belirtildiği gibi sosyalist düşüncede sosyal adalet ve kalkınma ayrı iki hedef olmayıp birbirinin tamamlayıcısı ve ön şartıdır. Sosyal adaletin sağlanması ile kalkınmanın hem hız kazanacağına hem de daimî, müstakar ve muvazeneli olacağına inanılır. Nitekim Batı memleketleri ekonomilerinin tedricen sosyalize edilmesi ve Keynes'in liderliğinde iktisat ilminin getirdiği yeni anlayış vasıtalarının akıllıca kullanılmasıyla son 20 yılda batı âlemi ekonomileri hız ve önemli sarsıntılardan masun bir gelişmeye mazhar olmuştur.

Burada denebilir ki sosyalizm, Batı âleminin kapitalist ekonomilerine, kapitalizmin kemal safhasında girmiş ve o safhada sistemin aşırılıklarını giderecek kalkınmaya hız ve denge vermiştir. Az gelişmiş bir ekonomide sosyalist tutum aynı neticeyi verebilir mi? Bu tutuşla hızlı bir kalkınma sağlanabilir mi?

Kanaatimce, az gelişmiş ülkeler için sosyalizmin esas kuvvetli noktalarından biri de bu suale verilecek müsbet cevaptır toplanmaktadır. Sosyalist düşünce içinde takip edilecek şuurlu politikalar az gelişmiş memleketleri sür'atle kalkındırmakla kalmayıp bu memleketleri Avrupa'nın kapitalist nizam içinde bir asır çektiği ekonomik israf ve sosyal istisaplardan da koruyacaktır. Bu noktalar üzerinde biraz daha tafsilen duralım.

Üretimin, verimin ve kalkınma hızının dayandığı temel faktör, insan emeği ve zekâsıdır. Cemiyetin bütün iş gücü tam bir çalışma halinde ne kadar geniş istihale ko-

madir ve bu iş gücü bir taraftan teknik bilgi ile teçhiz edilerek diğer taraftan da sermaye malları, alet ve makinelerle ne kadar takviye edilirse, ve iş gücü üretimden kaçacak faide ile ne kadar yakından ilgilendirilip, şevk ve heyecanı artırılarak yönlendirilirse, istihsalde o kadar büyük verim ve kalkınma hızında artış sağlamak mümkün olur. Tabii seyri ve işleyiş içinde kapitalist sistem, bu istekleri yerine getirebilmek vasfından uzaktır. Evvelâ katıksız kapitalist sistemin bariz vasıflarından biri sık tekrerrür eden iktisadi buhranlar ve onların yarattığı işsizliklerdir. Ayrıca, en zaruretli ve canlı anlarında dahi iptidai, —hiç sulandırılmamış— şekliyle kapitalizm, devamlı bir işsiz kütlesinin doğması ve süngelmesine sebebiyet vermiştir. Binaenaleyh her iki halde de cemiyetin bütün iş gücünü istihsale yöneltmek imkânları sağlanamamıştır. Emegün, dizginlenmemiş kapitalist sistem içinde kendi üretimin neticesi ile irtibatı ve bundan istifadesi kesildiğinden veya yakın ilgi ile tesis edilemediğinden dört elle işe sarılma vasfı azalmıştır. Bu da işin ve emegün verimine tesir eden ayrı bir faktördür. Kapitalist sistemdeki fırsat eşitsizliği, cemiyetteki gerçek tabiiyet ve değerlerin öne çıkıp tam ölçüde yetişmesine imkân vermez.

Binaenaleyh, cemiyet bu yaratıcıların veriminden mahrum kalır. Sosyal adaletsizlikten doğan grevler, sınıflar arası çekişmeler, emek ve zaman kaybı, kaynakların harafının ayrı bir sebebidir. Kapitalist sistem normal işleyişinde iktisadi hayata hâkim olan yarı veya tam monopolist teşebbüsler ise istihsalin azami kapasite içerisinde yürütülmesine imkân vermeyerek emek ve sermaye mallarının tam verimle işemesine mani olur, dolayısıyla cemiyetin tayını arttırır. Cemiyette fırsat eşitliğini, gelir ve servet dağılımında dengeyi hedef nihaiz eden bir sistem olarak sosyalist ekonomi, —veya sosyalist düşünce ile ıslah edilmiş katıksız bir ekonomi—, ise bütün rakarında sayılan hususlarda, yani iş gücünün tam verim ve tam randımanlı çalıştırılması bahsinde, katıksız kapitalist sistem karşısında bariz üstünlükleri haizdir.

İş gücünün sermaye vasıtalarıyla takviyesine veya daha popüler bir ifadeyle yatırım hacmine gelince: Liberal — Kapitalist sistem içinde milli gelirin dağılımında azak bir zümre lehine büyük bir hisse ayrılması yoluyla bu zümrenin gelirinde;

geniş ölçüde tasarruf sağlanabileceği ve bu tasarruflar kanalıyla geniş bir yatırım hacminin finanse edilmesinin mümkün olacağı iddia edilir. Gelir dağılımındaki karşılıklar bu esbabi mucibe ile, yani yüksek bir yatırım hacmine geniş bir imkân vermek iddiası altında müdafaa olunmaktadır. Evvelâ şurası belirtilmeye değer ki, gelirlerdeki aşırı fark nüfusun büyük bir kısmının maddi ve manevi çok büyük fedakârlıklara katlanması pahasına yürütüldüğü halde katıksız kapitalist sistemde geniş bir yatırım hacmi sağlanmasa bakımından beklenen teminat mevcut değildir. Milli gelirin büyük kısmını eline geçiren küçük zümrenin, bu imkânları şahsi istihlak ve lüks ihtiyaçlarının tatminine sarfetmesine, esas itibariyle hiç bir mani yoktur. Bu zümrenin fazla gelirini yatırımlara ayırmayı tercih etmesi halinde dahi yatırımların ekonomik ve sosyal verimi yüksek sahala ra akacağından her zaman emnin olunamaz. Tarih, büyük cemiyet imkânlarını kendisine abîdevî mezarlar, büyük saraylar ve eğlence yerleri inşası uğrunda sarfetmiş varlıklı insanların misalleri ile doludur. Ayrıca katıksız kapitalist sistemde özel yatırımların, her hangi bir sebep veya korku tesiri altında çekingen hâle gelmesi veya tamamen durması tehlikesi her an mevcuttur. Bu noktada bizzat memleketimizden bir misal vermek yerinde olacaktır.

Türkiyede kapitalizmin iflâsı

Yukarıda kaydedildiği gibi Türkiye'de hâlen milli gelirin ortalama % 35'i civarında bir kısmı, çalışan nüfusun % 1.5'ini teşkil eden bir zümrenin eline geçmektedir. Devlet Planlama Teşkilâtının yaptığı çalışmalara göre geçen 10 yılda Türkiye'de bütün özel sektörün yılda yaptığı yatırımların hacmi milli gelirin % 5.7'si civarında olmuştur. (4) Bütün özel sektöre düşen bu yıllık yatırım hacminin % 1-2'sinin, nüfusun en yüksek gelirine sahip % 1.5 nisbetindeki grubun dışında kalan kimselere yapıldığı farzedilebilir. Gerçekten milli sarfiyat istatistiklerinde, memurların, işçilerin, küçük ve orta gelirli çiftçilerin yaptıkları yatırımlarda genel yatırım hacmine da hil edilmiş hâldedir. Buna göre milli gelirden her yıl ortalama % 35 civarında bir hisse alan ve çalışan nüfusun sadece % 1.5'ini kapsayan bir grubun geçen 10 yılda yıllık ortalama yatırımları milli gelirin azami % 4 — % 4.5'inde kalmıştır. Demek oluyor ki, milli gelirden bu zümreye

düşen % 35 hissesinin % 30'u bu zümrenin şahsi ve ailevi ihtiyaçlarında yedirilmekte dir. Burada gayet tabii olarak şu sual sorulabilir:

Azami % 4 veya 4.5 yatırım sağlamak ümidıyla milli gelirin % 35'ini % 1.5 çalışan nüfusa bırakmak caiz midir? Sosyalist düşünce çerçevesi içinde vergi yoluyla ve temel iktisadi teşebbüsleri toplum, yani devlet eliyle yürüterek ve iktisadi ve devlet hayatının diğer bütün sahalarında gerekli suurlu tedbirleri alarak bu zümreye milli gelirin meselâ sadece % 10'unu bırakmak (5) ve geri kalan % 25'i yatırıma yöneltmek gerçek ve tam yeterli bir yatırım seviyesi sağlamak daha uygun olmaz mı?

Garp âlemi bu suale aşağı yukarı müsbet cevap vermiştir. Milli gelirde en yüksek kazançta sahip küçük zümrenin hissesi hemen hemen hiç bir memlekette milli gelirin yılda % 6 — 7'si üzerinde bir seviye ye çıkmaktadır. Böyle bir politikanın, cemiyetin refahı, saadeti, istikrarı ve gelişmesi yönündeki hayırlı neticeleri ise ortadadır. Şurası ayrıca işaret edilmeğe değer ki, özel sektörde Türkiye'de milli gelirin yüzde 4.5 seviyesinde yapılan yatırımların sahaları ve verimi de arzu edilen kıvamda olmamıştır. Verilen bilgilere göre, geçen on yılda özel sektörün yaptığı yatırımların yüzde 60'ı bina yapımına girmiştir. Bu vaziyet, yukardaki mülahazaları ilâveten kuvvetlendirecek bir noktadır.

Burada denebilir ki, eğer bütün bu düşünceler doğru ise garp âlemi ferdiyetçiliğe müstenit, katıksız bir kapitalizm ile nasıl kalkınabilmiştir? Sosyalist düşünceden müstemle tedbirler, kapitalizm ancak olgunluk safhasına geldikten sonra sistem üzerine konmaya başlamıştır. Bu suale verilecek cevap çok basit olduğu halde çok defa gözden kaçmaktadır. Garp âlemi liberal - kapitalizm içerisinde ancak yüz senelik bir devrede yavaş yavaş ve büyük ıstıraplar pahasına kalkınabilmiştir. Bugünün az gelişmiş bir memleketi, böyle bir sistem içerisinde kalkınabilmek için yüz sene bekleyebilir mi? Ayrıca, liberal - kapitalizmin 100 yıllık kalkınma devresinde Amerika ve Avustralya gibi yeni kıt'aların açılmasının ve müstemle topraklarının istismarının dıştan yardımcı etkileri olmuştur. Bugün, geçmişte kendisi bir müstemle olan geri kalmış bir memleketi böyle imkânlardan faydalanmayı tabii ki bekleyemez. Yeter ki kendisi yeniden bir istismarın eline düşmesin.

Teknik değişimler

Diğer taraftan teknolojinin bugünkü gelişmesi ve vâsil olduğu seviyede, geri kalmış ekonomilerin liberal - kapitalizm yolu ile kalkınmasını teknik bakımdan hemen hemen imkânsız hale getirmiştir. Gerçekten 100-150 yıl evvel teknolojinin o günkü seviyesine göre fabrikâ birkaç buhar kazanı ve motorundan ibaret, birkaç yüz işçiyi kullanan, basit bir imalâthanenin pek üstünde olmayan bir müessese idi. Toprak kapitalizmi veya ticarî kapitalizm ile, elinde bir miktar imkân biriktiren bir sermayedar böyle bir teşebbüsü kendi anlayışı ve idrâki içerisinde görebilir ve ona girişebilirdi. XIX. asrın başındaki bir müteşebbisi bir küçük ablo halinde gözler önünde canlandırmak

mümkündür. Bu zat pos bıyığı ile ve gururla fabrikasının önünde durmakta, âdeta kendi vücudü ile bütün fabrika sahasını kaplamak tadır. İhtimal fabrikanın alet ve makineleri ni kendisi dahi tamir edebilecek vaziyette dir. XX. asrın ikinci yarısında ise bu tablo tamamen değişmiştir. Bugünün fabrikaları ve teşebbüsleri 10 milyon, hattâ ancak 100 milyon liralara çıkan dev istihsal üniteleri dir. Bu ünitelerin plânlaması da yüzlerce teknisyen ve mühendis yıllarca meşgul edecek vaziyettedir. Fıllı istihsal faaliyetleri de yüzlerce mühendis ve teknisyeni gerektirir. Binlerce ve on binlerce işçiye sahip böyle bir ünitenin bir taraftan idaresi, diğer taraftan da istihsalinin değerlendirilmesi ayrı da valardır. Böyle bir kompleks karşısında liberal - kapitalizmin müteşebbisi acizdir. Sermayesi de yeter değildir. Eğer bu sermaye temin edilmek istenirse belki çok uzun yıllar beklemek ve gelir dağılımında da tahammül dışı aşırı uçurumlara yer vermek kaçınılmazdır. (6)

Liberal — kapitalizmin müteşebbisi böyle bir istihsal ünitesini hem kurmakta hem de işletmekte acz içindedir. Teknolojinin bu gelişmesi ve zaruretidir ki, Batının gelişmiş ekonomilerinde liberal, kapitalizmin eski sermayedar — müteşebbis tipini ortadan kaldırmış ve sermayedarlarla işin irtibatını kesmiştir.

Bu zaruretle, ortaya yeni bir sınıf (Managerial Class) yani idareci zümre çıkmıştır. Az gelişmiş bir ekonomide yukarıda tahlil ettiğimiz gelişme geniş teknik bilgi ve yatırım icabettiren bütün temel teşebbüslerin toplum kanalı ile veya alışınmış bir ifade ile devletçilik yoluyla hazırlanmasını zarurî kılmaktadır. Objektif ölçülerle sını, fiile, tatbîke konmasını ve geliştirilmesini bir kere bu zaruret anlaşırsa ekonomik politikada az gelişmiş memleketlerin mutad dan düşmüş oldukları ve Türkiye'nin gayet açık bir şekilde düştüğü tenakuzlar kolayca anlaşılabilir ve izale edilebilir. Filhakika, 1950 — 1960 devresinde liberal sistemi getirmek, özel teşebbüsü yerleştirmek geliştirmek iddialarına rağmen ve iktisadi politika'nın bütün mekanizmalarının bu maksatla kullanılmış olmasına rağmen gene de temel ve geniş yatırımlarda devlet teşebbüslerine baş vurmadan kaçınılmamıştır. Çünkü modern tekniğe ve ölçülere uygun bir yatırım her bakımdan özel teşebbüsün anlayışı ve imkânları dışındadır. Geçen on yılın özel sektörü geliştirme gayretleri, verilen bütün imkânlarla rağmen, bir takım kolay, ilk akla gelebilecek, dünya ölçüsünde bir serbest piyasada rekabet imkânlarından mahrum, basit tesisler kurduktan ileri gidememiştir. Kurulanlarda basit yağ, plâstik, kimya veya montaj sanayiinden ibaret kalmıştır. Bu tesislerden memleketin nihaif olarak kazanç mı, yoksa enerjiyi israf edecek daha sağlam teşebbüslerin kurulmasını geciktirmek veya imkânsızlaştırmak bakımından zararı mı olduğu sorulmaya değer.

Gelecek yazı: EĞİTİM DE SOSYALİZM

Bugünün Türkiye'sinde servetler ve yaşayış seviyeleri arasındaki farklar ihtimal ki başka hiç bir memlekette olmayan bir keskinliğe ve açıklığa erişmiştir. Verilen bilgilere göre, Ankara, İstanbul, Bursa, Eskişehir ve İzmit gibi sanayi teşebbüslerinin toplandığı şehirlerimizde daha şimdiden nüfusun yüzde 50'ye yakın bir kısmı gecekondularda veya tek odalı meskenlerde yaşamamaktadırlar. Uzmanların uyarılarına göre, tek odalı mesken yüzde 75'e çıkacaktır. Nüfusun hayat seviyelerinde ve yaşayışlarında mevcut bu korkunç farklar ve göze hergün haykırır-casına batıran sefalet sahneleri karşısında bir vatanperverin endişelenip heyecanlanmaması ve vicdanın sesine uyarak bu farkların hiç olmazsa durdurulması ve düzeltilmesine doğru bir adım atılmasını istemesinden tabii ber şey olamaz. Böylece Türkiye'de, sosyalist düşüncenin devamlı bir haykırış ve çarpışma içerisinde olması beklenebilir.

- 1) Sosyalist Kültür Derneği
- 2) Bakınız: Yön. Yıl 2, Sayı 59. 10 Ocak 1963 ve Yıl 2, Sayı 60. 6 Şubat 1963.

1963 yılında iç milli gelirin çalışan nüfusun çeşitli bölümleri arasında aşağıdaki şekilde dağılacığı hesaplanmıştır.

Gelir Grubu	Çalışan nüfus içindeki yüzde yeri	İç Milli gelirden aldığı yüzde hisse
Düşük gelirli tarım sektörü	72.21	21
Orta gelirli tarım sektörü	3.40	8
Yüksek gelirli tarım sektörü	0.65	7
Özel sektördeki, ücret ve maaş sahipleri	20.25	31
Memurlar	2.82	8
Müteşebbisler	0.67	25
	100.00	100.00

3) Sadece 31 milyon TL.

(4) Bakınız: Çınar Konferansı, Ağustos 1962, Kemal Kurdaş: «Türkiye Ekonomisinde Sür'atlı bir kalkınmayı Öneyleti Temel Faktörler»

(5) Garp Ekonomilerinin ortaya çıkardığı için bu yeter bir nisbettir; hattâ yüksektir.

(6) Ayrıca sermayeye sahip olanın bu yatırımı fiilen yapmak isteyeceğinden de emnin olunamaz.

200 yıldır neden bocalıyoruz?

Niyazi BERKES

VIII - Fakir ülkelerin kurtuluş yolu olarak Devletçilik

Devletçiliğin başarı şansı

Kemalizmin üçüncü yönünün hareket noktası ekonomik kalkınma yolunda girilen devletçilik politikasının temelindeki fikirdir. Bu fikrin toplumsal değişme ve gelişme anlayışı, toplumun temel yapısında devrimsel değişimlere girmeden, çağdaş uygarlığa geçmenin ekonomik kalkınma yolu ile mümkün olduğu, bu kalkınma sonucu olarak temel yapının da değişeceği tezine dayanır. Tarihsel zorluklarla toplum yapısında devrimsel değişimler yapılmamış veya uzun süreli evrimsel gelişme ile aynı sonuca varılamamış olan toplumların bulabildiği çıkar yol bu dur. Bu görüş, bir ideoloji olmaktan ziyade tarihsel sosyolojik bir durumun ifadesi ve çözüm yoludur.

Böyle bir görüşte ekonomik kalkınma meselesi tabiatıyla çok önem kazanacak, bu meselenin ele alınış tarzı, güdülen iki amaca ulaşıp ulaşılmıyacağına tayıp edecektir. Bu görüşün muvaffak olması uygulanacak olan kalkınma politikasının, yaratılacak yeni ekonomik faktörleri toplumun yapısını değiştirme yönüne çevirebilmedeki muvaffakiyetine bağlı olacaktır. Eğer çağdaş uygarlığa engel olan mevcut yapıda adım adım temelli değişiklikleri sağlaması beklenen değişme seyri satıhta kalır ve çok önemsiz olursa, kalkınma seyri kendini tüketir tükete nihayet bir noktada stop eder ve daha öteye gidemez (mevcut yapıda çağdaş uygarlığa engel olan durumların sırt geleneksel durumlar olması şart değildir; çünkü Türkiye misalinde görülüyor gibi, Batı uygarlığının etkisi altında geleneksel yapının birçok yanları bozulmuştur. Meselâ Türkiye'nin toprak taru sistemi geleneksel şekilden çıkmış, hem bu sistem hem de genel olarak toplumun ekonomik yapısı ve fizyolojisi, geçen yıllarda tartıştığımız tesirler altında, çağdaş uygarlıkla karşılaşan toplumun kalkındırma yerine çökme sonucuna götürmüştür). Seyri, bu engelleri tasfiye edemeyecek bir şekilde giden kalkınma siyasetinin karşılaştığı tehlike, özetlediğimiz görüşün amaçlarına zıt sonuçlar vermesidir. O zaman bunun da öteki çabalar gibi başarısızlığa uğraması ve özellikle kaçınılmak istenen toplumsal sarsıntılara kendi eliyle yol açmak gibi kendine zıt sonuçlara varması mümkündür. Demek ki bu değişme ve kalkınma görüşünün de kendine öze tehlikeleri vardır.

Bunun, asıl amaç olan toplumu modernleştirme işini sağlayamamasına sebep olabilecek şu nazik yanları vardır: (1) Kalkınmayı gerçekleştirecek ekonomik siyasetin ideolojik çerçevesinin belirlenmesini zorlaştırabilir; bu işi olayların itip kakmasına veya çıkar zümrelerinin baskılarına bırakabilir. (2) Bu ekonomik siyaset bu bulunduğu ve uygulandığı zaman da onun stimülü yani ekonominin hangi alanlarına teşmil edileceği meselesinin belirlenmesi işi üzerine tesir edebilir. (3) Ekonomik siyaset uygulandığı zaman, toplumsal sakatlıkların gizli gizli devam etmesine ve kalkınma seyrini baltalamasına sebep olabilir. (5) Kalkınma tezinin, zamana göre renk değiştiren kaypak bir ideolojik haline sokulmasına veya dışarıdan gelen ideolojik baskılara uydurulmağa kalkışılmasına sebep olabilir. (6) Programın kesintisiz devamını sağlamak için alınmak zorunda kılınan hürriyet — kısıcı tedbirlerin, programın demokratik denetlenmesini imkansız hale getirilmesine yol açılabilir.

Bütün bunlar olduğu takdirde, ekonomik kalkınma başarı kazanamaz; asıl amacını gerçekleştiremez. O zaman, esas tez

den yürümekle beklenen kalkınmanın gerçekleşmesi için dönülüp dolayıp kaçınılan toplumsal reform zarureti ile tekrar burun buruna gelinir. Bu köşe kapmaca oyunu tekrar edip durduğu takdirde de ya o toplum ekonomice çöker veya bir devrimin fırtınaları içine düşer.

Demek ki bu görüşe göre uygulanacak kalkınma siyaseti ile paralel gidecek toplumsal onarımlar yapılmadıkça, ekonomik kalkınma programları yürümez veya yolların açık olduğu yerlere kadar gider, en gellerle karşılaştıktan bir müddet sonra işlemez hâle gelir.

Amiral Chester projesi

Kemalizmin üçüncü yönünü teşkil eden ekonomik kalkınma ve gelişme programının geçirdiği safhaları bu genel gözlemlerin ışığı altında incelediğimiz zaman sözünü ettiğimiz tehlikelerin etkilerini, bunların devletçilik siyasetini sınırlamada ki rolünü, devletçiliğin toplumsal yapı üzerine yaptığı etkilerin neden dar kaldığını, onun nihayet neden bozulduğunu, ve bugün neden Türk toplumun tekrar

mevcutların akibetinden bile emin değil di.

Türkiyede de emperyalist devletlerin yardımına ve sermaye yatırımlarına karşı bir kuşku vardı. Böyle olduğu halde, yabancı sermayenin, ulusal bağımsızlığını kazanan bir memlekete o memleketin kendi şartlarına riayet edilmek şartıyla geleceğine inanılıyordu. Türkiye'nin istenen hızlı modernleşmesi için böyle «Hayıresever» yabancı yardımından başka çare olmadığına inanılanlar çoktu. Buna misâl olarak, bir ara muhayyeleri hayli işgal eden Chester projesinden bahsedebiliriz.

Amiral Chester projesi harpten önce ortaya atılmıştı. Görünüşe göre amacı, Anadolu'nun doğu ve Kuzey — doğu vilâyetlerini demiryolları ile bezemektir. Irak petrol hisselerinin İngiliz, Fransız ve Alman sermayeleri arasında paylaşılma zamanlarında ortaya çıkan bu proje, geleceğin bağımsız Ermanistanını hazırlayacağı umulan Ermeni müteşebbisleri, Dr. Pas tırmacıyan, Noradongyan, nazır Halâçyan efendiler gibi zatlar vasıtasıyla Türkiyede reklam ediliyordu. Birinci C. Harbi projesinin gerçekleşmesine mâni oldu. Lausanne müzakereleri esnasında, yani gene İngiliz

dana, hiç bir mükellefiyet yüklenmeden demiryolları ve bunlarla ilgili istasyon, liman, köprü ve sair tesisler bedavadan yapılacak, 99 yıl sonra da bunlar Türk malı olacaktı. Ancak, bu hayıresever, projenin üstünde durulmayan küçük bir şartı vardı: hatların geçeceği yerlerin iki yanında kırk kilometrelik yerlerdeki bir cümle binaların, bilinmeyen maden kaynaklarının işletilmesi tekelini proje sahiplerine ait olacaktı ve bunun da hiç bilinmeyen yanı aranan madenin petrolün ta kendisi olduğu idi. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Ermeni meselesi suya düştüğü gibi, Osmanlı İmparatorluğunun en zengin petrol kaynakları da dışarıda kalmıştı; muazzam petrol yatırımları şimdi Türkiye dışında cereyan ediyordu. Bu yüzden, Kemalist Türkiye'nin kalkınması artık kimseyi ilgilendirmiyordu. Hele 1930 dünya buhranı gelince, Avrupa ve Amerikada kimsede Türkiye'ye karşı bir ilgi kalmamıştı. Başkalarının parasıyla cennet kurma ütöpleri de sona erdi.

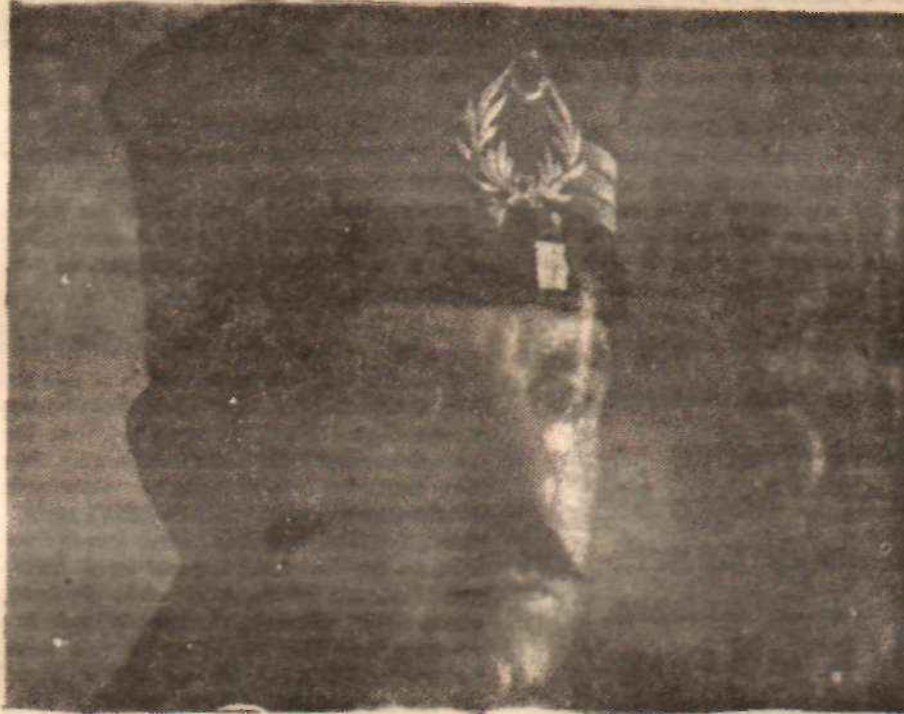
Karabekir'in

ahlâksal ekonomisi

Ekonomik kalkınma işini Türkiye'nin kendi eliyle yapması gerekiyordu 1923 te İzmir İktisat Kongresi bu düşüncelerle toplanmıştı. Bu kongre dış yardım üzerine de hemen hemen hiç durmadı; asıl ilgi konusu yukarıda sözlediğimiz ikinci yol du.

Kongre, bugünkü özel — teşebbüsçülerin «Din — ekonomi» karnası görüşünün tesiri altında başladı ve bitti. Kongreye hâkim olan simâ Mustafa Kemal değil, ona daha halk hükümeti kurulması meselesinden beri alevhtar olan Kâzım Karabekir paşa idi. Bu zat, ekonomik meseleleri din, gelenek ahlâk açısından gören acı bir ahlâk yasası kabul ettirdi. Kongre sanki ekonomik kalkınma meseleleri için değil de ahlâki islah için toplanmıştı. Kongrede ilk defa olarak Mahmut Esat (Bozkurt) devletçilik fikrini ortaya attı; fakat fazla ilgi toplamadı. Asıl ilgi kazanan yön sanayi, ticaret, eğitimi teşvik köylü yükünü hafifletme, büyük toprak sahiplerine kolaylıklar sağlama tedbirlerine gidildi. Kongrede köylü temsil edilmiş, işçi de bazı aydınlar tarafından temsil edilmişti. Yabancı kapitalist hâkimiyeti altında zavallı denemek durumunda olan özel — teşebbüs mümessilleri ve büyük toprak sahipleri «devlet bize yardım etsin, ötesini bize bırakın» diyorlardı. Özel teşebbüse dayalı bir ekonominin gerçekleşmesi için şart olan, birikimi geri kalmış sermayenin yapmak istemediği veya yapamıyacağı ve fakat mutlaka birinin yapması gereken işleri devletin yapmasını istiyorlardı. Bunların istediği şey kapitalizmdir; valnız devletin yardımını istiyorlardı ki bunda kapitalizme aykırı hiç bir şey yoktur. Batı tarihinde de kapitalist ekonomisi sistemi, özellikle İngilterede, devlet yardımı ile başlıyabilmıştır. Fakat bu, Mahmut Esat'ın anlatmak istediği devletçilikten farklı bir şeydir.

Yeni devrin heyecanı içinde kalkınma işi özel — teşebbüsçülere kolay gözüküyordu. Ahlâk yasası işçi davasını halledecek ti. Köylü meselesinin de halli kolaydı. Hükümet köylüyü okutacak; köylü okuyunca aydınlanacak; aydınlanınca da medenî araçları kullanan modern bir çiftçi olacaktı. Hâlâ bugün de devam eden bu inanç göre, köylü geri olduğundan cahil değil, cahil olduğundan geri idi. Onun için toprak reformu filân gibi ihtilâlciliklere müzum yoktu. Onlara göre, asıl büyük iş Çenevre'deki Türkiye'nin dediği gibi «bir

Kâzım Karabekir
Devletçiliği dejenere edenlerden

devrim veya reform zorunlulukları ile karşılaştığımız göreceğiz.

Ekonomik kalkınma meselesinin ele alındığı ilk zamanlardaki (1920 lerde) eğilimlerin Kemalist görüşe zıt yönde olduklarını ta baştan görürüz. O zamanlar, ekonomik kalkınma meselesinde geçmiş devirlerin tecrübelerinin gösterdiğine göre, akla gelebilecek üç yol vardı: (1) dış borçlanma veya yabancı sermaye yatırımı ile kalkınma; (2) yerli özel teşebbüsün teşvik ve himaye yolu ile sağlanacak özel sermaye birikimi ile kalkınma; (3) devletin ulusal ekonomiyi planlaması ile sağlanacak ve kamusal sermaye ile finanse edilecek teşebbüslerle kalkınma.

Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sonra birinci yolu düşünmek için ya çok saadil ve ya çok unutkan olmak lazımdı. Birinci C. Savaşı'ndan sonra yenilen tarafların böyle kudreti olmadığı gibi, yenilen taraflar içinde de Türkiyede çekici bir taraf yoktu. Geri kalmış memleketlere gidecek sermayeler hızla ve yüksek kârlar getirecek garantili şartlar ararlardı; halbuki Kemalistin zaferi karşısında yabancı sermaye

ve Fransızlar arasında Almanların hisselerini paylaşma dolayısıyla müzakereler cereyan ettiği sıralarda, Chester projesi tekrar diriltildi. Taraftarlarına göre, bu çok avantajlı bir işti. Memleket demiryolları, köprüler, ormanlarla, limanlarla süslenerek, kartpostallarda gördüğümüz Amerika ya benziyecekti. Hele, projenin arkasında ki sermaye grubunun Amerikalı oluşu bütün işe idealist bir hayıreseverlik çehnesi katıyor; Türkiyede Amerikalı diye tanınan misyonerler gibi hayıresever sanılan sermayedarların surf Türkiye kalkınması, madenî olsun diye milyonlar dökeceği sanılıyor du.

Fakat, sermaye — severliğin hayır — severlikten önce geldiği bir daha meydana çıktı. B.M. Meclisine sunulan proje kabul edildiği halde, Bay Chester'in sermaye grubu harekete geçmedi; proje başka gruplara satıldı; elden ele geçti; sonunda unutulup gitti. Sebep neydi acaba? Projenin aslında çok avantajlı görünüşü 99 yıllık imtiyaz isteginde demiryolları için hükümet tarafından kilometre garantisi — teva memesi idi. Bağdat hattı imtiyazının zıd

Rum gibi banker, bir Ermeni gibi tüccar bir Avrupalı gibi her alanda işe girersen» Özel — teşebbüscüylü yaratmaktır. Onlar zengin olursa, Türkiye modern uygarlığa girmiş olacaktı. Yalnız köylü dayılarına okuma — yazma öğrenmek, işçi kardeşlere de uslu, ahlâklı, fedakâr ve vatan — sever olmak düşüyordu.

Böyle bir kalkınma ve gelişme teorisi ne göre, geri kalmış bir memleket hakika ten kalkınmış olsaydı bu cidden bir mucize olacak; bütün ekonomi teorilerine değil tirnek, kitapları baştan başa yeniden yaz mak gerekecekti. Fakat 1930 dünya buhran ının arkasından gelen bir iki yıl, yanlış lığın ekonomi teorilerinde değil Karabe lir'in «ahlâksal ekonomi» felsefesinde ol duğunu meydana çıkardı. Sanayiî Teşvik Kanunu gibi, tarım kalkınması içinde en basit ekonomik görüşten mahrum hayafı fikirlerle dayanan Köy Kanunu gibi, Maa rif Vekâleti'nin ekonomik değil ya en ba sit aritmetik kaidelerine uymaz okul ve öğretimin siyaseti gibi, yapacak iş kalma mış gibi grev ve lokavt yasaları derdine düşen iş politikası gibi tedbirlerle destek lenen «Özel — teşebbüs — yohuyla — kal kınma» metodolojisi tam bir iflâsla sonuç landı. 1927 — 29 ulusal gelir tahminleri, devrimsel sıçramalardan bahsedilen bir devirde, ancak tosağa hıza denk bir artış gösterir. Reel — gelir artışı 2—3 ora nında olmakla beraber bu ancak bütün gelir nüfusa taksim edildiğine göredir; ya nı azınlığı teşkil eden yüksek gelirli ler di şündaki düşük gelirli köylü ve emekçilerin gelir artış hızı oranını göstermez. On yıla yakın bir süre içinde ticaret, muvazenesi açığı devam etti. Esaslı bir sanayileşme, sermaye birikimi, üretim ve yoğaltım ar tışı, yaşama seviyesinde yükseliş olmadı. Aşarın kaldırılmasına rağmen tarım ekono misinde kalkınmayı gösterecek küçük bir ilerleme bile olmadı. Köylü eskisi kadar okuma — yazmasızdı. İç sermaye kaynak ları eski dar durumunda kaldı. Gelir sevi yesindeki düşüklük, kalkınmaya yarayacak büyük oranda özel sermaye birikiminin hızlanmasına yol açmadı. Özel teşebbüsün istediği çabuk, emin ve yüksek kâr sağla ma imkânı, tarım alanında da kapı talist gelişimin sınırlarını çok daraltıyor du.

Özel teşebbüsün de hızlı, şumüllü ve bütünlü kalkınmayı sağlamaya doğru ba şarı göstermediği anlaşılınca ve dünya e konomik buhranı tehlike çanını çalınca Kemalist görüşün kalkınma tezini başka yönden ele alma zarureti meydana çıktı; ve o zaman bu yazının başında sıraladığı mız şartların göz önünde tutulması mese lesi daha önemli bir hale geldi. Dünya eko nomik buhranının tepkilerinin eseri olan Serbest Fırka'nın liberalizm çabalarına rağmen plânlı devletçilik yoluna dönülme si zaruret haline geldi.

Kemalizmin üçüncü yönü dediğimiz devletçiliğin bir ekonomik kalkınma tezi ve programı olduğunu, yani ideolojik bir doktrin olmadığını geçen yazıda belirtmiş tim. Bunun, kapitalist veya sosyalist ide olojiler yönüne çekilecek şekilde uygula nışının birbirinden farklı ve önemli sonuç lar meydana getireceğine de bu yazının başında işaret etmiştim. Şimdi devletçi ligin uygulanışını ele alarak bunu biraz daha fazla açıklayabiliriz. Daha önceki devreler için yaptığımız gibi, bunun da nı telliği ve sonuçları üzerine daha yakından eğilmemiz gerekir. Devletçiliği, önce bir kalkınma programı olarak, sonra da top lumsal etkileri bakımından, ve nihayet ide olojik sonuçları bakımından inceleyeceğiz.

Devletçiliğin başarıları

Devletçiliğin 1930 larda ve 1940 larda uygulanışını bize, bugünkü meseleler için ö nemli olan biri müsbet diğeri menfi biri neler yapılabileceğini diğeri nelerin neden yapılamadığını gösteren iki ders verecek niteliktedir.

Devletçiliğin olumlu yanları ve sonuç ları şunlardır: Daha önceki devirlerde gör düğümüz temelden yanlış ve çöktürücü yol lar artık sona ermiştir. Türkiye, yalnız kendi tarihinde değil, bütün geri kalmış ulusların tarihinde yepyeni bir işe giriş miş oluyor. Girişilen iş tutarsa Türk ulu sı ekonomice bağımsız, toplumca modern bir ulus olacak; gericilik, emperyalizm ve yoksulluk çengellerinden kurtularak, her modern ulusun eirdiği normal gelişme ve

yükselme yoluna girecektir. Türk devlet çiliği bu işin tâ başında ortaya çıkan ve bugün her geri kalmış ulusun karşılaştığı bir meseleyi de çözmeye muvaffak oldu: Kemalizm Batı ideolojilerini benimsiyeme diği için bu işi hazır bir reçeteye göre ya pamıyacağından bu reçeteyi kendisi hazır laması gerekti. Bu ideolojilerin Türkiye du rumunda olan geri kalmış ulusların eko nomik kalkınma meselelerine uygulanmış teori ve plânları yoktu. Onlar yalnız Ba tı uygarlığı içinde anlam taşıyan ekonomik doktrinlere dayanıyorlardı. Batı iktisatçı ları arasında, bugün nezaketten «gelişme miş» denen ve bizim «geri kalmış» demek te mahzur görmediğimiz memleketlerin e konomik kalkınması ve gelişmesi mesele si diye bir mesele de yoktu. İktisatçılar arasında o zamanlar ne böyle bir şeye ina mır, ne de böyle bir şey istenirdi. Türki ye, Batı uygarlığına mensup olup ta az çok bir ilerleme kaydeden, bu uygarlıkta klâsikleşmiş usulleri uygulama geleneği o lan bir memleket olmadığı için de geçmiş iinde hazır örnekler yoktu.

Demek ki ekonomik kalkınma ve gelis menin yollarını, çağdaş uygarlığın kendi sine kapalı kapısını karanlıklar içinde el yordamı ile bulup bu kapıyı kendi eliyle açarak içeri girecekti. Devletçilik progra mını ileri sürenlerin bunda ne güç ve sorumlu bir işe giriştiklerini takdir etmek lâzımdır. Onların, Batı'nın çeşitli ideoloji lerinin hâkim olduğu memleketlerde, özel likle sosyalist ideolojinin uygulanmağa baş ladığı bir memlekette yapılan ekonomik kalkınma ve gelişme deneylerinden fayda lanma ve onları deneme içinde gösterdikle ri başarıyı, bugün elde daha özlü unsurlar olduğu halde faydalanmamakta gösterilen inatçılıkları düşünürsek, daha da çok öv mek borcumuzdur.

Devletçilik, hem bizde hem dışarıda ve özellikle zamanımızda mümkün olma dığına inanan bazı şeylerin mümkün ol duğunu isbat etti: (1) Dış borçlanma ve ya yardım olmaksızın kalkınma mümkün dür! Devletçilik devrinin iki sanayileşme programı tamamiyle, mobilize edilmiş ulu sal kaynaklarla sağlandı. O zamanki Tür kiye, bugünkü Türkiyeden sermaye, ci haz, bilgi bakımından daha fakir olduğu halde bu iş yabancı yardıma başvurulma dan yapıldı. Bir Batılı iktisatçının dediği gibi, «Bu, özellikle tabiat kaynakları bakı mından çok talihi olmayan memleketler arasında nadir görülen bir olaydır; benze rini bulmak zordur.» Gerçi iki plân süre si içinde Rusya'dan, İngiltereden, İsveç' ten borç veya kredi alındı; fakat gene ay nı süre içinde Türkiye eski Osmanlı borç larını ödemeye devam etti (yekûn 17 mil yon borç alındığı halde yekûn 36 milyona yakın borç ödendi). Bu süre içinde, özel sermaye yatırımı hacmi müstesna, yalnız kamu sektöründe devlet tarafından o za manki değerle yarım milyara yakın yatı rım yapıldı. Bunun için de ne bir yaban cı devlete, ne bir devletler konsorsiyomu na başvuruldu, ve ne de onlardan direktif alındı.

(2) Devletçilik hâlâ bugün bile inantı mıyan bir şeyin daha mümkün olduğunu gösterdi: Geri kalmış memleketlerde ulu sal gelirin %5 den fazla yatırımı harcan masının mümkün olduğunu gösterdi. Dev letçilik devrinde kamusal yatırımlar, ye kûn ulusal gelirin % 4.5 ilâ 5 oranında ol muş ve muhtemelen aynı oranda özel ya tırım olduğunu kabul edersek ulusal gei rin % 10 kadarına yakın bir oranda yatı rıma gidilebilmiştir. Dahası var: Bu hacim deki bir yatırım modern vergi reformuna gidilmeden, enflasyona başvuruhanadan sağ lanmıştır. Bu finansman, iptidai bir ver gi sisteminin sağladığı gelirlerle, hiç te parlak olmayan ticaret surplusleriyle, dev let işletmelerinin kâr rezervleriyle, devlet bankalarının muameleleriyle ve iç istikraz larla sağlandı. Demek ki geri bir memle ket bile aklını başına topladığı zaman çok şeyler yapmağa kadirdir. Bugün Türkiye de daha büyük hacimde sermaye biriki mi olduğu halde avuç açmadan iş yapıla cığına güvenle inanılmıyor.

(3) Devletçiliğin sermaye finansmanı mobilizasyonu memlekette sermaye biriki minin temellerini hazırladı ve memleke tin ekonomik kalkınmasının ilk hızını sağ ladı. Memleketin ekonomik ortamına yeni bir renk verdi. Halk arasında artırım ve yatırım ilgilerini yarattı; çalışma ahşkan lıklarını asıladı; dine dayanan ölçüler ve

rine ekonomik ölçülere dayanan bir hayat anlayışının önemini gösterdi.

(4) Daha önceki devirlerin sıfıra indir diği malî ve siyasi devlet ve ulus itibarı nı yeniden kurdu ve yükseltti. Türk para sının istikrarını sağlamakla kalmadı, de ğerini hayli yükseltti. 1934 yılında bir dolar 1.26 lira değerinde idi. Tediye muvazenele ri, ithalat tahdidi, döviz muamelelerinin kontrolü sayesinde altın ve döviz ihtiyatı arttı ve kendi ölçüsünde hatırı sayılır ha le getirildi.

Bunlar küçümsenecek başarılar değil dir; özellikle bunların o zamanki dünya da o zamanki Türkiyede başarıldığını dü şünürsek. Lausanne anlaşması sonuçlan dığı sıralarda Lord Curzon verdiği bir nutukta Türklerin ekonomik ve malî ba ğımsızlığı başarılamayacaklarını, Batı malî kaynaklarına muhtaç olmadan tutunamıya cklarını söylemişti. Kemalizm devletçiliği bu iddiaya verilmiş cevaptır. Batı dünya sının onun gibi düşünenleri, başlangıçta a laya aldıkları Türk cumhuriyetini ciddiye almak zorunda kaldılar. Vaktiyle Victor Hugo «Balık kavağa çıktığında Türkiyede cumhuriyet olacak» anlamına gelen bir söz söylemiş. Çok kimseler artık böyle mağrur ve alaycı kâhinliklere inanmame

ğe başladı.

Atatürk Türkiye'sinin itibarı son 20 yıllık tarihte erişilmemiş bir seviyeye çı ktı ve bu, yalnız Batı dünyasında olmadı. Bütün Doğu dünyasında kurtuluş u, on halkların gözü Türkiye'ye çevirdi. Araç lar, Hintliler, Endonezyalılar, Çinliler, ha ta Japonlar Kemalizmi tamınağa dillerin de onun hakkında kitaplar yazmağa başla dılar (Hindistan'da Malayalm, Tamil ve Bengali dillerinde bile Atatürk hakkında eserler yazıldı). Bu memleketlerin bazı larının liderleri doğrudan doğruya Türk ka lınmasından ilham aldılar. Doğuda Türk itibarının sıfıra indiği 1958 — 59 da, gördü ğüm her yerde, Kemalist Türkiye'nin itiba rının bakiyeleri hâlâ yaşıyordu.

Bütün bu başarılar bize Kemalizmle açtığı çağda titizlikle yürüterek hataları düzeltme ve programı genişletme yolu dan ayrılmakla neler kaybedilmiş oldu ğunun sadece bir kısmını gösterir. O halde, bu ayrışım sebepleri üzerine eğilmemiz gerekiyor.

GELECEK YAZI
CHP, Atatürkçülükten
nasıl uzaklaştı?...

GENÇLİK

Türkiye Milli Gençlik

Teşkilatı Yayın Organı

30. Sayı Çıktı

OKUYUNUZ

YÖN — 34

İZLEM YAYINLARI

Aslan Asker Chveik

Jaroslav Hasek - S. Hilâv

250 Kuruş

★

Bir darlama - Bir anım

Bertolt Brecht - T. Aktürel

200 Kuruş

YENİ ÇIKTI

İZLEM YAYINEVİ — P.K. 594
Balata — İstanbul YÖN — 33

REKLÂMLARINIZ İÇİN

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi Nu. 1 İstanbul

Telefon: 22 43 84 - 22 43 85 Telgraf Adresi: BASINKURUMU

Şubeler

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

Dış Muhabirler

A. B. D.
Almanya (Federal)
Almanya (Demokratik)
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

İsviçre
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Tunistan

Kürt meselesi

Kürt meselesi, yeni Irak hükümetinin de başını derinde sokacağı benziyor. 5 Şubat'ta Bağdat'ta General Kâsım deviren ihtilâlcilerin hareketini «Ateş kes» emrini vererek destekleyen ve yeni idarenin, yıllarca mücadelesini yaptığı muhtariyeti kaldıracağını sanan Barzani, «Daha fazla bekleyemem» demiştir. Bu Kuzey Irak'ta ihtilâlcilerle Kürtlerin yeniden çarpışmaya başlayacakları anlamına gelirse Irak'ın yeni idaresinin beşine, şu sıkışık günlerde büyük bir gaile açılacak demektir.

Kuzey Irak'taki tamamıyla doğu bölgede oturan ve sayılarının bir milyonda çok fazla olduğu tahmin edilen Kürtlerin Barzani liderliğinde merkezi Irak hükümetinden istedikleri muhtariyetin içinde şu unsurlar var:

1 — Kürdistanın içişleri tamamıyla Kürtlerden kurulu bir idari teşkilât tarafından yürütülecektir.

2 — Polis kuvvetleri Kürtlerden müteşkil olacak, şimdi Irak ordusuna bağlı bulunan fakat daha ziyade Basra yakınlarında mevzilendirilen Kürt birlikleri Kuzey Irak'a yerleştirilecektir.

Moïsa Barzani
Muhtariyet istiyor

New York Times muhabirinden sonra bu defa AP Ajansının bir muhabirini Kuzey Irak'taki Nordin kasabasında kabul etmiş ve merkezi hükümetin teklifini uygun görmediğini ileri sürerek şunları söylemiştir: «Muhtar bir Kürt bölgesinin kuruluşuna muhalefet eden herkesin akıbeti Kasım'ınki gibi olacaktır. Bu meseleyi halletmek için büyük bir konferans ak tedilmesi saçmadır. Yeni Bağdat hükümeti ile birlikte yaşamak istiyoruz. İlk önce haklarımızı tanıyınlar, sonra diğer teferüatı kendileri ile görüşelim. Tek arzumuz mağdur edilmeksizin hür yaşamaktır».

Bagdat'ta Barzani adına görüşmeleri idare eden Celâl Talabani ise, temaslari hakkında iyimser kanaat ifade etmekle beraber, Bağdat hükümetinin «Makul istekler» i reddetmesi halinde mücadelenin yeniden başlayacağını açıklaştı. Bu sert ve kesin tutum ihtilâlcilerin canını sıkıyssa da, bu sıralarda Kahire'ye ve Cezayir'e ziyaret eden Irak heyetinden gelen sevindirici haberler, bu tesiri bir dereceye kadar ortadan kaldırmıştır.

Bagdat'ta ihtilâlcilere, Başbakan yardımcısı Saadî'nin başkanlığında Kahire'ye, oradan da Cezayire gönderdikleri heyetleriyle «Hür Arap ülkeleri» — Birleşik Arap Cumhuriyeti, Yemen ve Cezayir — arasında sıkı bir işbirliğinin kurulması, bu yoldan Arap Birliği'nin gerçekleştirilmesine çalışılması için temaslara girişmişler. 14 Temmuz 1958 Bağdat ihtilâli'nden sonra Şam'da Nâsir ile Abdüsselâm Arif arasında imzalanan fakat bir türlü Kasımın muhalefeti dolayısıyla, tatbik edilemeyen «dayanışma» anlaşmasını yeniden tatbik etmişlerdir.

«Hür Arap Ülkeleri» arasındaki dayanışma sağlandığı takdirde Irak hükümetinin Kürt tekipleri karşısında dayanması mümkün olacak zaten komünistlere karşı şiddetli bir mücadele kampanyası yürütmek zorunda bulunan yeni Bağdat hükümeti Irak içinde iki cephede tek başına savaşmaya mecbur kalacaktır. Bu da General Kasımın düştüğü durumun başlangıcı olarak yorumlanabilecek karışıklık devrinin açılması ve halkın binbir sosyal ve ekonomik meselesinin askıda kalması demek olacaktır.

Barzani'nin askerleri gömük yapıyor

BİRMANYA

Ordu
Sosyalizm
yapıyor

Gecen haftanın sonunda Birmanyanın başkenti Rangoon'daki bütün bankaların önünde askeri birlikler görüldü. Tepeden turnağa silâhlanmış bu gruplar, bankaların kapılarını mühürliyorlardı. Birmanyanın 17 kişilik askeri ihtilâl idaresi bankaları millileştirmeye karar vermişti. Karar önce radyoda ilân edildi, sonra hiç bir gerekçe gösterilmeden barakalar millileştirildi. Kısa bir süre önce de, devlet ithalat ve ihracatı tam kontrolü altına almıştı. Gelişen olaylar Birmanyanın idaresini ellerinde bulunduran subayların, kesin olarak kapitalist olmayan bir gelişme yolu nu seçtiklerini ortaya koyuyordu.

1958 senesinde Birmanya karışıklık içindeydi. Hükümet ne komünist çetecilerle, ne de binbir

iktisadi problemle başa çıkabiliyordu. Stütimaller almış yürümüşü. Kendi menfaatlerinden başka hiç bir şey düşünmeyen politikacılar milleti ve memleketi sömürüyorlardı. İşte bu ortam içerisinde General Ne Win idareye el koydu. Ne Win temel aksaklıklar düzeltildikten sonra idarenin tekrar sivilere devredileceğini söz verdi ve gerçekten 1960'da idare sivilere devredildi. Fakat yeni hükümet de daha öncekilerden pek farklı değildi. Gene stütimaller, beceriksizlikler, karar sızıklar birbirini kovalamaya başladı. Ülkenin bir kısım eyaletleri merkezi hükümeti dinlemez olmuştu. Bağımsızlıklarını ilân etmeye kadar gidecek tutumda buluyorlardı. General Ne Win işte bu ortam içinde bir kere daha ortaya çıktı. Idareye bir kere daha el koydu. Bu defa idarenin sivilere devredileceğini de söylemiyordu, birinci tecrübeden ağız yanmıştı.

Askeri Sosyalizm

Ne Win'in parolası «Birmanya ekonomisi Devlet kontrolü altına girecek» oldu. General Ne Win, geri kalmış bir ülke olan Birmanya'nın sadece kapitalist olmayan yol

larla kalkınabileceğine inanıyor. Bu manca paylaşan 17 kişilik askeri ihtilâl komitesiyle duruma hâkim oldu. Karşısında, özel teşebbüsü korumak için duran bir başka General, Aung Gyi vardı. Aung Gyi 400 milyon dolarlık Birmanya bütçesinden 66 milyon dolarlık kısmını özel teşebbüsün doğrudan doğruya desteklenmesi için tahsis ettirmişti. Zengin bir kumaş tüccarının oğluydu. Askeri idarede çok önemli bir yeri vardı. Silâhlı kuvvetler Genel Kurmay Başkan Yardımcısı, Ticaret ve Endüstri Bakanı, Birmanya Petrol Şirketi Başkanıydı. Bütün gayesi Birmanya'ya ileri devletçi bir yönetim ile kalkındırma olan General Ne Win karşısında iktidar mücadelesine girişmişti. Fakat bu mücadeleyi kaybetti. Kaybedince de Çin - Hint hududunda küçük bir kasabaya çekilerek sürgün hayatı yaşamak zorunda kaldı. General Aung Gyi'nin önemli mevkilere yerleştirdiği adamları birer birer duruma hâkim olan junta tarafından temizlendiler.

İleri devletçiliğin Birmanya'yı kurtaracağına inanan junta, şimdi bütün temel endüstrinin millileştirilmesinin, çok küçük parçalara bölünmüş ekilebilir arazinin bir nispet dahilinde kolektif işletilmesini, Birmanya ekonomisinin kaynakları dışarda olan tüccarların elinden kurtarılmasını istemektedir. Artık karşısında General Aung Gyi gibi Japonyadan becerikliliği sayesinde harp tazminatı olarak 170 milyon dolar sağlayan, ordu içerisinde kurduğu PX benzeri mağazaları iyi bir işletmeci olduğunu gösteren ve yakın adamları sayesinde kendisine sağlam bir yer düzenleyen bir özel teşebbüs koruyucusundan kurtulmuşlardır.

Junta ilk iş olarak, ithalat ve ihracat ile pirinç ticaretine el koydu. Mamul maddelerin Birmanya içerisinde tevziyatını yapan bütün müesseselere kesin direktifler verdi. Bir kısım özel sektöre ait endüstrinin millileştirilmesine koyuldu.

Şimdi Birmanya ihtilâl komitesinde bir başka kuvvetli adamın, General Tin Pe'nin tesiri görülmeğe başladı. Tin Pe, Marksist olarak tanınıyor. sosyalizme geçişin süratlendirilmesi tezinin öncülüğünü yapıyor.

İNSAN TALİHİNİ KENDİ YARATIR

SERVETE KAVUŞMAK İÇİN
TASARRUFLARINIZI
ZİRAAT BANKASINDA
TOPLAMALISINIZ

T.C. ZİRAAT BANKASI

DOĞU - BATI

Silâhsızlanmada
güçlükler

Rusya'da geçen Pazar günü yapılan seçimler hakkında Sovyet Başbakanı Nikita Kruşçev Çarşamba günü konuştu. Küba, Komünist Çin, Kuzey Vietnam veya başka bir komünist ülke Batının saldırısına uğradığı takdirde Sovyetler Birliği'nin hemen müdahalede bulunacağını, bunun ise bir nükleer harp demek olduğunu söyledi. Önceki hafta Cuma günü ise Mareşal Malinovski bir konuşmasında Birleşik Amerika Kübaya saldırdığı takdirde Rusyanın kesinlikle müdahalede bulunacağını açıklamıştı. Kruşçev'in daha geniş bir sahaya içine alan beyanı, Malinovskinin tamamlayıcısı oldu.

Küba buhranı patlak verip Kruşçev Rus füzelerinin çekilmesine karar verince Komünist Çin şiddetle hücumlarda bulunarak Rusyayı dostu Kübayı tehlike karşısında yalnız bırakmakla itham etmişti. Oysa Kruşçev Amerika'nın Kübaya saldırılarına hususun da garanti verdiğini ileri sürüyor. «Sosyalist Küba»nın yalnız bura kalmasının bahis konusu olmadığını iddia ediyordu. O günlerden bu yana aradan geçen zaman içinde komünist âlem içerisinde Rusyanın sağlamış olduğu liderlik mevkiini korumak için Kruşçev Komünist Çin'in ithamlarının yer sız ve dayanaksız olduğunu ispatlamaya çalıştı. Kremlindeki konuşmasından sezilen hava da daha ziyade buydu. Yoksa başta Birleşik Amerika olmak üzere bütün dünya Sovyet Rusyanın kuvvetler dengesinde bozukluk yaratacak bir saldırı karşısında, sesini çıkarmadan seyirci kalmasını uzak bir ihtimal olduğunu biliyor du.

Başbakan Kruşçev Batılı çevrelerin «yeni unsur» bulmadıkları uzun konuşmasında, günün çeşitli meseleleri arasında «sulh için de birlikte yaşama» tezine de temas etti. Ancak bu noktada Rus Başbakanı gene Pekinden gelecek ta'izleri dikkate alarak, Batıyı ikiz eder mahiyette şunları söyledi: «Eğer emperyalistler ta'kların serbestçe sosyal - poli-

tik idare sistemlerini seçmelerine engel olmaya kalkarlarsa, eğer kendi iradelerini bu halklar üzerine zorla kabul ettirmeye niyet ederlerse, bu yolun sonu nükleer bir dünya harbine gider.»

Kruşçev'in Doğu blokuna bir saldırı vukuundaki Rus müdahaleleriyle ilgili açık tehditleri, yavaş yavaş gene Kübaya karşı şerhleşme havasının uyandığı Birleşik Amerikada, bir süre önce Malinovski'nin konuşmasından sonra olduğu gibi, biraz şaşkınlık yarattı. Buna rağmen Amerikan Savunma Bakanlığı yayınladığı bildirilerinde Küba üzerinde keşif uçuşlarının yapılmasına devam edildiğini açıklıyor, Amerikan gemilerine Küba uçaklarının tecavüzleri vuku bulduğunda bunların hemen kuvvetle mukabele görecekları bildiriliyor, Rusya Adada hâlâ tahkimat yapmakla itham ediliyor du.

Kruşçev'in Kremlin konuşmasında üzerinde dikkatle durduğu noktalardan biri de nükleer denemelerin durdurulmasıyla ilgili olarak Rus toprakları üzerinde senede ancak 3 yerinde kontrola izin verilebileceğini açıklaması oldu. Birleşik Amerika kontrolardan vazgeçmeyeceğini açıkladıktan hemen sonra yapılan bu konuşma Cenevre'de yılan hikâyesine dönen silan sızlanma görüşmelerinden yakın bir gelecekte gene müsbet bir netice beklemenin imkânsız olduğunu ortaya koyuyordu.

ORTAK PAZAR

Afrika
devletleri
şantajı

Ortak Pazar, İngilterenin Pazara katılmasını, Fransa'nın veto etmesiyle düştüğü çıkmazdan kurtulma çabaları içerisinde. Geçen hafta basında Brükselde yapılan Bakanlar Konseyi toplantısı, çıkmazdan kurtulmanın çok güç olduğunu ortaya koydu. İkisi hariç, 18 eski Fransız sömürgeci Afrika ülkesinin pazarla imzalayacağı anlaşmanın belli olmayan bir tarihte bırakılması, bu konudaki Fransa, Belçika ve Lüksemburg görüşünün reddedil-

mesi güçlükleri yenilerini kattı. Anlaşılabilir üyeler, Fransaya bu yoldan mukabil bir darbe indirmek istiyorlardı.

Görüşmelerde, bir süre önce Strasburg'daki Avrupa parlamentosunun, Ortak Pazar İcra Komisyonunun İngiltere ile temaslarını muhafaza etmesi ve İngiltere ile yapılan müzakerelerin bilâncosunu hazırlaması hakkında yapılmış olduğu müracaat üzerinde duruldu. Fransa, İngilterenin Pazara kabul edilemeyeceğini 6 ların kararı ile olduğunu ileri sürüp Avrupa parlamentosunun böyle isteklerde bulunmaya yetkisi olmadığını ileri sürerken, Hollanda, İtalya ve Almanya aksi görüşü savunuyorlardı. Neticede Fransanın görüşü reddedildi. Anlaşmazlık bununla bitmedi. Fransanın 19 Martta imzalanmasını istediği 18 Afrika devleti ile yapılacak anlaşma, Coove de Murville'in bütün ısrarlarına rağmen belli olmayan bir tarihte bırakılırken, o vakte kadar İngilizce konuşan Afrika ülkelerinin de pazara alınmaları ile ilgili temasların yapılmasına karar verildi.

Tek müsbet kararını Türkiye ile yapılacak müzakereler konusunda alan Ortak Pazar Bakanlar Konseyinde, İtalyanın Hollanda ile birlikteki sert tutumunu dik kati çekti. Nisan sonunda yapılacak İtalya genel seçimlerini ileri süren İtalyan delegasyonu her hangi bir anlaşmayı imzalamaya çağını belirtirken Fransanın İngiltere tereye karşı takındığı tavrı hiç bir surette tasvip etmediğini de böylece ortaya koymuş oluyordu. Konferans salonuna gelmeyip İngilterenin Pazara katılması için kuliste faaliyet gösteren Batı Almanya İktisat Bakanı Erhard'dan başka Mac Millan Romanya yaptığı ziyarette İtalyan hükümetini de kazanmıştı.

Konseyin toplantılarında Türkiye ile görüşmelerde bulunan komisyonun raporu incelendi. Ortak Pazara ortak üye olmadan Türkiye'nin ekonomisini düzenleyebilmesi için asgari beş yıllık bir hazırlık devresinin tatbiki ve bu devre içinde de belli başlı Türk ihracat maddelerine Pazara ticari kolaylıklar tanınması şeklindeki Türk görüşü daha önceden müsaait karşılanmıştı, fakat Türk ihracat maddelerinden fındık ile kuru incirin de diğer imtiyazlı maddeler arasında katılmasına, bu maddelerin ihracatçıları durumunda bulunan İtalya pek yanas-

miyordu. Bu defa İtalyanın halâledilmiş olan diğer hususlardan sonra bu nokta üzerinde, eskisi kadar ısrar etmek niyetinde olmadığı görüldü. İtalyan Tarım Bakanlığını ikna etmekte büyük güçlüklerle uğrayan İtalyan Har-

ciyesi bu iki maddeyi de Türk görüşüne uygun bir şekilde düzenleyebileceğine inandığından, Türkiye ile temaslara 11 Martta yeniden başlayacak olan komisyona bu istikamette talimat verildi.

Füruzan Hüsrev
TÖKİN

BASIN
ANSİKLOPEDİSİ

Fiatı: 10 T.L.

Umumi Dağıtım:

DOĞAN KİTABEVİ

Sahafılar Çarşısı No: 5
Beyazıt - İstanbul

Ödemeli gönderilir, kitap
çılara indirim yapılır.

YÖN/42

Ignazio Silone

DİKTATÖRLÜK
DERSLERİ

Çeviren

Ali SEDEN

Fiatı: 2 Lira

OKAT YAYINEVİ

Ankara Caddesi No 45

P.K. 10

İSTANBUL YÖN - 40

OKAT YAYINEVİ
İBRET

Yazan: Asaf TUGAY

(Emekli Suvari Binbaşı)

Abdülhamide verilen jurnaller ve
jurnalciler - jurnalcilerin tam listesi

Fiatı: 10 Lira

TÜRKÇE ve EDEBİYAT SÖZLÜĞÜ

Hazırlayan: Seyit Kemal KARAAUOĞLU

Fiatı: 75 Lira (Ciltli)

Satış Yeri: Okat Yayınevi - Ankara Caddesi No45 - P.K. 1017
İSTANBUL YÖN - 41

TÜRKİYE
KREDİ BANKASI A.Ş.

SERMAYESİ 20.000.000 TL
MERKEZİ İSTANBUL

Şubeleri:

İZMİR
BEYOĞLU
ADANA
GALATA
KADIKÖY
OSMANBEY
ANKARA
BEYAZIT
EDİRNE

SAMSUN
HASKÖY
ÇAPA
KONYA
YENİŞEHİR
İSKENDERUN
BURSA
MERSİN
BAKIRKÖY

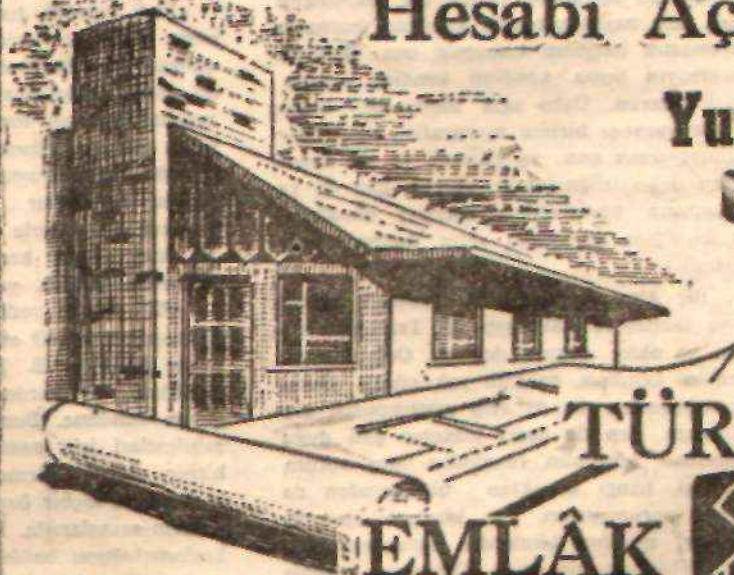
ANAFARTALAR

Her türlü bankacılık muameleleri
Zengin ikramiyeli
küçük cari hesaplar

Her Aile Ancak

Bir YAPI TASARRUFU
Hesabı Açtırmakla

Yuva Sahibi
Olabilir...

TÜRKİYE
EMLÂK KREDİ
BANKASI

B. TRAVEN

B O M B A

Çeviren : Adalet Cimcoz

Üç güzel kız vardı kızlıderisi
Llaca'nın... Üçü de evlenme ça-
ğındaydı. En küçüğü on üç, en
büyüğü on altıymıydı. Günün
birinde genç Salvatorres çıkagel
di. Birkaç hafta fundahıkta mar-
gal kömüründe çalışmış, elli pe-
sos biriktirmiş, kendine yeni bir
nintan, bir pantolon bir de şar-
ka almıştı. Yatıp kalktığı yerin
sarısını da ödeyince, elinde pek
bir şey kalmamıştı, ama geçen
sazar sabaha değin süren dansla
Llaca'nın üç kızını görünce akl
başından gitmişti. Punduna ge-
rip bir türlü dansa kaldıramamış
tı kızları. Öteki dolikanhılar da
hızlı çıkmış, atlatmışlardı Salva-
torresi.

Pazar günü aklına bir şey gelmişti. pazartesi, sah, çarşamba benimseviyordu aklına geleni; en ma olunca kendi de inandı, cuması testi günü de kalktı gitti kızları. babası: «Hangisini istiyorsun?» dedi. «Hangisini?» dedi. «Nah, iste şunu?» dedi. «Nah, daha on dördü» dedi. «Nah, izü en güzel olanı» dedi. «Nah, ate ağzının tadını biliyorsun kerata... Adın ne senin?» Bütün adlarını saydı Salvatorres, yazamazdı ama bir solukta söyleyebilirdi adını. Kızların babası: «Peki kaç paran var?» dedi. «18 pesosum var...» Oysa dokuz pesosu kalmıştı cebince. «Olmaz» dedi adam. «Blancayı vereceğim bu parava. Bana yeni bir pantolon gerekiyor, bizim kışık düşmanına da yeni kundura ister. Bianca'yı isteyecek kadar gözünü yükseklerdeyse, anasını babasını hurpanı geçdiremezsin! Bana yeni bir pantouloula karıma bir çift kundura alamazsan, bizim aileye gitmeve kalkışma... Ver bakalım tabakamı.»

Sigaralar sarıhp tütürüldükter.
sonra Salvatorres dayanamadı
«Peki, ötekiñi alırsam?» Elvira'ya
göstermişti. Elvira en yaşlıları
dı, on alısında olam. «Bak hele»
dedi adam gene, «göründüğün ki
dın alık değilsen, lhn gücün var
mı? Cehsivor müsün?»

«Bir eşeğim var!»
«Atın yok mu?»
Bu sorular Salvatore'si sıkı
mıstı. Birkaç kez tükürdükten so-
ra: «Bir dayım var.» dedi. «Zacate-
cas'ın oralarda madende çalışır.
Ben de evlenip onun yanına gide-
ceğim. madende çalışacağım. Günde
beş pesos veriyorlarmış.» «Güzel
para.» dedi adam. «ama cebindeki
on sekiz pesosla düğünü yapama-
yız oğlum.» «Ne gider ki, düğünü?»
Papazın vazgeçeriz, evlenme di-
dam da istenmez» dedi Salvatore.

«O virzuvardan zaten vazgeçtik» dedi adam, «para mı dayanır o işlere? Ama hiç değilse iki çalgıcı istemez mi? Dans olmasın mı? İki şişe Tequila da mı içmeye çeğiz? Ne derler sonra? Elcinayı babası metres verdi, nikâhları kıyılmadı, demezler mi? Olmaz olmaz, kızlarımı düğünsüz dernek siz evlendiremem... Başka kapıya selam.»

Pazarlığa oturdular, bey ayağı
bes yukarı şu sonuca vardılar.
Salvatorres daha bir kaç hafta
fundalıkta çalışacak; niç değilse
iki şişe içki, bir kilo kahve, üç
kilo şeker bir çift kundura (kay-
nanaya) bir de pantolon (kayna-
taya) atacak kadar para biriktire-
cek, bir de çalışanların parasını
ödeyecek.

Düğün oluncaya kadar bosuna

çiftliğinden iki inek yok oluverdi o sralarda!

Düğün günü geldi çatı... Baba Liaca'nın yeni sarı keten pantolonu, kaynamanın da -giye- -giye- kunduraları vardı. Çalgıcılar, dans, içki her şey yolundaydı, Elvira da Salvatorres'in karısı oluverdi. Salvatorres'i kızdırmadan, namusuna dokunmadan kim se alamazdı, kaçıramazdı Elvira'yı artık. Salvatorres iki battaniyesini, bir kahve tenceresini, Machete'sini, bir de baltasıyla Elvira'sını eşeğe yüklediği gibi tuttu madenin yolunu.

Bir hafta ıssız kaldı, sonra bir bakır ocağında buldu ış. Güçlü ış, ama vız geliyordu Salvatorres'e. Boş zamanlarında bir kulübecik yaptı; bu kulübede Elvira sııla mutlu günler geçirirne başladı. Elvira yemeği pişiriyor, çamaşırlarını yıkıyor, pantolonlarını, gömleğinin söküklüklerini dikeyor, soğuk gecelerde - o çevrenin geceleri hep soğuktur - yatağını ısıtıyordu Salvatorres'in. Çok mutluydular, karı koca geçinip gidiyorlardı; Elvira da yakınıyordu kocasının sarhoş kaba bir adam değildi Salvatorres. Bu yaşam, üçüncüye dek böyle süre

bilirdi, günden birinde başka bir delikanlı çıkıp Elviranın gizli kal-
mış yanlarını deşmemiş olsaydı
Salvatorres bir akşam eve geldi-
ğinde boş buldu kullibesini, Elvi-
ra battaniyenin birini, tırağını,
iki entarisini almış gitmişti. Bu
demek ki, Elvira dönmiyecek
bir daha, vazgeçmişti Salvator-

res'in karısı olmaktan. Çevrenin kulüblerinde gizli kapaklı şeyler olamazdı. Salvatoreres ön kulübe-ye göz attıktan sonra Elvira'nın sesini duydu kulüblerinin birinde.. Güllüyor, konuşuyor, şakalaşıyor- du. Aralıktan baktı. Salvatoreres: Elvira yeni sevgilisinin yanınday- dı atıyor kahkahaları; ne güzel de güllüyordu. Kulübede iki çift daha vardı. Hepsi sevinçli, hepsi mutlu görünüyordu, oturmuş ağ- leniyorlardı. Adını anan yoktu Sal- vatorres'in, unutulmuştu, silinmiş- ti, sanki hiç yaşamamıştı Salva- torres... Bu çok koydu ona!

Bizden olmayanların davranışlarını inceleyip, nedenlerini aramak ahhkktır; hele kendi duygu larımıza göre incelemeğe kalkışıp bir benzerlik bulmaya da yeltenişek, bütbütün ahhkkt etmiş olur, görürüz aldandığımızı. Bu türü davranışları araştırmak bir sonuç vurduramaz bizi... Taşa kazınmış eski yazıları çözmeğe uğraştığımız da aynı şey gelmiyor mu başımıza!

Diyeceğim, sözgelisi Kafkas ırkından bir yargıç başka bir ırktan birini yargılamaya kalkışınca hep haksızlık etmiş olacaktır.

Salvatorres karısını bu durumda yakalayınca nasıl davrandı? İşte ben size onu anlatacağım; niçin bu türlü davrandığını inceleyecek değilim. Niçin böyle davrandığını incelemeye kalkışsam koscoca bir kitap yazmam gerekirdi...

Elvira'yı böyle sevinçli, böylesi ne mutlu görünce Salvatorres.

kesti umudunu... Bu kadın bir daha dönmeyi bana, dedi, bu yaşı sevgiliye daha gönül vermiş benzer diye geçti usundan. Salva torres şu sonuca varınca rahattı di; yaşamın bu bölümünü kapatması gerekiyordu.

Meksikalı kızıl derifillere has dü şünü ve el çabukluğu ile, en ilkel araçlarla işe yarar bir bomba ha zırladı hemen. Bomba dinamitsiz olmaz elbet, biraz dinamit ağırdu, kapsülle fitil de uyardıdu-bomba sına. Elinde bombası, yaklaştı ko rübeyle. Konuklar dağınamıştı daha, geceyi orada geçireceklerdi belki. Bu kulübelerin kapıları yok tur; fitilli ateşleyip bombayı içeri atmak isten değildir. Salvadorres de öyle yaptı, fitilli ateşledi, attı bombayı, atar atmaz da kaçtı ku rübenin çerresinden... Hiç bir şey yapmamış gibi, kendi kulübesinin yolunu tuttu. Bombanın patlamayıp patlamaması onu ilgilendirmiyor du artık... O fitiline dîşeni yap mıştı ya yeter... Patlarsa ne iyi, patlamazsa gene iyi... Salvadorres namusunu temizlemek için cî den gelen tek şeyi yapmıştı. So nuç ilgilendirmedici onu artık. Öi mez de yaşarlarsa iş kapanmış sayılırdı; Salvadorres bir daha başını çevirip bakmazdı Elviraya, karısını kaçıran adam da umu runda olmazdı artık... Kızdığın atığı bombayla göstermiş, namu sunu temizlemişti.

Gelgelelim, gülüşüp oynayan ku-
libedekiler için iş bilsbütlün baş-
kaydı. Meksika'nın maden böl-
gelerinde yaşayan insanlar, bir-

HAFTANIN KİTABI

DINAMIT

B. Traven - Hikâyeler. Çeviren: Adalet Cimcoz - Ataç Kitabevi, İstanbul. 1963. 104 sayfa, 3 lira

B. Traven'ti Türk okuyucusuna tanıtan Adalet Cimcoz'dur. Yazarın «Ölüm Gemisi» adlı romanını çevirip 1957 de Martı Yayınları arasında yayımlattı. Aşağıda okuyacağınız yazı Münich'de çıkan «Deutsche Woche» adlı dergiden alınma. Yazarı Avrupada B. Traven'in kitaplarının basımı ve yayımı ile uğraşan J. Wiedel. Adalet Cimcoz bu yazıyı dilimize çevirip «Ölüm Gemisi»nin başına eklemiştir. Yukarıdaki «Bomba» başlıklı hikâye ise yazarın yeni yayımlanan «Dinamit» adlı kitabından.

«Ötüm Gemisi» Almanvada 1926 yılında yayımlanınca büyük tepkiler yaratmıştı. Kitabı basanlar, o zamana dek adı duyulmamış yazarı tanıtmak için bir biyografistemişlerdi. B. Traven bunlara verdiği karşılıkta: «Bir kapıcılık için baş vursaydım, dilekçemde kim olduğumu bildirmek zorun da kâhredim. Bir kafa içisinden kim olduğu sorulmamalıdır, nezaket kurallarına sığmaz bu, yalana zorlar kişiyi, hele okuturam hayal kırıklığına düşürecekleri sansına da ka pılırsa. Bu bakımdan benim bir çekindiğim yok, ama hayatım benim kendime; burnunu sokmasını istemem kimsenin ona. Bençilik sanmaym bunu, kendimi kendim yargıla mak isterim. Daha açık sövliyeyim: önem sizdir yaratıcı birinin biyografisti, eserleriyle tanınıyorsa onu, ya eserleri ya da kendi sinin değersizliğindendir. Bunun için de ya ratıcıların biyografileri eserleri olmalıdır. O kişiliğini, yaşayışını serer önünüze eser lerinde.»

Bir Alman gazetesi B. Traven'i Alman diye tanıtmaya kalkmıştı. B. Traven'in tepki şu oldu: «Alman değilim. Onlardan saymam kendimi, hakkım yok çünkü. Bunu ne saygımdan, ne de ayıp saydığımдан söylüyorum. Ben de öteki insanlar gibi doğumdan, gözümün renginden nice sorumsuzsam, hangi uyruktan olduğumdan da böylece sorumsuzum. Tek kitabımı okunmuş olanlar, kendimi kimlerden saydığımı bilirler. Saklamıyorum bunu. Okurların hoşlarına gitmese de böyledir bu. Güneş doğunca gündüz olması gibi doğaldır. Yayınevinin beni sevimli göstermek için su ya da bu ulusu

bağlamasın hoş görmem, istemem böyle bir şeyin olmasını. Bir ülkede rastgele doğmuş olabilirim, ama inandığım, dünya görüşüme uygun gerçek yurttaşlarım tek bir ülkenin sınırları içinde yaşayanlar değildir.»

Daha sonraları kitaplarını çeviren bir kadın askadaşına şunları söyletimiştir: B. Traven yirminci yüzyılın başlarında Amerika'da Middle -- West'de dünyaya gelmiştir. Birçok tanınmış yazar daha yetismistir buradan: Buzzel, Hecht, Sandburg, Masters, Lindsey Anderson, Dreiser. Hangi soydan hangi soptan geldiğimiz önemli değildir. Önemli olan doğduktan sonra kişinin kendi kendisini yetiştirmesidir; saygıdeğer biri mi, ya da utanılacak biri mi olmuştur. İşte bundan sorumludur yalnız, der Traven. B. Traven'in ana dili İngilizcedir. Anası babası Amerikada doğmuşlarsa da, akları doğu İskandinav denizcilerine dayanır. Birkaç saati saymazsak B. Traven okula gitmemiştir.

Yedi yaşında hayata atılmıştır. hayattır onun okulu, acı sert olan hayat. Pasifikte çalışan bir Hollanda teknasinden kaçarak on yaşında Meksikaya gelmiştir. Gemici olmuştur, pamuk toplamıştır, petrol kuyularında çalışmış, fırınlarda iş görmüş, havvan götürmüş, altın arayıcılarıyla ve timsah avcılarıyla çalışmıştır... çiftçilik, öğretmenlik yapmış, gezginlerle dolaşmış, kızıl derililerin kuş uçamaz kervan geçmez köylerinde hekimlik, ebelik, vargıçlık etmiştir.

1927 yılında yedi kitabı basılmış, hepisi de kapışılmıştır. O sıralarda şöyle bir açıkla mada bulundu B. Traven: Meksikalı Kızı deriileri Öz kardeşimden daha yakın du yarım kendime. Bunların gün ışığına kavu şabilmeleri için nasıl savaşıp didindiklerini hiçbir Batılı bilemez, anlayamaz. İnsanlık tarihindeki hiçbir özürsüz savaş ölçülemez onların savaşlarıyla. Ne yazık ki, bu savaşın korkunçluğunu batılı düşüncülere anlatama dım bugüne dek. Neden dersiniz, çünkü bu nu düzensiz bir biçimde anlatabilmek için bir yazının, bir ozanın araçları yetmiyor daha.

B. Traven tek başına iki yıl kızıl derili-
lerin arasında yaşamıştır. Konuk ya da tu-
rist olarak değil. Kızilderililerden biri gibi.
Onlarla düşüp kalkmış, onlarla oynamış,
onlarla türlü çağırış, yolları düşmüş
hayvan sürücülüğü etmiş; yardımlarına kös-
müş hastalarının, kadınlarını doğurtmuş,
dügünlerini düzenlemiş... Geceleri Kızılde-
rili kızlarla ay ışığında oturmuş, ya da otur-
mamış! Yanına aldığı tras bıçağı ile diğ-
macunundan gayri ilintisi kalmamış uygar
dünya ile. Saçlarını kesmeyi öğrenmiş, bü-
tün bunları da bir serüven bevesiyle yap-
mamış, malzeme toplamak için gitmiş bu
yerlere. Altı kitabında da oraları anlatır
bize. Kızilderililerin 1910 - 1920 avaklanma
sını, kisilerin bu avaklanmadaki ödevlerini.
Uyumadan önce okunacak masallar yazmaz
B. Traven, gerçek olaylardır onun vazdek-
ları, kolay okunsun diye de roman türünde
yazıyor.

Söyle der Traven: "Almanya'da küçük bir koruda gezip de balta girmemiş ormanların romanını yazarlar vardır; hayran oluyum, saygı duyarım bu gibilerine, uzman ve sanatçıdır bunlar derim. Ama ben ne oranın ne de sanatçı, onun için de balta girmemiş ormanların içine dahi girer girmez nesir olma'yım onunla ki, nasıl yaşadığını, nasıl sevdiğini, insanı nasıl öldürdüğünü görebilirim. Kalemimi kemirerek çıkaramam bir şey, başkaları böyle yapabilirler belki, ben yapamam. Anlattığım kişileri tanımam gerektir, onlar ya dostum ya vol arkadaşım, ya karşımda olma'lıdır ki, anlatabileyim onları."

«Dağları, bayırları, ovaları, kışileri esya
ları görmeden, tanımadan canlandıramam
yazılarımda. Önce aklını oynatacak kadar
kendim korkmalıyım ki anlatabileyim kör
kuyu; üzüntüleri, yürek acılarını önce ken
din çekmeden, çektiremem kitabımdaki ki
silere.»

Bugün bile kim olduğunu açıklamamak ta direniyor B. Traven: «Ne demek istediğimi anlasalar artık,-» diyor, «ben kimseyle gözüle ne batmadan özensiz bir insan gibi yaşamak istiyorum aranızda, bu isteğimden de vaz geçmeyeceğim. Bu tutumumla kendi payıma düşüncü yapıyorum ben, insanlık için herkeşin önemli birdir, ne yaparsa yapın, ne yapmış olursa olsun. Ben çöllün içinde bir kum tanesi gibiyim, o kum tanesi ki, çöl önümüde olur... Yapıtlarımdır önemli olan, ben değil. Kitabımı düzen adam da benim kadar hizmet ediyor kültüre, ona nasıl ilgilenmiyorsanız, bana da ilgilenmeyin.»

SEÇME KİTAPLAR

UY BABO. Filizet Ot-
yam. Gezi Notları. Dost Ya-
yımları, Ankara. 112 s., 3
lira.

KOCAKENT. Başaran
Sılırler, P.K. 1034, Galata.
İstanbul. 1963. 64 s., 2 lira.

ZİYA GÖKALP. Türk Di-
line Emek Verenler: 5
Cevdet Kudret. Türk Dil
Kurumu, Ankara 1963. 78
sayfa. 2 lira

SEÇME OYUNLAR

ASLAN ASKER ŞVAYK
(Yılın en iyi oyunu.) -
Arena'da.

ÜBÜ - Arena'da

SEÇME FİLMLER

İTALYAN NİKAH. Yeai
Melek'de.

ATEŞLİ DİLBER Rüya'da.

denbire kulübelerinin ortasına bir
konserve kutusunun düştüğünü
görünce - hele bu kutunun ucun-
da bir de ip sallanıyorsa - hep-
sinde şafak atardı. Bombayı gör-
meleriyle kendilerini kulübelerin
dışına atmaları bir olur.. Bağırıp
çağırmağa. Ötekilerine seslenme-
ğe bile vakit yoktur Herkes kendi
paçasını kurtarmağa bakar Elvi-
ra'nın kulübesinde de böyle ol-
du. Cil yavrusu gibi dağılıverdiler.
Elvira ile yeni sevgi ne
hiçbir şey olmadı, çok korktular
o kadar.. Ötekilere de pek bir şey
olmadı. Ama iki kadından biri
kulübeyle havaları boyladı. Kon-
serve kutusunun düştüğünü duy-
muş, görmemişti; arkası dö-
nüktü, ocakta kahve pişiriyordu..
Gönüldeşlerinin ses çıkarmadan
cil yavrusu gibi kaçışıklarını fark
etmemişti. Boyladığı bu hava yol-
culuğunda nereye ineceğini kestir-
emediği için. binbir parça ola-
rak düştü öteye beribe. ağaçlarına
dallarına takılı kaldı zavallıcaık.

İki gün sonra Salvatorres'in ça-
lıştığı yere bir polis geldi. Salva-
tores işden başını kaldırmadan
soruları yanıtladı. Sigara sarımsak
için durduğunda etrafıca bilg'i
verebildi.

«Juan Guenel'in kulübesine bir
bomba atmışın?»

«Attım, ne olacak? Bu beni
ilgilendiren bir iştir. sizi değil.»

«Ama bir kadın öldü!»
«Olabilir. Ölen benim karım
değil mi? Ne istersem yapamaz
mıyım karıma! Bunca zaman ye-
dirdim içirdim, üstüne başına
yaptım. Üstelik düğünde çalgı da
tutmuşum.» Salvatorres haklıydı,
yasa dışı bir şey yapmamıştı.

«Ama ölen senin karın değildi,
Juan Guenel'in karısı öldü!»

«Öyleyse hiç ilgilendirmez bu iş
beni, tanımam bile Juan'ın karı-
sını, ben onu değil karımı öldür-
mek istemişim; yazık olmasın ka-
dıncağıza. bana hiçbir kötülüğü
dokunmamıştı.. Talihine küssün
ne yapalım, kaza sayılır: kazalar
dan ötürü de beni sorumlu tuta-
mazsınız.. Gözünü açsardı. gör-
seydi bombanın kulübeyle düştü-
ğünü. Kendini böylece savunduk-
tan sonra, gene haliyle sarıldı,
başladı çalışmağa.

Bir ay sonra mahkemeye ça-
ğırdılar Salvatorres'i. Başta Yar-
gaç olmak üzere, bütün mahkeme
o çevrenin iş - güç sahibi ki-
şilerinden bir araya gelmişti. Üye-
lerden ikisi maden işçisiydi. ü-
çüncü üye çevrenin fırıncısı dör-
düncü üye madenin kantinini iş-
letendi, besinci üye de gene o çev-
renin kunduracıydı; hensi işgüc
sahibi, cahısan kişilerdi. Kendileri
gibi çalışan birinin hapse girme-
si işlerine gelmezdi dışarda kâhıp
para harcaması onlarca daha ö-
nemliydi: ne var ki, adalet de ye-
rini bulmıyordu, suçluysa çekme-
liydi suçunu Salvatorres'e akıf
öğrettiler. Sakın dediler, mah-
kemede ağzını açıp tek söz et-
me.. Çok sıkırsan, «Bilmiyo-
rum..» dersin çıkarsın işin için-
den. Salvatorres, verdikleri öğü-
dü dinledi. Pek aldırıcı da yok-
tu, hapse atarlarsa atınsınlar, ne
çıkardı? Birkaç yıl keyif çatarıdı
içerde.. Kursuna da dizseler viz-
gelivordu ona..

Mahkeme'ye girer girmez otur-
du. hemen bir sigara sardı tüt-
türmeğe başladı, bugün nasıl ol-
sa asmıştı işi. isterse akşama dek
sürsündü mahkeme. Üyeler de
sigaralarını sardılar, yaktılar.
Mahkeme sırasında sigara içmeği
yasak etseler, bu işlere bakacak
tek üye bulamazlardı, çok önem-
lidir sigara.

«Suçlu karşı koymamış, ben
yaptım demiş. Tanık olarak bir

BATI
DÜŞÜNCESİ

Memet FUAT

Vergilius'dan çevirdiği «Sığırtaç Türküle-
ri» adlı kitabıyla hayli ilgi çekmiş olan İsmet
Zeki Eyuboglu, YELKEN dergisinin Subat sayı-
sında «Batı Düşüncesi» başlıklı bir yazı yayımla-
dı. Aydınlar da bulunması istenen, özlenen so-
rumluluk duygusu üzerinde duruyor. Bu konu-
da çok yazı okuduk son zamanlarda. En aci-
sı da Fezî Naci'nin «Bekleme Odasındakiler»
iydi sanırım. Bütün bu yazıların amacı aydınları
sarsmak, harekete getirmek, düşüncelerini, gö-
rüşlerini, inançlarını savunmaya çağırarak Ay-
dınlara güvenen kişilerin yazıları. Jacques Pré-
vert gibi,

Doğru değil aydın kişileri bırakmak

Kibrit çöpleriyle oynamaya

diyenlerden değil bu yazarlar. Evet, İsmet Zeki
Eyuboglu da Batılı görünüşe özenenleri, ya da
«özenen» sözcüğünü bırakalım daha iyi, Batılıca
yaşamak isteyenleri sarsmaya çalışıyor. Batıda
böyle davranıyor aydınlar, siz de Batılı sayılmak
isterseniz böyle davranın, demiye getiriyor. Gü-
zel sözler var yazısında. Var ya, ben hiçbir za-
man sevmemiş, sevmemiş bu çeşit yazıları.
En başta, aydınlara güvenemiyorum topuca.
Aydın olmakla insan ile dürüst, namuslu, öz-
geçil olmaz ki.. Aydınların da iyisi kötüsü, na-
muslusu namussuzu var, bütün insanlar gibi.
Ayrıca, onların kötülükleri bilisizlerin kötülüklerinden
çok daha kötü. Öcüstürülemez kadar kötü!
Bu sözlerini benimserlerse, şöyle diyebilirler bu
çeşit yazıları yazanlar: «Biz iyi aydınları sar-
mak, harekete getirmek için yazıyoruz.» Bence
gazete ya da dergi yazılarıyla uyandır birtakım
davranışları benimseyecek aydınların «iyiliği-
pek sığ bir iyiliktir. Bir gazete yazısıyla sorum-
luluklarını hatırlayan bir aydın, yarın gene bir
gazete yazısıyla o sorumluluklarını unutuverir.
Benim güvendiğim, güvenilebileceğim aydınlar,
«Döndürmedi rüzgâr beni havada yaprağa!» di-
yebilecek aydınlardır. Gelişmeleri, davranışları,
denenimleri, yaşayışlarıyla.. Onları oluşturan ise
gazete ya da dergilerin sarsıcı yazıları olması
gerek.

Bir de şu var: Aydın kişi denince kim akla
geliyor? Örneğe İsmet Zeki Eyuboglu kimlere
yazmış o yazıyı?

Okuyalım:

«Evet, birinin adından ötekini sorumlu
tutuyor Batı düşüncesi. Neden uyarmadın, neden
doğru yolu göstermek elindeyken hoşverdin, ne

den bana ne deyip geçtin, sen bu toplumda, bu
yeryüzünde değil mıydın bunca vurgunlar, kırıp
dökmeler, yıkımlar yapılırken? Neden sen de
ortaya atılıp kötülükle savaşmadın, soydaşlarına
yararlı olmadın, yalnız kendini düşündün? di-
yorlar kişiye eninde sonunda.»

Bu parçanın bir yeri çok önemli: «Doğru yo-
lu göstermek elindeyken» diyor İsmet Zeki Eyu-
boglu. Aydınlar acaba «aydın» oluşlarıyla doğ-
ru yolu, doğru yolları görebiliyorlar mı? Böyle
bir soruya «Evet» diye karşılık vermek için «ay-
dın» sözcüğünün anlamını iyice daraltmak gere-
kir. Bence, İsmet Zeki Eyuboglu «aydın» derken
yalnız «seçkin aydınları» düşünüyor, hem de eli
kalem tutan, yazdıklarını yayımlıyacak yer bula-
bilenleri. Belki de sanatçıları. Hiç şaşmam
buna. Ülkemizde, Namık Kemal'den beri, sa-
natçıların doğru yolu gösteren, sorumluluk duy-
gusu taşıyan, yığıt kişiler olmaları hep özlenen
bir şeydir. İsmet Zeki Eyuboglu da o yazıyı ya-
zarken her halde - daha çok - sanatçıları dü-
şünmüş. Yoksa ortalama bir aydının (yazar de-
ğilse) sesini duyurması, sorumluluğunu bilme-
si oy vermektir, ya da - en ilerisi - politikaya
atılmaktan, yani partilere girmekten öteye ge-
mez.

Ama bir yerde de şöyle diyor İsmet Zeki
Eyuboglu:

«Gerçek bir aydın ancak sağlam, yaratıcı bir
düşüncenin ilkelere bağlanan, bütün davranış-
larında onlardan ayrılmayan yerine, çağına gö-
re tutum değiştirmeyen kişidir. Bu ölçülere u-
yanlardır uygarlığın yanında değil içinde bulu-
nanlar, kendilerine göre birer yer, birer görüş
alanlar.»

Demek ki politikaya atılmak, partilere gir-
mek de önerilmiyor. «Yerine, çağına göre tutum
değiştirmek» yok.. Bu da İsmet Zeki Eyubo-
lu'nun sanatçıları düşünerek yazdığını gösteri-
yor. Önerdiği davranış sanatçılara yakışan on-
lardan beklenen bir davranış çünkü.

Öyleyse, yukarıda «iyi aydınlar» için söyle-
diğim sözleri burada da «sanatçılar» için söyli-
yebiliriz: Bir gazete yazısıyla sorumluluklarını
hatırlayan bir sanatçı, yarın gene bir gazete ya-
zısıyla o sorumluluklarını unutuverir. Benim
güvendiğim, güvenilebileceğim sanatçılar, «Dön-
dürmedi rüzgâr beni havada yaprağa!» diyebile-
cek sanatçılardır.

İsmet Zeki Eyuboglu'nun iyi niyetle yazıl-
mış, doğru yargılarıyla yürütülen yazısından be-
ni uzaklaştıran düşünceleri, kaygıları açıkça an-
latabildim mi, bilmiyorum. Bir de «Batı düşün-
cesi» diye belli bir düşünce varmış gibi konu-
masını yadırgıyor insan. Oysa bir yerde, «Baş-
kalarının çıkarına yoktan yere ölmek için ne
yapmak gerekir diye düşünüyor Batının yüreği
arı duru aydınları.» diyor ki, bu söz onun Batı-
da «yüreği arı duru» olmayan aydınlar da bulun-
duğunu çok iyi bildiğini gösteriyor.

polis var elimizde, ona her şeyi
anlatmış.» Savcı, apaçık bir işi
savunmaktaydı. Üyelerden biri
başkanı: «Sorum bakalım..» dedi.
«Salvatorres ben yaptım diyor
mu?» Salvatorres hiç istifini boz-
madı. «Bilmiyorum..» dedi. Başka
bir üye, Salvatorres'in imzaladı-
ğı kâğıdı görmek istedi. «Salva-
tores'in okuması yazması olma-
dığından, alınan ifadeyi polis im-
zalamış..» dediler. «Hem Salvato-
res, Bombayı ben attım, demiş,
imzanın önemi yok, biz memu-
rumuza inanıyoruz.» Üyelerden
biri: Neden memura inanalım da
Salvatorres'e inanmayalım diye
şaşı. Bir başka üye de şunu istedi:
Salvatorres kalksın, burada
bizim önümüzde söylesin baka-
lın, öldürmüş mü, öldürmemiş
mi? başka türlü onu suçlu çıkara-
mayız!

«Kendini suçlu sayıyor musun,
Salvatorres?» dediler. Salvato-
res boynunu büküti, «Bilmiyo-
rum..» dedi, gene bir sigara sar-
mağa başladı. Savcı son kozunu
oyladı, bütün tanıkları çağırdı
Elvira, yeni sevgilisi ve ölmeyen
o üç arkadaş girdiler içeri. Bütün
çevrenin bildiğini onlar da
biliyordu elbet. Salvatorres'in o
burhu bir adam olduğunu, namu-
suna leke sürdürmeyeceğini, ko-
casını aldatan bir kadına nasıl
davranacağını herkes gibi, on-
lar da biliyordu, ama hepsi ağır
birliği edip, bombanın kimin ta-

rafından atıldığını söylemediler.
Görmedik, bilmiyoruz, dediler.
«Salvatorres atması olamaz mı?»
sorusuna, odur belki belki de-
başkasıdır, ama bilmiyoruz. Gu-
enel'in eski sevgilisi de olabilir,
hoş o altı aydır başka bir kadın-
la, başka bir yerde yaşıyor..»
çok kıskanç biriydi.. bilinmez ki,
belki de olur. Elvira istelik gün-
ları da söyledi: «Ben Salvato-
res'i iyi tanırım..» dedi «karısı-
dım, ama eski kocamın tanıma-
dığı, görmediği bir kadını öldür-
mek için bomba atacağını akhım
almıyor.. Böyle bir şey yapacak
adam değildir o..»

Mahkemenin yeminli üyeleri
bir odaya çekildi, kafa kafaya
verdiler, on dakika sonra döndü-
ler, kararı okudular: «Oy birliği
ile Salvatorres'in serbest bırakıl-
masına..»

Salvatorres elini kolunu sallıya-
rak, tanıklarla birlikte güle oyna-
ya bir meyhaneye gitti. Elvira,
yeni kocası, öteki gönüldeşleriyle
bir şişe Tequila içildi. Bardaksız
içtiler hem de, şişe ağızdan ağ-
za dolardı. Öyleden sonra da işi-
nin başına döndü Salvatorres.

Ertesi günün akşamına dans
vardı. Salvatorres orada başka
bir kadın seçti kendine. Bu ka-
dın Elvira'dan daha güzeldi; o
gece Salvatorres'in kulübesine
geldi, ertesi günü de gidip esva-
larını getirdi. O günün akşamın-
da ikisi kulübedeyken ne görsün

kadıncağız - hem de tam Frijole-
sleri masaya koyacağı sırada -
fittili vanmakta olan bir konser-
ve kutusu durmuyor mu kulübe-
nin ortasında? Dar attı kendini
dışarı Ama Salvatorres'den tek
pantolon düğmesi bile kalmadı
geriye.. Kadıncağızın elinde bir
düğme kalsaydı hiç değilse, dul-
luğuna aslıyabilirdi..

NERMİ UYGUR

DÜNYAGÖRÜŞÜ

deneme

1,5 lira

ELİF KİTABELİ

Sahafılar Çarşısı, Beyazıt

YON/43

Memet Fuat'ın Seçtikleri

TÜRK
EDEBİYATI

1963

yılın antolojisi

7,5 lira

DE YAYINEVİ

Nuruosmaniye Cad. 92

İstanbul YON/44

Guillaume Apollinaire

(1880 - 1918)

Necati Cumalı'nın Sabahattin Evuboglu ile birlikte Guilla-
me Apollinaire'den çevirdiği ünlü «Marizibil» şiiri, çeviri edebî
yatırımın unutulmaz örneklerindendir. «Yeditepe»nin 80. sayısın-
da Necati Cumalı gene Apollinaire'den başarılı bir şiir çevirisini
yayımladı.

DÜNYAGÜL

(Rosemonde)

Uzun uzun kadının girdiği
Evin dış kanısında kaldım da
Ardından kosmustum o gün iki
Koskoca saat tam Amsterdam'da
Elimle öpücükler yolladım

Kanal ıssızlığı gelgelelim
Rihtimda desen ne in var ne çı
Nerden ulassın öpücüklerim
Ovsaki ömrümün ona bir gün
İki saatten çoğunu verdim

Diledim adı olsun Dünyagül
Anma öyle anayım diye
Ağzı Hollanda diyarında gül
Çıktım usul usul derlemeye
Ben de kendime bu Dünyada Gü.

Çeviren : Necati Cumalı

Kendilerine devlet adamı

denen kişilere : III

Kapalı rejimde grev ve toplu sözleşme

İdris Küçükömer

Gerçek bir toplu sözleşme ve grev hakkı verilmesi neden istenmiyor? Bu sorunun nedenleri, gerçekten alınmış (verilmiş değil) toplu sözleşme ve grev hakkı ile başlayacak olan kontrol mekanizmasındadır. Öyle bir kontrol ki bu yolla, vergi ve döviz kaçakçısı, karaborsacı, istismarçı ve nihayet insana mahlus, âlet şeklindeki esya kadar değer vermeyen işverenlerin tutumu ortaya konacaktır. Ve onlar üstünde, hükümetlerinin yanlış iktisadi politikası, oldukça disiplinli yeni bir grup veya sınıf tarafından izlenecek «Sosyal Kuvvetler» hissesine göre kamu oyuna açıklanacaktır; kamu oyu kazanıldıkça da politikaya yön verilecektir.

Dikkat edilirse yukarıda verilmiş yerine, alınmış haktan söz ettim. Verilen hak verilen çıkar demektir; yeni kuvvetler karşısında daha fazla kaybetmemek için, yeni kuvvete hak verilir. İşte bu verme değil, almaktır. 1946 dan beri demokrasi verilmemiş; 1950 den sonra bizzat İsmet İnönü kendine göre bir çeşit demokrasyi getirme mücadelesini yapmak istemiştir! Yakın tarihimiz bazı demokratik hakların alma mücadelesi şeklinde gözlenmektedir. Bunların sonucu, yeni bir Anayasada kâğıda geçirilmiştir. Fakat, açıkça anlaşıldığı üzere, Anayasada yazılı hakların büyük kısmı alma mücadelesi ile sağlanacaktır; örneğin Toplu Sözleşme ve grev hakkı.

Araç - haklar

Bahis konusu haklar yoluyla işletilecek çok taraflı demokratik kontrol mekanizmasını anlayabilmek için, önce hakların sosyal denge veya sosyal adalet aracı olarak yerini tayin edelim:

Okurlar hatırlayabilsinler, geçen yazında halk içinde gruplar veya sınıflar arasında meydana gelen çatışmaları politikamın ham maddesi olarak almıştım; bu çatışmaların hali için alınan genel kararlar politik kararlardır. Sosyal veya politik kuvvet alınacak karar etki yapabilme gücü ile ölçülür. Toplumda değişiklik getiren kuvvet sosyal politikaya yön verebilen kuvvettir. Grup veya sınıflar, karar verme fonksiyonunu kontrol edebildikleri ölçüde kuvvetlidirler. Şu halde grup veya sınıflar arasındaki çatışma, mücadele, H. Blumer'in gösterdiği gibi, «kuvvet ilişkilerinin neticesidir». Çatışmalar, mevcut sosyal gidişten bir dengesizliğe geçiş olduğundan bir zümre tarafından arzu edilmeyebilirlerse de, bu bir oluşturmaz; kabul edilmesi zorunludur, gerçektir.

Toplu sözleşme ve grev, işçi sınıfının kendi amaç ve çıkarları bakımından elde etmek istediği haklardır. Aslında araç anlamında birer haklardır. Bu hakların alınması, sosyal - politik sistemde değişim getirecek kararların alınması demektir. Çalışanların sosyal-politik kuvvet sağlamaları ulaşacakları amaç, çalışanlar olarak yurt niteliklerinden faydalanmada daha büyük bir azamiye yönelmektir. Onun için yukarıda dedim ki, bu haklar araç anlamında birer haklardır. Bu araç haklar elde edildince, yeni kurumlar kurulmuştur. Ve bu kurumlar, çalışanlar adına sendikalar tarafından kullanılacaktır. Toplu sözleşme ilk bakışta, sendikalarla işverenler arasındaki çatışmaların, kuvvet münasebetlerine göre uzlaştırılması için yapılacaktır.

Çatışma gerçek, devamlı ve temele ait sosyal bir olumdur. (Çatışmayı aşağıda daha somut kılacağım). Mesele, çatışmayı ekonomik ve sosyal hayatı devamlı kalkantılar içinde tutmadan, üretimde ve istihdamda devamlılık ve artış, ve elde edilen ürünün bölüşümünde adalet sağlayabilmektedir. Kısaca toplu sözleşme iki taraf arasında nisbi sosyal sulh için yapılması adeta zorunlu bir uzlaşmadır. Bu uzlaşmanın gerçekte iki taraflı bir anlaşma olabilmesi, sendikaların gerçek grev silâhı ile donatılmasına bağlıdır. Yani işçi sınıfı, hakkını alabilmek veya koşullarını toplu sözleşmede kabul ettirebilmek için son çare olarak greve gidebilmelidir.

Genel olarak çatışmada iki taraf vardır: 1 — İşçiler adına sendikalar, 2 — İşverenler. Taraflar mücadeleleri ni kuvvetlerine göre iki alanda yürütürler: a) Çok defa sun'î bir görünüşle alt-iki grup arasında kendi iş kesimi alanında; ki, Toplu Sözleşme işte bu alt veya münferit iş yerleri içinde yapılır. Fakat bütün endüstri ve endüstriler arasında, toplum içindeki bağlılık veya kardeşlik etki iki tarafı daha büyük grup veya sınıflar olarak karşı karşıya getirir; b) Taraflar veya gruplar uzlaşamadıkları hallerde, özellikle sosyal-politik karar almaya kadar götürülmek istenen durumlarda, halka ve hükümete hitap edecek şekilde, çok defa millî alanda ve daha toplu olarak mücadelelerini yürütürler. Böylece, çatışmaya, üçüncü bir taraf olarak halk ve hükümet de karışır. Halk olarak, iki ana grup dışında sadece yarıların kimseyi çalıştırmayan, serbest meslek sahiplerini, aile işletmesi şeklindeki tarım ve zanaat mensuplarını, ve işverene yakın seviyede olan müstahdemleri (beyaz yakalıları) görürüz.

Şimdi, bu üç tarafın çıkarları ve kuvvetleri açısından ilişkilerini ortaya koyarak toplu sözleşme ve onun bir silâhı olan grev'in nasıl bir demokratik kontrol mekanizması getireceğini gösterelim:

1) Sendikalar işçiyi işveren karşısında yalnız bırakmayan organizmalar olarak, işçilerin refahını artırmak için savaşacaklardır. Bunun en basit söyleniş şöyle olur: İşçilerin ücret haddini yükseltmek, iş saatlerini azaltmak; iş yerinde güvenliği sağlamak ve sosyal-politik alanda genel seviyede (makro) alınacak kararla veya yeni kurumlarla işçilerin genel sosyal güvenliğini sağlamak. Bu sonuncu yolla sadece kendi iş yerinden yaratılan gelirden hakkını almak yanında, özellikle millî gelirden sosyal denge için pay alma şeklinde tekrar bölüşüm mekanizması bahis konusudur (sosyal si-gortalar). Neticede bütün bunlarla işçi, refah dengesine toplu bir grup olarak yönelir.

a) Prof. Harbison'un (Princeton Üniversitesi) dediği gibi, sendikalar ilgili organlarıyla, iş sahasını ve işin yürütülmesini «bekçi gibi» gözlerler.

b) Sendika grevlerini yapabilmek için gerekince bütün halka hitabederek çatışmaya üçüncü tarafı da katarak daha kuvvetli bir organik kuvvet haline gelmeye çalışır. Harvardlı Prof. B. M. Selekman'ın dediği gibi sendikalar nitelikleri icabı «mutlaka meydan okuyucu olmalıdırlar.»

2 — İşverenler ise, kârılığını esas alarak, üretimi yürütmek ister. Bu amaçla mevcut gücünü, kendi iş yerinde ve halk içinde ve hükümet nezdinde çıkarına kullanacaktır. (İşveren olarak sadece özel işveren önce ele alınmaktadır. İktisadi devlet teşekkülleri bakımından konuya, aşağıda yerli gelince değineceğim.)

3 — Halk ise normal olarak yoğunlaştığı (istihlak ettiği) mal ve hizmetlerin devamlı arzını ister. İşçiler ve işverenler arasındaki çatışma şiddetine göre ülkedeki bütün sosyal-ekonomik gidişi etkileyebilir. Bu sebeplerle kamu oyu ve nihayet kamu otoriteleri üçüncü taraf gibi çatışmaya katılırlar. Fakat bu katılış aşağıda göstereceğim gibi hükümetin iktisadi-sosyal politikasını kontrola da kapı açar.

Özet olarak diyeceğiz ki, işçi çıkarı işveren çıkarı ile çatışır. Birinin çıkarımı mutlak veya nisbi olarak artırmak diğerinin ekilimiktir. Yani işçiye sağlananlar, genel olarak işverenin kârını azaltan veya maliyetini yükselten faktörler olacaktır; ve nihayet onların çıkarı savaşçı kendileri dışındakileri de zararlı kılabilir. Öyle ise, sosyal ve endüstriyel sulh için meseleleri mümkün olan ölçülerde öznel (sübjektif) sahadan nesnel (objektif) sahaya aktararak, gerçeklere dayanan anlaşmalara gitmeye zorunludurlar. Bunun modern aracı ise, gerçek toplu sözleşme yoludur; elbette gerçek grev ile desteklenen toplu sözleşme yolu!

Toplu Sözleşme ve Grev açık rejim ister

Toplu sözleşmede sendikalar ve işverenlerin sosyal sulh için kendi amaçlarını gerçekleştirmek üzere kullanacakları araçlar bakımından iki hususta tartışılır.

1 — Usul üzerine tartışma, 2 — Kuvvet strüktürü; daha doğrusu iş üzerinde karar almaya katılmada tartışma. (Prof. R. Dubin). Bunları bir örnek ile biraz açıklayalım:

Diyelim ki, bir iş alanında ücret haddi üzerinde anlaşma yapılacaktır. Bunun için iki tarafın, o iş alanında üretimin ölçülme metodu üzerinde anlaşmaları gerekli olsun. Modern toplu sözleşmede, aşağıdaki hususlar dikkate alınır: diğer benzer endüstrilerdeki veya firmalardaki ücret hadleri, o iş alanındaki istihsalın, stokların, satışların, cari yılın kazançlarının, gelecek sene olabilecek temayüllün (sermaye ihtiyacı hesaba dahil edilerek) gerçek rakamları ortaya konulur. Bunlara geçim indeksleri de ilâve edilebilir. (Prof. C. A. Myers, Harvard, Massachusetts Institute of Technology) İşte bu hususlar gerçek olarak ölçülecek veya ortaya

konacak mıdır? Bunlar yapılmadan işçinin o işyerindeki payını veya hakkını hesaplamak kabil olur mu? Bu konularda, bir usul anlaşmasına ihtiyaç vardır.

İş yerinde karar almaya katılmayı veya kuvvet strüktürüne dahil olmayı ise, şöyle anlatabiliriz: Ücret yükseltilmesi istendiğinde, maliyetlerin, fiyatların yükselmesi, satışların eksilmesi ve nihayet üretimin azaltılmasıyla iki tarafın da zararlı çıkıp çıkmayacağı hususlarını tartışmak ve üretim miktarı üzerinde işverenle birlikte karara katılmaktır. Böylece sendikalar firmanın asıl kararlarında rol sahibi olacaklardır.

Gerek usul, gerekse karara katılma hususunda tartışmalar, ücret haddi problemi dışında kalan (örneğin: iş saatleri, iş emniyeti, sosyal güvenlik gibi) hususlarda da olacaktır.

Gelelim Türkiye'ye

Şimdi toplu sözleşmenin sadece ücret haddi ile ilgili (usul ve karar almaya katılma) kısmı üzerinden yürüterek konuyu Türkiye'ye getirelim.

A — Firmaların Kontrolü

Türkiyede hangi firma, yukarıda söylenen usul ve karar alma bakımından modern anlamile bir toplu sözleşme yapmak iktidarında olabilir dersiniz? Enflasyonla veya nüfuz ticaretiyle kurulmuş, ve yahut da fiilen yürüttüğü tekelci tutum ile hangi firmalar, satışlarını, stoklarını, istihsal miktarlarını gerçek olarak hesaplayıp, o hesaplama sendikayı karıştırmak ister? Düşününüz, tekelci bir imtiyaz ile Türkiyede bir hangarda montaj ameliyesi yapan ithalatçı, yarı mamullerin geldiği memleketteki gerçek toptan ve komisyoncu fiyatın, sendikalar tarafından bilinerek döviz kaçakçılığının anlaşılmasına ister mi? Ücret yükseltilmesine mani olmak üzere, açık hesaplamada vergi kaçakçılığı ortaya çıkacak firmalar, masa başında sendika temsilcisi ile nasıl konuşabilir veya hesaplaşabilir? Bugüne kadar bilerek veya bilmeyerek yağma Hasanın borgei diyenler, gerçek bir toplu sözleşme hakkı hususunda acaba parlamento'ya «yağma yok!» demezler mi dersiniz?

B — Hükümetin İktisadi ve Sosyal Politikasının Kontrolü

Diyelim ki, firmalar dürüst çalışmaktadır ve sendikalarla işverenler arasında Toplu Sözleşme yapılmıştır. Fakat Hükümet enflasyonist bir politika takip ettiğinde, bunların etkisi bütün iş kollarında görüleceğinden, bütün sendikalar, toplu olarak (ücret haddi ile ilgili olduğundan) bir sınıf halinde hükümetin karşısına çıkacaklardır. Bizim hükümet, acaba işçi sınıfını karşısına böylece alabilir mi dersiniz?

C) İktisadi Devlet Teşekküllerinin Kontrolü ve Reorganizasyon Konusu

Bu kurumlarda sendika, toplu sözleşme yapar ve karar almaya katılırsa kurumlarda reorganizasyon konusu ortaya çıkacaktır. Halbuki, bir önemli bahane atfedilen söz şöyledir: «Bu kurumlar reorganize edilirse, özel teşebbüs batır». Fakat bir taraftan da Çalışma Bakanlığı, işçinin kararlara katılması Batıda hem özel ve hem de kamu sektöründe mevcuttur derken, Türkiyede bunu sadece kamu kesiminde uygulamak ister! Galiba sayın bakan getireceği mekanizmanın neticelerini hükümet politikası açısından almamaktadır. Almamaktadır amma, işletmede karara katılma hususunda ilâhî bir özel firmayı da aynı yola sürüklemeli değil mi idi? İşçiye hoş görünmek için rahatça kamu sektörü'nden seçilir? Bütün bu soruların karşılığını okuyucu ya bırakıyorum.

D — Halkın Kontrolü

Çatışmalar uzlaşmaya varmayınca, durum kamu oyuna açıklanacaktır, yani bir iş yerindeki ücret hadleri, iş yerinin emniyet şartları, fiili çalışma saatleri, işverenin kazançları ilâh. Bunların açıklanması ve mevcut kamu oyunun tepkisi kontrol mekanizmasını çok taraflı ve demokratik hâle getirir. Ne dersiniz, bunlar açıklanabilir mi Türkiyede?.. Unutmayalım ki, açıklama araçlarının başında gelen basın da türlü işletmelerden kurulmuştur!

Yukarıda anlattığım karşılıklı kontrol kamaatınca işletilmeyecektir, hüküm grupların yaptığı veya yaptırdığı kararın ve kararlar anayasaya gerçekte aykırı olsa da, daha uzun süre işletilecektir. Böylece hukuk ve hukuk adamları büyük bir sorumsuzlukla âlet olarak kullanılacaklardır.